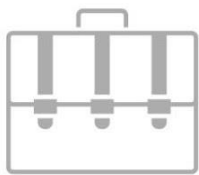

לשון לבגרות

2 יחידות לימוד

נשוא

נושא

מושא

לוואי

הקדמה כללית

ספר התרגילים של גול הוא פרי שנות ניסיון רבות בהוראת חומרי הלימוד ובהגשה לבחינות הבגרות בלשון.

שאלות תלמידים וטעויות נפוצות הולידו את הרצון להאיר את הדרך הנכונה לעומדים להיבחן במקצוע חשוב זה.

הספר מסודר לפי הפרקים התואמים את תכנית הלימודים הנוכחית של משרד החינוך ומכיל את כל חומר הלימוד הנדרש.

הניסיון מלמד כי לתרגול בקורס זה חשיבות יוצאת דופן, ולכן ספר זה בולט בהיקפו ובמגוון התרגילים המופיעים בו.

הפתרונות מוגשים בסרטוני וידאו המלווים בהסבר קולי, כך שאתם רואים את התהליכים בצורה מובנית, שיטתית ופשוטה, ממש כפי שנעשה בשיעור פרטי. הפתרון המלא של השאלה מכוון ומוביל לדרך חשיבה נכונה בפתרון שאלות דומות.

תקוותנו היא שספר זה ישמש מורה-דרך לכם התלמידים ויוביל אתכם להצלחה.

בהצלחה!
צוות האתר גול

תוכן העניינים

3	תוכן העניינים:
6	מושגים במערכת הצורות.....
6	חלקי הדיבור :
6	הפועל – מושגים בסיסיים :
9	שם העצם – מושגים בסיסיים :
10	סימני הניקוד – 5 התנועות :
11	סימני ניקוד נוספים :
12	הפועל – גוף וזמן
12	הגוף וזיהוי
15	זמן / דרך וזיהויים
16	צורת הציווי
19	הפועל – הבניינים
19	שבעת הבניינים :
21	זיהוי בניין בשיטה הרגילה - "הוא אתמול"
22	זיהוי בניין בשיטת שלושת העדים - שלב 1 :
23	הקמע לזיהוי בניין :
29	זיהוי בניין שלב 2 – הנוסחה :
35	שיר שלושת העדים – לזיכרון :
35	זיהוי בניין - דגמי פעל והתפעל :
39	הבחנה בין בניינים תאומים :
42	זיהוי בניין - מילים קשות :
63	שורש וגזרה של פעלים ושמות עצם
63	זיהוי שורש בשיטת שלושת העדים :
64	הסרת אותיות הבניינים :
64	מקרים שבהם הת' נשארת
70	מהי גזרה?
71	הגזרות :

שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת. שמות נוספים לגזרות.....	
זיהוי גזרה :	74
שורשים מורכבים :	80
איתור האות הנעלמת:	81
הושיב, השיב, הָשיב.....	84
הופעל המבולבל:	95
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת. דגם אחת ושתיים :	
מילים זהות עם ניתוח שונה	110
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת. מילים הנוטות על דרך השלמים	
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת. שורשים ספציפיים	
אותיות שורש ואותיות מוספיות.....	114
שם העצם – דרכי התצורה:	126
חמש דרכי התצורה:	126
הבדלה בין שורש ומשקל לבסיס וצורך סופי – מתקדם	128
עבודה עם צורת היסוד	131
דרך התצורה של מלים ספציפיות	132
שם העצם – משקלים:	134
המשקלים.....	134
זיהוי משקל – בסיס.....	134
זיהוי משקל - ניקוד משתנה	136
זיהוי משקל - גזרת המרובעים	137
זיהוי משקל - אותיות חסרות	137
זיהוי משקל - אותיות מתחלפות.....	137
מילים דומות, משקלים שונים	142
משקלים השייכים לגזרות מסוימות	145
שמות עצם בעלי בניין	146
שמות הפעולה	148
שם פעולה במשמעות שם עצם	151
שם העצם – משמעויות המשקלים והצורנים הסופיים:	153
משמעויות המשקלים והצורנים הסופיים	153

צורן גזירה וצורן נטייה.....	163
פירוט היווצרות המילה.....	167
חלקי הדיבור.....	169
חלקי הדיבור :.....	169
זיהוי חלק הדיבור של צורת הבינוני.....	170
יצירת מילים לפי הנחיות.....	176
יצירת פעלים לפי הנחיות - גוף וזמן.....	176
יצירת פעלים לפי הנחיות – שורש ובניין.....	177
יצירת שמות עצם לפי הנחיות – שורש ומשקל.....	179
תהליך יצירת מילים משורש ובניין נתונים – בגזרות :.....	181
יצירת פועל מאותו שורש בבניין אחר :.....	188
הצורה הנסתרת של בניין נפעל.....	194
שימושי הצורות.....	197
תקינות במערכת הצורות:.....	198
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת..... הדרישות בפרק התקינות	
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת..... גזרת ליי"ה בצורת זכר יחיד	
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת..... סיומת אִי לעומת סיומת אֵי	
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת..... צורת מדבר עתיד	
נספחים – מערכת הצורות.....	235
שגיאה! הסימניה אינה מוגדרת..... נספחים – מערכת הצורות	

מושגים במערכת הצורות

חלקי הדיבור

מושגי בסיס

חלקי הדיבור : המילים בעלות המשמעות מתחלקות ל-3 קבוצות עיקריות : פעלים, תארים ושמות עצם. קבוצות אלו נקראות חלקי הדיבור.

פועל : מילה המספרת על פעולה : **החתול קפץ**.

תואר : מילה המציינת מאפיין מסוים של דבר כלשהו : **חתול שמן**.

שם עצם : מילה שהיא שמו של הדבר עצמו : **חתול**.

הפועל – מושגים בסיסיים

מושגי בסיס

כל פועל מכיל בתוכו מידע לגבי השורש, הבניין, הגוף והזמן.

זמן

זמן נקרא לעיתים גם זמן/דרך. רכיב הזמן/דרך בפועל מציין את הזמן שבו נעשתה הפעולה או שימושים שונים של הפועל שאינם על ציר הזמן.

יש 5 צורות של זמן/דרך :

זמן/דרך	משמעות	דוגמה
עבר	אתמול	זרק
הווה (בינוני)	עכשיו	זורק
עתיד	מחר	יזרוק
ציווי	בקשה/דרישה	זרוק!
שם פועל	ל...	לזרוק

יש צורה נוספת שקשורה לפועל אך נחשבת שם עצם לכל דבר ועניין :

שם פעולה	פעולת ...	זריקה
----------	-----------	-------

גוף

גוף משמעותו – על מי מדבר הפועל: אני, אתה, הוא וכו'.
לגופים יש שמות מיוחדים.

למשל: זרקתי – אני זרקתי – גוף מדבר.

זרקנו – אנחנו זרקנו – גוף מדברים.

זרקתם – אתם זרקתם – גוף נוכחים.

זרקה – היא זרקה – גוף נסתרת.

שורש

עיקר המשמעות של הפועל נעוצה בשורש שלו.

השורש מכיל שלוש אותיות או ארבע והוא נכתב כך:

י-ש-ב, ז-ר-ק, פ-ר-ס-מ.

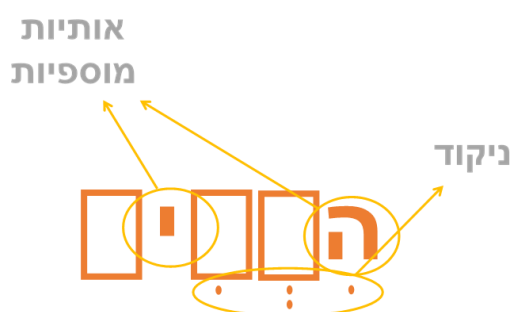
השורשים בשפה העברית מחולקים לקבוצות, ולכל קבוצה מספר כללים משלה.

כל קבוצה כזאת נקראת גִּזְרָה. בסך הכול יש בשפה העברית 10 גזרות.

למשל: גזרת השלמים כוללת את כל השורשים שבהם 3 אותיות שורש שרואים וגם שומעים (ח-ש-ב). גזרת המרובעים כוללת את כל השורשים שבהם 4 אותיות שורש (פ-ר-ס-מ).

בניין

הבניין הוא תבנית בסיסית שלתוכה יוצקים את השורש כדי ליצור מילה של ממש.
בניין מורכב משני רכיבים : ניקוד ואותיות מוספיות.

שבעת הבניינים : שבע תבניות עיקריות שיוצרות פעלים.
משמעויות הבניינים : יש בניינים פעילים, שמספרים על מבצע הפעולה, ויש בניינים סבילים, שמספרים על מקבל הפעולה.

משמעות פעילה	משמעות סבילה
קל (פעל) : גמר	נפעל : נגמר
פיעל : קישט	פֿעל : קשט
הפעיל : הגדיר	הפעל : הגדר
התפעל : התקשט	

שם העצם – מושגים בסיסיים

מושגי בסיס

דרכי התצורה של שמות העצם: שמות העצם נוצרים במגוון דרכים בניגוד לפעלים שנוצרים באופן אחיד. דרכים אלו מכונות "דרכי התצורה של שם העצם".
יש 2 דרכי תצורה עיקריות: שורש ומשקל, ובסיס וצורן סופי.
משקל: תבנית שלתוכה יוצקים שורשים על מנת לקבל שמות עצם.
נ-ה-ג + משקל מְקַטֵּל = מנהג.
צורן סופי: סיומת שמוסיפים לשם עצם קיים על מנת לקבל שם עצם חדש. **ספרד + ית = ספרדית.**

חוקי שם העצם

- (1) לשמות העצם לעולם אין זמן וגוף, אך לעתים קרובות יש להם שורש. לשמות עצם מסוימים יש אפילו בניין.
- (2) שמות העצם כוללים גם את שמות הפעולה. **שליחה, הפלגה, שיעול.**
- (3) גם שמות עצם מופשטים הם שמות עצם. **חוכמה, ידידות, פתרון.**
- (4) לשם התואר (למשל: **ירוק, גדול, טבעי**) יש אותם המאפיינים של שם העצם. הוא יכול להיווצר באותן דרכי התצורה של שם העצם, יש לו משקל ויש לו צורנים סופיים. לכן בבגרות כוללים אותם יחד, ומשתמשים במונח: השם.

סימני הניקוד – 5 התנועות

מושגי בסיס

ניקוד : הניקוד מציין את התנועות, כלומר את האופן שבו האוויר זורם מן הפה כשמדברים.
התנועות בעברית יכולות להיכתב במספר צורות :

צליל	סימן ניקוד א	סימן ניקוד ב	סימן ניקוד ג	סימן ניקוד ד
A	קמץ : מְ	פתח : מַ		חטף פתח : אֲ
E	צירה : מִ	סגול : מֶ	שווא נע : מֻ	חטף סגול : אָ
I	חיריק מלא : מִי	חיריק חסר : מִי		
O	חולם מלא/חסר : מוּ, מוֹ	קמץ קטן : מֻ		חטף קמץ : אֳ
U	שורוק : מוּ	קבוץ : מֻ		

שווא : השווא הוא שתי נקודות זו על זו : **אכְלְתִי, נפְלֵט, מגְדֵל.**
השווא מציין אפס תנועה.

שווא נח ושווא נע : שווא בראש מילה (ובמספר מקרים נוספים) נהוג לבטא כתנועות צירה : **לְבַד, מְצוּפָה, לְךְ.**
שווא כזה נקרא שווא נע. השווא הרגיל נקרא שווא נח.

החטפים : את העיצורים הגרוניים האח"ע קשה להגות בשווא, ולכן בדרך כלל יוחלף השווא בחטף :
צורת החטף כשווא קטן ולידו ניקוד אחר. אֲ, אָ, אִ.
יש להגות את האות בניקוד האחר. **אֲמַרְתֶּם, נֶאבְּקוּ, הָעַמְדוּ.**

סימני ניקוד נוספים

דגש : הדגש הוא נקודה באמצע האות. למשל : ללמוד, מסבה.
הדגש באותיות ב', כ' ופ' משנה את ההגייה שלהן. ב-ב, כ-כ, פ-פ.
באותיות האחרות אות דגושה הייתה נהגית בעבר חזק יותר, כאילו היא כתובה פעמיים.

ישלם = ישל-לם. זמר = זמ-מר.
באותיות הגרוניות הא"ח ר"ע לא יבוא דגש.

מפיק : באות ה' בסוף מילה יכולה לבוא נקודה דמוית דגש והיא נקראת מפיק.
משמעותה של נקודה זו היא שיש לבטא את הה': **לָהּ, גְּבֵהָ, נִגְהָ.**
(שימו לב – נקודה באמצע האות ו' היא בדרך כלל שורוק (צליל U) ולא דגש.
רק אם יש לוי ניקוד נוסף, מדובר בדגש: **דָּוָר, מְקַנְהָ.**)

ש' ימנית וש' שמאלית : האות ש' נהגית בשני אופנים.
עם נקודה בצד ימין למעלה – ש (SH).
עם נקודה בצד שמאל למעלה – ש (S).

הפועל – גוף וזמן

הגוף וזיהוי

גוף משמעותו – על מי מדבר הפועל: אני, אתה, הוא וכו'.
יש 10 גופים ובשפה הדקדוקית יש להם שמות שיש להכיר:

גוף	משמעות	דוגמה
מדבר	אני	זרקתי
מדברים	אנחנו	זרקנו
נוכח	אתה	זרקת
נוכחת	את	זרקת
נוכחים	אתם	זרקתם
נוכחות	אתן	זרקתן
נסתר	הוא	זרק
נסתרת	היא	זרקה
נסתרים	הם	זרקו
נסתרות	הן	זרקו

איך מזהים גוף?

- יש לנסות להוסיף לפועל כינוי גוף כלשהו.
- לאחר שזיהינו את כינוי הגוף המתאים, יש להמיר אותו במונח הדקדוקי המתאים לפי הטבלה.
למשל: הִצְטָרְפָּתְךָ לַחֲבוּרָה = אַתְּ הַצְטָרַפְתָּ לַחֲבוּרָה. = נוכחת.
- שימו לב! הגוף הוא תלוי הקשר לחלוטין. אותה מילה עצמה יכולה לשמש בגופים שונים – זה תלוי בהקשר.
למשל: אחי, תחזור לרחובות. = אחי, אַתְּ תַחְזֹר לַרְחוּבוֹת. = נוכח.
רַנְנָה תַחְזֹר לַרְחוּבוֹת. = הִיא תַחְזֹר לַרְחוּבוֹת = נסתרת.
- ציווי הוא תמיד בגוף שני, באחת הווריאציות של נוכח: נוכח, נוכחת, נוכחים או נוכחות. קום! – נוכח.
- יש צורה שהשימוש בה כיום נדיר, אך היא כלולה בחומר לבגרות. המדובר בצורת נקבה רבות, שניתן להוסיף לה את הסיומת -נה בעתיד ובציווי.

אפשרות 2	אפשרות 1	
תְּדַבְּרָנָה	תְּדַבְּרוּ	אתן בעתיד:
תְּדַבְּרָנָה	יְדַבְּרוּ	הן בעתיד:
יְדַבְּרָנָה	יְדַבְּרוּ	אתן, בציווי:

תרגיל 1

לפניכם משפטים ובהם מודגשים הפעלים. ציינו מיהו מבצע הפעולה (אני, הם, את וכדומה) ובהתאם לכך ציינו את הגוף שלו (מדבר, נסתרים, נוכחת...).

הגוף	מי?	הפועל
		1) חֲשַׁבְתִּי על החיים.
		2) הילדים בּוֹכִים.
		3) מדוע אתם בּוֹכִים?
		4) המרק הזה הִתְקַלְקַל.
		5) לא הִגַּעְתְּ לכאן אתמול.
		6) טִסְּתֶם אתמול בלילה.
		7) חֲכוּ לי!
		8) הִתְנַעַנְעַתְו אליה?
		9) זיווה לְקַחָה את אחיה לטיול.
		10) לא בִקְשָׁנו עזרה.
		11) הִגְבַּרְנָה בבקשה את הרדיו.
		12) סַלַח לי.
		13) הגוייבות תִּגְדַּלְנָה בקרוב.
		14) אתן תִּגְדַּלְנָה עם השנים.

		15) הַתְּאִמְנוּ לַכֶּסֶם תְּכַנִּית מִיּוֹחַדָּת.
		16) הַתְּאִמְנוּ לַקְּרֵאת הַמִּשְׁחָק מֵאֲחֵר!
		17) הַתְּאִמְנוּ לַקְּרֵאת הַמִּשְׁחָק מֵאֲחֵר.
		18) הִילֵד גָּדֵל.
		19) אִינְנִי גָּדֵל.
		20) גָּדֵל אֶת הַצְּמָחִים בַּמְסִירוֹת!

תרגיל 2:

לפניכם פעלים ללא משפטים. ציינו את הגוף שלהם.

הפועל	הגוף	הפועל	הגוף	הפועל	הגוף
חָגְגָתָּ		הִתְקַבְּלָתָּ		נָגַעְתָּ	
תִּקְחִי		תִּשְׁגֶּשְׁגְּנָה		מְלַכְלֵךְ	
נָפְלוּ		מְעַדְתִּי		הִדְבֵּק	
סָבְלוּ		אָשְׁלֵם		מְחַשְׁבֵּת	
הִשְׁתַּגְּעֲנוּ		יָשׁוּ		תִּכְפְּרִי	
מְטַפְּלִים		נִרְכַּב		חָפַשׁ	
זָכִיתָ		יִזְמְרוּ		קָחוּ	
פָּרְשָׁתָּ		פּוֹגַעַ		שָׁמְעִי	

זמן / דרך וזיהויים

- 1) את המושגים הכלולים תחת הכותרת זמן/דרך חשוב להכיר משתי סיבות:
  - א. שאלות ישירות: בבגרות עשויים לשאול מהו הזמן/דרך של פועל מסוים.
  - ב. מושגים: מושגים מתחום הזמן/דרך מופיעים בשפע בכל הבחינה.
- 2) תחת הכותרת "זמן/דרך" כלולים חמישה מושגים: עבר, בינוני (הווה), עתיד, ציווי, שם פועל.
- 3) שם פעולה אינו כלול בפרמטר זמן/דרך.
- 4) את זמן הפועל ניתן לזהות באמצעות השאלה "מתי?". מתי התרחש האירוע המתואר במשפט?
- 5) **זמן עבר**: מציין פעולות שהתרחשו לפני כתיבת הטקסט. זה יכול להיות לפני יום או לפני 2,000 שנה. אין הבדל.

למשל: **דינה קנתה גבינה במכולת.**
- 6) **זמן עתיד**: מציין פעולות שעדיין לא התרחשו בעת כתיבת הטקסט. גם אם אירוע יתרחש ממש בקרוב – כל עוד הוא לא התרחש, מדובר בזמן עתיד.

למשל: **אני אקנה גבינה במכולת.**
- 7) **זמן הווה**: מציין אחת משתיים:
  - א. פעולות המתרחשות ממש בעת כתיבת הטקסט. **כעת דני קונה במכולת.**
  - ב. פעולות המתרחשות באופן קבוע. **מדי בוקר דני קונה במכולת גבינה לבנה. אני תמיד קונה גבינה במכולת של שמעון.**
- 8) מילים בזמן הווה עשויות לשמש בהקשרים מסוימים כשם עצם או כשם תואר. זו הסיבה למונח "צורת הבינוני" – באמצע, בין שם לפועל. **למשל: הקונה עזב את המכולת.**
- 9) צורת הציווי מציינת בקשה או דרישה ממישהו שיעשה משהו. צורת הציווי היא תמיד בגוף נוכח.

למשל: **קנה בבקשה גבינה במכולת.**
- 10) שם הפועל הוא צורת פועל כללית הפותחת באות ל'.

למשל: **אני יכול לקנות גבינה במכולת.**

צורת הציווי

מושגי בסיס:

צורת הציווי: פנייה לאדם אחר בבקשה או בדרישה שיעשה משהו. **דרוך, השלם, צא.**

חוקי צורת הציווי

(1) הציווי מזכיר קצת את זמן עתיד (שניהם עדיין לא התרחשו) אבל הם לעולם אינם זהים.

(2) זמן עתיד מתאים רק לתיאור עובדות שיתרחשו בעתיד. **השמש תזרח מחר.**

צורת הציווי מתאימה רק לציפיות ממישהו אחר. **אבא, קח אותי לחרמון!**

(3) יש בין השתיים גם הבדל בצורה:

1. צורת הציווי היא קצרה יותר מן העתיד. **עתיד: תצא. ציווי – צא.**

2. לעיתים שתי הצורות הן באותו האורך, אך האות הראשונה שבציווי תהיה

ה' במקום ת'. **עתיד – תשלימי. ציווי: השלימי.**

(4) צורת הציווי מזכירה גם את שם הפועל לאחר הסרת ה' בהתחלה.

צורת הציווי היא מעין הכלאה בין שם פועל לצורת העתיד: האות הראשונה בציווי

– כמו שם הפועל והשאר – כמו העתיד.

שם פועל: להסתכל. עתיד: תסתכלי. ציווי: הסתכלי.

(5) ייתכנו שינויים קטנים נוספים בין צורת העתיד לצורת הציווי.

עתיד: תפליג. ציווי: הפלג.

תרגיל 3

לפניכם קטע ובו פעלים מודגשים. ציינו את הזמן (הדרך) שלהם: עבר, הווה, עתיד, ציווי, שם פועל.

העיירה פאשקובא שברוסיה נפגעה (_____) קשות מגשמים והצפות שאירעו (_____) במקום. בתיהן של עשרות משפחות יהודיות הוצפו (_____) והתשתיות באזור הרוסות (_____) לחלוטין. לאזור כולו נגרמו (_____) נזקים רבים.

רבה הראשי של רוסיה פנה אל הציבור בקריאה: "עשו (_____) הכול על מנת לסייע (_____) להן. השתדלו (_____) ככל יכולתכם בדבר!"

"איגוד הקהילות היהודיות ברוסיה" נענה (_____) לפנייתו של הרב, והצהיר: "נחלק מזון וביגוד חם לכל המשפחות בפאשקובא. בואו (_____) אלינו ואנחנו נשלים (_____) את כל מחסורכם!"

אולם מי יעביר (_____) את כל הסיוע והתרומות לפאשקובא הרחוקה?

הרב אליהו ריס מכהן (_____) בתור הרב של בירובידז'אן, עיר השוכנת (_____) סמוך לפאשקובא, והוא משמש (_____) גם שליח חב"ד בעיר ובכל המחוז. לפי העיתונים, הרב יצא (_____) הבוקר לעיר פאשקובא כדי לסייע (_____) למשפחות המתגוררות (_____) שם.

מספר משאיות עמוסות (_____) במזון ובגדים נוסעות (_____) כרגע לפאשקובא. צוות מאנשיו של הרב ריס יחלק (_____) את הסיוע למשפחות היהודיות, שרבות מהן נשארו (_____) ממש בחוסר כול.

הנשיא פוטין הודיע (_____) " : אגיע (_____) לאזור במהלך השבוע הבא, במטרה לבחון (_____) מקרוב את הנזקים ולהחליט (_____) על אפשרויות הסיוע הממשלתי לתושבי האזור."

תרגיל 4:

לפניכם משפטים ופתגמים מפורסמים.
כתבו את הגוף ואת הזמן של הפועל המודגש בכל משפט.

זמן/דרך	גוף	המשפט
		1) לָךְ אל הנמלה, עצל!
		2) אָשָׂא עיניי אל ההרים.
		3) יְהַלְלֶךָ זר ולא פיד.
		4) דברי חכמים בנחת נִשְׁמָעִים .
		5) מָצָא מין את מינו.
		6) הָיָה נכון!
		7) על טעם ועל ריח אין לְהִתְוַכַּח .
		8) קנאת סופרים תִּרְבֶּה חוכמה.
		9) שָׁלַח לחמדך על פני המים.
		10) אבות אכלו בוסר, ושיני בנים תִּקְהֶינָה .
		11) אדם נִפְרַ בכיסו, בכוסו ובכעסו.
		12) אין הנחתום מַעֲיֵד על עיסתו.
		13) איננו מְשִׁיחִין בשעת הסעודה.
		14) אכול ושתה כי מחר נָמוּת .
		15) אם בארזים נִפְלָה שלהבת, מה יעשו אזובי הקיר?
		16) אם תִּרְצוּ , אין זו אגדה.
		17) ברומא הִתְנַהֵּג כרומאי.
		18) הכול צפוי והרשות נְתוּנָה .
		19) טחנות הצדק טוֹחֲנוֹת לאט.
		20) כל הדרכים מוֹבִילוֹת לרומא.
		21) הנבואה נִתְּנָה לשוטים.
		22) חָיָה ותן לחיות.

הפועל – הבניינים

שבעת הבניינים

מושגי בסיס

בניין: תבנית בסיסית שלתוכה יוצקים את אותיות השורש כדי ליצור מילה של ממש. הבניין מורכב מניקוד ומאותיות מוספיות.

חוקי שבעת הבניינים

- (1) שבעת הבניינים הם שבע תבניות שלתוכן ניתן ליצוק כל שורש, ולקבל משמעות שונה. שבעת הבניינים הם כמו משפחה, שיש בה כמה זוגות תאומים.
- (2) הבניינים הם: קל (פעל/פעול), נפעל, פיעל, פעל, הפעיל, הפעל, התפעל.
  1. בניין קל: הבניין הנפוץ ביותר בעברית הוא בניין קל. צורתו העיקרית של הבניין היא פֶּעַל, למשל: **שָׁלַח, מָתַח, רָצָה, פָּצַע**.
  2. לבניין קל יש צורות נוספות למשל: **יָכַל, רָעַב**. צורה שחשוב במיוחד לזכור היא בינוני פְּעוּל, למשל: **מָסוּר, אָסוּר, בָּזוּי, הָזוּי**.
  3. בניין נפעל: למשל: **נָרַשְׁם, נִלְקַח, נִזְרַק**. לעתים קרובות בניין נפעל הוא צורת הסביל של בניין קל (**רשם-נרשם**) אך לפעמים הוא בניין עצמאי (**נכנס**).
  4. בניין פיעל ובניין פֶּעַל: למשל: **חָבַר וּחְבַר, חָלַק וּחְלַק**. הבניינים פיעל ופֶּעַל הם צורת הפעיל וצורת הסביל של אותה פעולה עצמה.
  5. בניין הפעיל ובניין הפעל: למשל **הִדְבִּיק וְהִדְבִּיק, הִזְמִין וְהִזְמִין**. גם הבניינים הפעיל והפעל הם צורת הפעיל וצורת הסביל של אותה פעולה עצמה.
  6. בניין התפעל: למשל **הִתְפַּצַּל, הִתְנַגַּד, הִתְקַלַּף**. בניין התפעל הוא לעתים קרובות בניין "חוזר", כלומר מבצע פעולה על עצמו (פעיל וסביל יחד).
- (3) משמעויות הבניינים:
  1. פעילים: קל (פעל), פיעל, הפעיל.
  2. סבילים: קל (פעול), נפעל, פעל, הפעל.
  3. חוזר: התפעל.

4) כאשר אתם כותבים שם של בניין בתוך תשובה בבגרות, צריך להיות ברור לבוחן לאיזה בניין אתם מתכוונים. לכן יש לכתוב את הבניינים עם ניקוד או עם אותיות ניקוד (כתיב מלא).

יש לכתוב	אין לכתוב
קל, פֶּעַל	פעל
נפעל	
פיעל או פֶּעַל	פעל
פועל או פֻּעַל	פעל
הפעיל	
הפעל, הופעל או הִפְעֵל	
התפעל	

זיהוי בניין בשיטה הרגילה - "הוא אתמול"

- (1) כאשר אתם נשאלים מהו הבניין של מילה מסוימת, זוהי בעצם שאלה אמריקנית. עומדות בפניכם 7 אפשרויות בלבד, שהרי יש בעברית רק 7 בניינים.
- (2) לכן כשאתם ניגשים למבחן, עוד לפני שאתם קוראים את השאלות, רשמו לכם בצד את שבעת הבניינים.
- (3) אני ממליץ מאוד לזכור את שמות הבניינים בעל פה.
- (4) עם זאת, יש לציין שבבגרות תקבלו את הרשימה בנספח לבחינה.

חוקי זיהוי בניין בשיטת הוא אתמול

- (1) הדרך הבסיסית לזהות בניין היא פשוטה מאוד: העבירו את הפועל הנתון לצורת "הוא אתמול" שלו, ואז בדקו לאיזה מן הבניינים הפועל שהתקבל הכי דומה.
- (2) העברת הפועל להוא אתמול: **החברה מחלקת לנו קרטיבים כל שבוע. הוא אתמול = חילק.** המילה חילק אמורה להיות דומה לאחד מן הבניינים.
- (3) קריטי במיוחד לדייק ולשמור על ההקשר, בייחוד ביחס למילים שאחרי הפועל.
- (4) כשמחפשים דמיון יש לשים לב לשלושה רכיבים:

א. האם יש **מוספיות** בהתחלה, לפני השורש?

נ = נפעל.

הת = התפעל.

ה = הופעל.

כל ה אחרת = הפעיל.

ללא מוספיות? פעל, פיעל, או פעל.

ב. האם יש ניקוד **קובוץ \ שורוק** (◌◌◌) בהתחלת המילה?

אם כן = פעל או הפעל.

אם לא = אחד מן האחרים.

ג. מהן **התנועות** של הפועל? בודקים מה נשמע הכי דומה.

למשל: חי-לק דומה יותר לפי-על מאשר לפ-על.

- (5) צריך לקחת בחשבון שלא תמיד נמצא בניין שמתאים בדיוק מוחלט לצורת ה"הוא אתמול". מחפשים את מה שהכי קרוב. **הסיט = מכל הבניינים הכי דומה להפעיל. למרות שהם לא זהים, הוא הפעיל.**

(6) מבחינת המהות, השיטה הזאת מסבירה באופן הכי מדויק איך עובד העיקרון של הבניינים. יש תלמידים שהשיטה הזאת יכולה להספיק להם ב-100%.

(7) עם זאת, ככל שהשורשים נעשים מאתגרים יותר, הדמיון בינם ובין צורת ה"הוא אתמול" קטן. כמו כן, יש תלמידים שאינם מסתדרים עם השיטה הזאת. לכן בקורס זה אתמקד בשיטה נוספת, שאותה גיליתי בעצמי ומנסיוני היא עובדת נהדר באופן גורף – שיטת "שלושת העדים".

(8) חשוב: גם אם תשתמשו בשיטה שנלמד עוד מעט, זכרו את שיטת "הוא אתמול". היא אינה סותרת את שיטת שלושת העדים אלא משלימה אותה, ולפעמים אנחנו נעשה בה שימוש.

זיהוי בניין בשיטת שלושת העדים - שלב 1

שיטת שלושת העדים היא שיטה מעט ארוכה ועקיפה יותר, אבל היא מדויקת יותר ועובדת היטב בכל הגזרות.

חוקי זיהוי בניין בשיטת שלושת העדים (שלב 1)

(1) נתמקד במילה שקיבלנו ונהפוך אותה לשלושה פעלים פשוטים לפי הנוסחה הזאת:

1. הוא אתמול
2. הוא עכשיו
3. הוא מחר

תפוחי האדמה מבושלים במים רותחים : הוא אתמול בושל, הוא עכשיו מבושל, הוא מחר יבושל.

(2) בהמשך נקרא לשלושת הפעלים הללו "שלושת העדים", מפני שהם מעידים באופן מהימן ביותר על רכיבי הפועל הנתון.

(3) קריטי במיוחד לדייק ולשמור על ההקשר.

(4) אל תנסו להפוך את המילה לשלושת העדים כשהיא עומדת בפני עצמה. הקפידו לשמור על הסביבה שלה, בעיקר 2-3 המילים שבאות מיד אחריה. אם קיבלתם מילה ללא משפט, המציאו עבודה משפט ועבדו אתו.

הקמע לזיהוי בניין

חוק U צליל הברזל

- (1) U צליל הברזל: יש צליל שחובה לשים לב אליו בשעת זיהוי בניין.
צליל U (למשל: מְבַשְׁלִים, הַכְּפֵל, חֲשׁוּב).
- (2) אם מופיע צליל U במילה המקורית, הוא חייב להופיע גם בשלושת העדים.
אם לא מופיע צליל U במילה המקורית, הוא אינו יכול להופיע כלל בשלושת העדים.
- (3) כדי לוודא שאתם מבחינים בצליל הזה, כדאי שתתרגלו לנקד אותו (ורק אותו) בשלושת העדים. פשוט העתיקו את הניקוד מן המילה המקורית.
- (4) הניקוד יכול להיות קבוץ או שורוק:
קבוץ: מְבַשֵּׁל, מְקַרְמֵת, מְגַלְגֵל.
שורוק: הוּגֵן, חֲמוּר, מוֹאֲרֵת.
- (5) דגם פעול: לדגם פעול שייכות מילים כגון: חֲשׁוּב, שְׁבוּר, פְּנוּי, גְּלוּי, זְקוּק.
אי אפשר להפיק ממילים בדגם זה את שלושת העדים, אבל אפשר פשוט לזכור שזוהי צורת מְשָׁנָה של בניין קל (פעל).
- (6) צליל U מבטא משמעות מובהקת של "סביל".

תרגיל 1

לפניכם פעלים בתוך משפטים.
כתבו אותם ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.
הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.

הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
מספרדית לעברית תרגם מתרגם יתרגם	(1) הקטעים יתרגמו מספרדית לעברית.
	(2) שקלתי לפרוש מן העבודה אם לא אקבל קידום.
	(3) איני חושב שיש קשר בין אריות ים לאריות יבשה.
	(4) כוחות הצבא באזור יתגברו .
	(5) בני השבט הזה רצים עשרות קילומטרים ביום.
	(6) המכונית גמאה את המרחק בשעתיים בלבד.
	(7) אל תתקפלו בפני האיומים שלו.
	(8) הנערים בעלי המוגבלויות משלבים בעבודה במפעל.

	9) בואו נִפְנֵס לאולם.
	10) שְׁלַח לחמך על פני המים.
	11) אל תוֹצִיֵאֵי לחברותיך שם רע!
	12) קשה לְהִתְרַגֵּל ללימוד בצורה הזאת.
	13) אֶסְתַּוְּבַב בעיר כל הלילה.
	14) כשנִקְוִים בבוקר נחשוב על זה שוב.
	15) אל תתַמָּם!
	16) האיש הזה מְעוֹרֵר בי אימה.
	17) אתן מִתְבַּקְּשׁוֹת לצאת מן החדר.
	18) אל תַעֲמִדוּ מן הצד ותסתכלו.
	19) רבי עקיבא חֵי מאה ועשרים שנה.

	20) מעשיך מקוממים אותי.
	21) בשבוע שעבר התבטלו לנו שיעורי המתמטיקה.
	22) חולצתך תגהץ במגהץ הקיטור החדש.
	23) אתה תצג לקהל בכמה משפטים.
	24) הטיסה מתקצבת על ידי חברת אוסם.
	25) זכינו לגדול בצלו של אדם גדול זה.
	26) אני בטוחה שחמותי תזכה מכל ההאשמות.
	27) השטיחים מגלגלים בכל פעם שיורד גשם.
	28) השמש אינה נראית מבעד לעננים.
	29) החומר מזרק אל תוך הווריד ומרדים את הכלב.
	30) לא זול להרשם לכנס הזה.

	31) איך שיר נולד?
	32) מי יצליח להפיל את הקוף מן העץ?
	33) המספר שאליו הגעת איננו מְחַבֵּר.
	34) את תִּטִּי להאמין בראיות כשתראי אותן.
	35) האדם מְתַרְגֵּל לדברים רבים.
	36) כדי להצליח אתה צריך לְתַרְגֵּל שעות רבות.
	37) אנחנו מְגַבִּים אותך בכל מעשיך.
	38) נִפְנָה אליך לקוחות.
	39) רציתי לְהוֹדוֹת לכם על עזרתכם.
	40) החיילים יִגְנוּ עליכם.
	41) לְוִיתִי כסף מהבנק.

	42) האם מְלֵאֵת אחר ההנחיות?
	43) נְגִישׁ לַכֶּסֶם כעת את המנה הראשונה.
	44) פקידת הדואר נִשְׁדָּדָה באכזריות.
	45) העורף יוֹכֵן למלחמה הבאה באמצעות תרגילים רבים.
	46) לֵךְ אל הנמלה, עצל!
	47) הממשלה תִּדְוֹן מחר בפתרונות למשבר הדיור.
	48) הַפְּנִס לאתר כדי להכיר את החברה.
	49) עלינו לְהִשְׁיֵג את הקבוצה המתחרה.
	50) הרצים הַתְּחָרוּ על הזכות לייצג את ישראל באולימפיאדה.

זיהוי בניין בשיטת שלושת העדים – שלב 2

נוסחת שלושת העדים

- (1) נתבונן ב"שלושת העדים" יחד. תמיד יהיו כמה אותיות שעליהן שלושת העדים "מסכימים", אולם כרגע מעניינות אותנו האותיות שנמצאות בעד אחד או שניים אך לא בכלם.
- (2) בדרך כלל, האותיות המתחלפות נמצאות בתחילת המילה, והן נקראות "תחיליות". **הביס-מביס-יביס**
- (3) אם נאסוף את האותיות התחיליות מכל שלושת העדים, נקבל רמז עבה לבניין של המילה.
  1. בניין קל מתאפיין באות התחילית י' בלבד.
חגר, חוגר, יַחגור.
  2. כמו כן דגם פֿעול שייך לבניין קל. בדגם זה אין תחילית כלל.
חגור, חגור, חגור.
  3. בניין נפעל מתאפיין באותיות התחיליות נני.
נְשבר, נְשבר, יַשבר.
- כדאי לשים לב גם שצורת ההווה וצורת העבר שלו דומות מאוד.
  4. בניין פיעל ובניין פֿעל: בניינים אלו מתאפיינים באותיות התחיליות מי.
    - א. בניין פֿעל: כולל הצליל U.
חֵדש, מְחֵדש, יַחֵדש.
    - ב. בניין פיעל: לא כולל הצליל U.
חֵדש, מְחֵדש, יַחֵדש.
  5. בניין הפעיל, בניין הפעל ובניין התפעל: בניינים אלו מתאפיינים באותיות התחיליות המי.
    - א. בניין הפעל: כולל הצליל U (ה-מ-י או הו-מו-יו).
הֵרגש, מְהֵרגש, יַהֵרגש.
    - ב. בניין התפעל: כאשר האותיות המי נשמעות כך: ה-מ-י. סימן נוסף הוא שהמילה ארוכה ודומה ל-"הֵת-פֿעל".
הֵת-ר-גש, מֵת-ר-גש, יַת-ר-גש.
    - ג. בניין הפעיל: כל מקרה אחר.
הֵרגיש, מְהֵרגיש, יַהֵרגיש.

תחילית	בדרך כלל	עם צליל U	ה-מ-? (התפעל)
-		קל (צורת פעול)	
י	קל (צורת פעל)		
מי	פיעל	פִּעַל	
המי	הפעיל	הִפְעִיל	התפעל
נני	נפעל		

תרגיל 2

כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.
 הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.
 לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.
 לנוחותכם, כתבו את שבעת הבניינים בטבלה הבאה:

פעיל	סביל

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	תחיליות	בניין
1) הקטעים תְּרַגְמוּ מספרדית לעברית.	תְּרַגְמוּ מְתַרְגְּמוּ יִתְרַגְּמוּ	מי	פועל
2) הספורטאיות מְתַעַמְלוֹת לקראת התחרות.			
3) מי יִסְיַע אותי לשם?			
4) הפסל מִצַּג בתערוכה בניו יורק.			
5) אל תִּנְדְּדוּ את התלמידות האלה בגלל דעותיהן!			

			6) כך לומדים לרלב בצורה בטיחותית.
			7) בשנה האחרונה נולדו בישראל כ-150,000 תינוקות.
			8) הערב תופיע בתפקיד הראשי כלת פרס ישראל.
			9) אסור שתאבד לנו התקווה.
			10) המסוק חג מעל זירת האירוע.
			11) בחורף קשה יותר להתניע את המכוניות.
			12) המכוניות מונעות בדלק.
			13) מה זה משנה?
			14) תפס ככל יכולתך!
			15) אני נשבעת שלא עשיתי זאת.
			16) עליכן להתכוון היטב למבחן!

			17) אני אָגן בגופי על זכותו של אדם להשמיע דעה שונה משלי.
			18) האם פְּצִיתֶם על עוגמת הנפש שנגרמה לכם?
			19) בסוף האירוע הוֹדָה הנשיא לכל המשתתפים.
			20) זה עלול לְקָרוֹת לכולנו.
			21) אני בָּאָה אליכם.
			22) הַפְּנִיתִי לרופא ממחה.
			23) הַדְרַמְנָה לאילת!
			24) האחיות תִּשְׁתַּמְּשֶׁנָּה רק במכשיר זה לביצוע הבדיקה.
			25) עלינו לְהַכִּין תפאורה מיוחדת למופע.
			26) הפרשה עדיין לא פְּצָחָה.
			27) הִטּוּ את הספינה ימינה!

			(28) קח אותי אתך!
			(29) אתה מְמַנֶּה כעת למפקד.
			(30) המפקד יֵדַח מתפקידו בשל מעשיו.

שיר שלושת העדים – לזיכרון:

במנגינת "מפי א-ל" (שמחת תורה):

שלושה עדים על הנייר
הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר
האותיות המתחלפות
במהירות נאספות
כלום או י בניין קל
נשמע כמו פֶּעוּל
נשמע כמו פֶּעַל
נני נני נני נפעל
כזה מוזר הוא, אל תשאל
מי פיעל
עם U פֶּעַל
המי הפעיל הַמְיִי הַפֶּעַל
התפעל כמו הת-פ-על
הַמְיִי הוא מיילל

זיהוי בניין - דגמי פעל והתפעל:

חוקי זיהוי בנייני פעל והתפעל:

- 1) שלושת העדים אינם שווים זה לזה בערכם.
לפעמים נוכל לזהות את הבניין בעזרת העד הראשון בלבד – "הוא אתמול" מפני ששמות הבניינים עצמם מנוסחים בצורת "הוא אתמול".
- 2) יש לשים לב לשתי צורות עיקריות של "הוא אתמול".
1. הוא אתמול זָכַר, נָטַע, רָצָה, יָשַׁב = פעל.
2. הוא אתמול הִתְגַּדָּד, הִשְׁתַּדָּל, הִדְרִדָּר = התפעל.
כאשר ה"הוא אתמול" נשמע לנו כמו המלים פֶּעַל או הַתְּפַעֵל – אין שאלות.
"הוא אתמול" צודק.

במקרים אלה דווקא שלושת העדים עלולים קצת לבלבל.
בשאר המקרים לא מומלץ להסתמך על "הוא אתמול" בפני עצמו.

תרגיל 3:

לפניכם פעלים בתוך משפטים.

כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.

הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.

לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	תחליות	בניין
(1) הצוות יתדרך היטב.	תדרך מתדרך יתדרך	מי	פועל
(2) המצב מדרדר מיום ליום.			
(3) המבחן יערך בעוד כחודש.			
(4) בית הספר נוסד בתקופת העלייה השנייה.			
(5) שבו בשקט!			
(6) כ-100,000 תלמידים נגשים כעת למבחן הבגרות במתמטיקה.			
(7) מה זה מוכיח?			
(8) מהאמירה הזו משתמע שהשרה מתנגדת להוספת תקציב לאופרה.			

			9) היא לא תוכל להשתתף במשחק.
			10) אנחנו נאפה לחם בתוך חצי שעה.
			11) אתם הוגים את ה-ר במבטא אמריקני.
			12) אי-אפשר לדעת מה ילד יום.
			13) החבל נתק ולכן המטפס נפל מההר.
			14) יעלו את העבודה במפעל!
			15) סע מכאן!
			16) מי שלא ינבח בכל השיעורים, יודח מהקורס!
			17) רוכבי אופניים חשמליים רבים נעים על המדרכות.
			18) בלי מים הצמחים יבלו.
			19) אל תתממי!

			20) האסיר האלים מְבוֹדָד משאר האסירים.
			21) דַע מאין באת!
			22) החיילים הַצָּטוּי לעצור את הספינה.
			23) לפתע נִגְלְתָה אלינו בקתה עזובה.
			24) המכונות תִּרְמְנָה את המשא למעלה.
			25) איך אתה מַעֵז לומר זאת?
			26) הַתְּחַלְנָה במסע הארוך אל האוצר!
			27) הגידול יוֹצֵא מהגוף בניתוח.
			28) הבמבה מִיַּצֵּרֶת במפעל חדיש.
			29) החוק הוֹפֵר ברגל גסה.
			30) החובות יִגְבוּ בדרכים שונות.

הבחנה בין בניינים תאומים:

חוקי ההבחנה בין בניינים תאומים (פיעל-פעל, הפעיל הפעל):

לפעמים איסוף התחיליות משלושת העדים (המי, מי, י, נני) עדיין אינו מספיק כדי להכריע סופית מהו הבניין. עדיין לא ברור:
תחיליות מי: פיעל או פעל?
תחיליות המי: הפעיל או הפעל?
הצליל U שמבחין בין פיעל לפעל ובין הפעיל להפעל הוא סימן בלבד. הוא מתקיים ברוב מוחלט של המילים אך לא בכולן.
ההבחנה המדויקת נעשית בעזרת המשמעות הסבילה או הפעילה של המילה.
גהץ, מגהץ, יגהץ = פעל בגלל המשמעות הסבילה: הוא גהץ כי מישחו גיהץ אותו.

תרגיל 4:

לפניכם פעלים בתוך משפטים.

כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.

הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.

לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.

בניין	תחילות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			(1) החולצה אינה מְגֹהֶצֶת .
			(2) היא מְגֹהֶצֶת את חולצתה לקראת הטקס.
			(3) המתנדבים יַעֲסִקוּ בהבאת מצביעים לקלפי.
			(4) האסירים יַעֲסִקוּ במפעלי בבית הסוהר.
			(5) הנושאים יַעֲלוּ לדיון במליאת הכנסת.
			(6) חברי הכנסת יַעֲלוּ את הנושא לדיון.
			(7) זה ממש מְקוֹמֵם אותי.
			(8) אני ממש מְקוֹמֵם .
			(9) הסימונים על הכביש מְטַשְׁטְשִׁים עם הזמן.

			10) סמים מְטַשְׁטְשִׁים את הראייה.
			11) אתם תְּעַמְדוּ לדין בידי המשטרה.
			12) אתם תְּעַמְדוּ במרכז הרחבה.
			13) גיבור הסרט מְתָאָר בצורה רומנטית.
			14) גיבור הסרט מְתָאָר את ילדותו בצורה רומנטית.
			15) הפסוק פָּרַשׁ בצורה לא נכונה.
			16) רש"י פָּרַשׁ את הפסוק בעזרת כללי הדקדוק.
			17) ראינו את המכוננית מְדַרְדְּרֵת לתהום.
			18) התקשורת מְדַרְדְּרֵת את השיח הציבורי לשפל שלא ראינו כמותו עד כה.
			19) התלמידה מְבוֹדְדֵת מחבריה.
			20) התלמידה מְבוֹדְדֵת את הרכיב הזה מהתמיסה.

זיהוי בניין - מילים קשות

חוקי זיהוי הבניין של מילים קשות

- (1) בעברית קיימות מספר מילים שזיהוי הבניין שלהן מסובך יותר. הסיבה היא שקשה להפוך אותן לשלושת העדים. למשל: **נכון, יתכן, נחוץ**.
- (2) הדגם הבולט והנפוץ ביותר שקשה לנתח הוא בינוני פעול. למשל: **נחוץ, חמור, בדוי, סמוי**. דגם זה שייך לבניין קל (פעל) באופן אוטומטי.
- (3) מילה שאי אפשר להטותה והיא מתחילה באות נ', רוב הסיכויים שהנ' מרמזת על בניין נפעל. למשל: **נואל, נכון, נבון, נדם, נורה**.
- (4) בשאר המילים הקשות ניתן להשתמש בשיטת "טיפול שורש". בשיטה זו מחליפים את האותיות שברור שהן שורשיות באותיות אחרות, כך שמקבלים מילה שקל להטות. (אותיות האומני"ת עלולות להיות אותיות שלא שייכות לשורש. כל שאר האותיות בא'-ב' העברי חייבות להיות אותיות שורש).
מטפּש = מספּר = פּעל.

תרגיל 5

לפניכם פעלים בתוך משפטים. כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.

הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.

לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.

אם אינכם מצליחים להטות את המילה לפי שלושת העדים, עבדו בשיטות לזיהוי בניין של מילים קשות.

בניין	תחילות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			1) הכניסה לבית הספר נְעוּלָה .
			2) הדוגמאות הרבות מְלֵאוֹת אותי.
			3) אולי תִּגְיָדִי לו שהוא טעה?
			4) הנאשמת ביקשה מהשופטים: "זָפוּ אותי!"
			5) הנחש הזה מְצוּי בסכנת הכחדה.
			6) הדגים יִשְׁלוּ מהמים.
			7) הגלידה נִמְסָה בשמש.

			8) העמק העכור ימלא ציוץ של ציפורים.
			9) בתקופתנו רוב הערים מפוזרות.
			10) כל האשלות תמננה.
			11) שגרירי המדינות צריכים להדבר ביניהם.
			12) אני מאוד מפחד שאכשל במבחן.
			13) רחמי נכמרו עליו.
			14) הוא נכון לשנות זאת.
			15) אנחנו דבקים בעמדתנו.
			16) הדוגמה הזו לקוה מספר היסטוריה.
			17) עליכם להגיה את המסמך לפני הפצתו.
			18) כולנו מבפים את מותו.

			19) המיעוט עלול להיות מְנַפֵּר לשלטון.
			20) המקרה אָרַע לפני שנה.
			21) השמש קוֹפֶחֶת על ראשינו.
			22) תינוק יהודי נְמוּל בגיל שונה ימים.
			23) הקהל נָדַם עם כניסת הנשיא לרחבת הטקס.
			24) שש עשרה מְלֵאוּ לנער.
			25) חבל שנגִשְׁתֵּן לבחינה בלי ללמוד.

תרגיל 6:

לפניכם פעלים בתוך משפטים.

כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.

הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.

לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.

אם אינכם מצליחים להטות את המילה לפי שלושת העדים, עבדו בשיטות לזיהוי בניין של מילים קשות.

בניין	תחילות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			1) המחבל נִוְּחָה למוות.
			2) יִתְכַּן שהשביתה תסתיים בקרוב.
			3) הפרסים תְּלוּיִים על העץ.
			4) הטרור מְגֵר ביד קשה.
			5) החוקר יִסְמַךְ על מחקרים קודמים.
			6) הקבינט יִכְנַס בשעה ארבע לדיון.
			7) אין צורך ל הִכְבִּיר מילים על הנושא.

			8) היא כְּמֵהָה לַאֲהָבָה.
			9) אני מסכימה שְׁתַּעֲדוּ עַל עֲצֻמְכֵן אֶת הַתְּכַשִּׁיטִים הָאֵלֶּה.
			10) שֵׁר הַחוּץ נֹעֵד עִם עֲמִיתוֹ הָאֲמֵרִיקָנִי בְּבֵית הַלֶּבֶן.
			11) מְדוּעַ הִתְנַיֵּתָן אֶת בִּיטוֹל הַחוּזָה בְּתִשְׁלוֹם 1,000 ש"ח?
			12) הַמְּכֻוֹנֵית עֲלוּלָה לְהִרְגָם בְּאֲבָנִים.
			13) הַפִּילָה פְּלוֹאָה בְּכֻלּוֹב בְּגַן הַחַיּוֹת.
			14) הַרוֹצֵחַ נִמְקַ בְּכֵלֵא.
			15) בְּמַעֲשֵׂיכֶם אַתֶּם מְדִיָּרִים צִיבּוֹר שֶׁלֶם מֵהַשִּׁיחַ הַצִּיבּוּרִי.
			16) בַּחוּרֶף הָאַחֲרוֹן הַשָּׁדוֹת הוֹרִיקוּ .
			17) הַמְּנַהֵל הִתְרָה בְּתַלְמִיד שֶׁלֹּא יִפְרִיעַ עוֹד.
			18) זוֹהִי הַתּוֹצָאָה הַמְּשַׁעֶרֶת שֶׁל הַנִּסּוּי.

			19) בעל החיים הזה נפוץ באזור הנגב.
			20) כל הילדים חגורים.
			21) התלמיד הזה מועד לפורענות.
			22) כל הנוכחים מקרים לך.
			23) האם פלטה כינים מראש בנה.
			24) העדה מפחדת מאוד.
			25) עליכן להוגיע את מוחכן כדי לפתור את החידה.

תרגיל 7

לפניכם פעלים בתוך משפטים.

כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.

הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.

לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.

שימו לב לניקוד. אם אינכם מצליחים להטות את המילה לפי שלושת העדים, עבדו בשיטות לזיהוי בניין של מילים קשות.

בניין	תחיליות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			1) א. הם גָּרוּ לידנו.
			ב. הם גָּרוּ אותי.
			ג. הנמרים גָּרוּ באמצעות נתח בשר.
			2) א. נִוְסַיִף ונטען שמקצוע הלשון חשוב.
			ב. לאחרונה נִוְסַף גורם חדש לזירה.
			3) א. לפי האמונה היהודית, העולם נִבְרָא בשישה ימים.
			ב. אם ניטול את התרופה, נִבְרָא במהירות.

			ג. בפרויקט הזה נבְרָא את היערות באזור.
			4) א. הם נָדוּ בארץ במשך שבועות.
			ב. נָדוּ את מנהיגי החרם!
			5) א. העץ הַתְנוּעֵעַ במהירות בסופה.
			ב. הַתְנוּעָה את המכוננית!
			ג. הילד נִעַנַע את החוט.
			ד. את נָעָה מהר מדי.
			6) א. אני מְרַצָה מהשיעור.
			ב. אני מְרַצָה על התקשורת בעידן המודרני.
			ג. הילד מְרַצָה את הוריו.
			7) א. העגבנייה תִּמְלָא בבשר.

			ב. אתה תמלא את העגבנייה בבשר.
			ג. אילת תמלא אלפי נופשים.
			8) א. דפים אלה מיעדים לגריסה.
			ב. אנחנו מיעדים אותך לגדולה.
			ג. אנחנו נועדים עם יו"ר ההסתדרות.
			9) א. מי תרגם את המסמך לאנגלית?
			ב. המכוננית תרגם באבנים.
			ג. הספר תרגם לשפות רבות.
			ד. היא תרגם אותך באבנים.
			10) א. הוא יאלץ להתפטר מתפקידו.
			ב. הוא יאלץ אותי להתפטר.

			11) א. השבוי מְחֹזֵר ארצה בשעה זו.
			ב. הבקבוק מְחֹזֵר במפעל.
			12) א. נָפֵר שהתאמצת.
			ב. בסוף ההליך נָפִיר בך בתור עולה חדש.
			ג. הוא מְתַנְנֵר לשורשיו.
			ד. המקום קר ומְנַפֵּר.
			13) א. הַמְרִית את השקלים לדולרים.
			ב. הַמְרִית בקזינו.
			ג. הַמְרִית את פי הורידך.
			14) א. המנהל מוֹעֵל בתפקידו.
			ב. המנהל מוֹעֵיל לחברה.

			ג. המכשיר החדש מִיַעַל את העבודה.
			ד. המפקד המעולה מְעַלָּה בדרגה.
			15) א. הַתְּאִמְנוּ לקראת התחרות.
			ב. הַתְּאִמְנוּ לכם תכנית אישית.
			ג. תְּאִמְנוּ לכם פגישה.
			16) א. האוהל מוֹקֵם בשעה זו.
			ב. האוהל מְקַם בקצה המחנה.
			17) א. פְּסָקוּ את המשפט!
			ב. השופטים פְּסָקוּ שאתה אשם.
			18) א. הוא ילד מְסַגֵּר.
			ב. הפושע מְסַגֵּר למשטרה.

			ג. הציור מְסַגֵּר לקראת התערוכה.
			19) א. עוד יִדְבֵּר על כך רבות.
			ב. יתוש הביצות יִדְבֵּר באמצעות ריסוס.
			20) א. זו טענה מְפַרֶקֶת .
			ב. זו עבודה מְפַרֶקֶת .
			21) א. הוא יִמְשֵׁב את הרצאתי.
			ב. הוא מִיִּשֵׁב בדעתו.
			ג. מי מְשִׁיב את הרוח?
			ד. הנוער החלוצי מִיִּשֵׁב את הנגב.
			ה. הסוהר מוֹשִׁיב את האסיר על ספסל הנאשמים.
			22) א. נוֹכְחֵנוּ לדעת שאנחנו טועים.

			ב. נְכַחְנוּ באירוע.
			23) א. הוא יִסַּר במהלך העינויים.
			ב. השלט יוֹסֵר בהקדם.
			24) א. איך מְכַנִּים אתכם בקיבוץ?
			ב. האם אתם מוֹכְנִים?
			25) א. עוד נִגְיַע רחוק.
			ב. האם נִגַּע בפסל העתיק?
			ג. נוֹגְיַע את מוחנו ונגלה את התשובה.
			ד. נִיגַּע אתכם עד שתאלצו לקבל את דעתנו.
			26) א. שְׁתַּקִּי מיד!
			ב. שְׁתַּקִּי את המפעל!

			27) א. הוא מְחֻזָּק בידי האויב.
			ב. הוא יצא מְחֻזָּק מהפגישה.
			28) א. היא נְצָלָה מהאסון.
			ב. הבשר נְצָלָה בפיקניק.
			29) א. החיט יָצַר את הבגד.
			ב. יָצַר 1000 מוצרים עד מחר!
			30) א. נָגַן בגופנו על זכותך להביע את דעתך.
			ב. נָגַן לכבודנו יצירה קלאסית!
			31) א. לְמַדּוּ אותנו שיש לומר את האמת.
			ב. לְמַדּוּ את החומר לבחינה!
			32) א. האישור נָתַן לאחר שעות רבות.

			ב. נתן לך אישור.
			33) א. הטענה מְשַׁלֶּת כל יסוד.
			ב. רישיון נְשַׁלֵּל לצמיתות.
			34) א. נְשַׁלו אותי מהירושה.
			ב. הדגים נְשַׁלו מהים.

תרגיל 8

לפניכם פעלים בתוך משפטים.

כתבו את הפעלים המודגשים ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.

הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.

לאחר מכן זהו את המוספיות בשלושת העדים, ולפיהן קבעו את הבניין של הפועל.

שימו לב לניקוד. אם אינכם מצליחים להטות את המילה לפי שלושת העדים, עבדו בשיטות לזיהוי בניין של מילים קשות.

בניין	תחילות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	
			1 א. הם רָצוּ ללכת הביתה.
			ב. הם רָצוּ מהר.
			2 א. החנוכייה תָּדַלַק בעוד כשעה.
			ב. האוטובוס תָּדַלַק לפני הנסיעה.
			3 א. הלקח לא נִלְמַד .
			ב. נִלְמַד את החומר לקראת הבחינה.
			4 א. המשבר קָרַב והולך.
			ב. קָרַב אליך את הצלחת.

			5) א. הנאשם יצג בידי סניגור.
			ב. הפתרון לבעיה יצג בישיבת הממשלה.
			6) א. האם השרה נזכרת באירוע?
			ב. השרה נזכרת לדעת שהיא בבעיה.
			7) א. השיחה נתקה.
			ב. הטכנאית נתקה את החוט.
			8) א. כל טירון יורה 5 כדורים.
			ב. המפקד יורה לטירונים מתי לירות.
			9) א. היא מוכפפת את גבה.
			ב. הכפית מוכפפת.
			10) א. מערך האבטחה סביב המקום תגבר.
			ב. המוזיקה תגבר רק אחרי שנלך.

			11) א. הילדים גרו עם הוריהם.
			ב. גרו אותי!
			12) א. היא כפתה את העצים בצופים.
			ב. המורה כפתה עליי לעמוד בשער.
			13) א. הם סרקו את האזור היטב.
			ב. סרקו את השער!
			14) א. הוא נקרא על שם סבו.
			ב. נקרא לנער ונשאל מה דעתו.
			15) א. עונדתי את הקבוצה.
			ב. עונדתי מהתמיכה הציבורית בי.
			16) א. החיילת נוצרת את נשקה.
			ב. התמיסה נוצרת בתהליך מיוחד.

			17) א. אתם תקשרו קשרים מיוחדים.
			ב. הלוחמים תקשרו ביניהם באמצעות טלפון לוויני.
			18) א. הילדה תרים את הפסולת מהרצפה.
			ב. אנחנו תרים אחר דירה חדשה למשפחתנו.
			19) א. נצלתי מהתופת.
			ב. נצלתי אותך.
			20) א. השלגון נמס בשמש.
			ב. אנחנו נמס את הקרח.
			21) א. הוא תדרך לפני המשימה היטב.
			ב. הכיתה תדרך בידי טובי המדריכים.
			22) א. מצבו של הפצוע יצב בחדר הניתוח.
			ב. החייל יצב בבסיס בדרום.

			23) א. סוֹבֵב את גלגל המזל!
			ב. הנער סוֹבֵב בעיר בחוסר מעש.
			24) א. הטיעון הזה תְלוּשׁ מהמציאות.
			ב. אתה תְלוּשׁ את הבצק היטב.
			25) א. יַעֲלוּ את העבודה במפעל!
			ב. המובילים יַעֲלוּ את הריהוט בעזרת מנוף.
			ג. הקונים יַעֲלוּ לקומה השנייה בדרגנוע.

שורש וגזרה של פעלים ושמות עצם

זיהוי שורש בשיטת שלושת העדים

מושגי בסיס

שורש: אותיות השורש הן האותיות העיקריות בכל מילה, האותיות שנושאות את עיקר המשמעות שלה.

חשבתי – ח-ש-ב.

בכל שורש חייבות להיות 3 או 4 אותיות. לא פחות ולא יותר.
לכל פועל יש שורש, אבל גם לשמות עצם יש בדרך כלל שורש.

מספר – ס-פ-ר, פרסמת – פ-ר-ס-מ.

חוקי זיהוי שורש:

- (1) נתמקד במילה שקיבלנו ונהפוך אותה לשלושה פעלים פשוטים לפי הנוסחה הזאת:
  1. הוא אתמול
  2. הוא עכשיו
  3. הוא מחר

הוא אתמול זרק, הוא עכשיו זורק, הוא מחר יזרוק.
אלו הן צורות שקל מאוד לעבוד אִתן והן מגלות לנו את כל הסודות של המילה, כמו עדים.
- (2) אין צורך לנקד את שלושת העדים.
- (3) מצד שני אין להוסיף אותיות ניקוד שלא הופיעו במילה המקורית.
מְבַשֵּׁלִים – בשל, מבשל, יבשל, ולא: בושל מבושל, יבושל.
- (4) מומלץ בחום להשתמש בסימן ניקוד אחד בלבד, שיש בו תועלת רבה:
צליל U - קובוץ (◌ُ). **בָּשַׁל, מְבַשֵּׁל, יִבְשֵׁל.**
- (5) אותיות השורש הן האותיות שחוזרות על עצמן בכל המילים.
בָּשַׁל, מְבַשֵּׁל, יִבְשֵׁל = ב-ש-ל.
- (6) שלושת העדים של שם עצם הם הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר של פועל קרוב משפחה. כאן כמובן אין אפשרות לשמור על ההקשר – וזה גם פחות חשוב.
מחלוקת – חלק, חולק, יחלוק = ח-ל-ק.
- (7) יש אותיות שהן בוודאות אותיות שורש, פשוט מפני שאין להן שום תפקיד אפשרי אחר.
- (8) למעשה כל האותיות באי-ב' העברי הן בדרך כלל שורש חוץ מ:
  1. אותיות "האומני"ת" שיש להן מגוון תפקידים נוספים (למשל בניין נפעל, בניין התפעל וכדומה).

2. האותיות ד' וט' אינן אותיות שורש כאשר הן מופיעות בתוך רצפים אלה: ○
זָד, צָט. למשל: **הַזְדִּיקוּ, הַצְטַבְרוּ.**

הסרת אותיות הבניינים:

- (1) לפעמים יש אותיות שחוזרות על עצמן בכל שלושת העדים, ואף על פי כן הן אינן אותיות שורש.
- (2) הבניינים שמביאים אתם אות נוספת הם בנייני המ"י: הפעיל, הִפעל והתפעל.
בניין הפעיל מביא אתו כמעט תמיד אות י' כאות ניקוד, בין שתי האותיות האחרונות של השורש.
הַרְגֵשׁ, הַרְדֵּם, הַבְדִּיל.
- (3) י' זו אינה אות שורש. יש להתעלם ממנה.
בניין הִפעל מביא אתו לפעמים ו' (הופעל) בהתחלה.
הַנְגֹן, הַנְסֵר, הַנְכֹן.
- ו' זו מופיעה רק במקרים שבהם אתם רואים 2 אותיות שורש בלבד, אבל גם היא שייכת לבניין ולא לשורש.
- (4) בניין התפעל מביא אתו תמיד ת'.
הַתְרַגֵּשׁ, הַתְפַּתֵּל, הַתְגַּבֵּר.
- (5) ת' זו מחליפה מקום עם עיצורים מסוימים (ש, ש, ס, ז, צ).
הַשְׁתַּעַל, הַסְתַּכֵּל, הַשְׁתַּכֵּר.
- (6) כאשר האות הראשונה בשורש היא ז', הת' גם מחליפה מקום וגם הופכת לד', מטעמי נוחות הגייה. **הַזְיַמֵּן.**
- (7) כאשר האות הראשונה בשורש היא צ', הת' גם מחליפה מקום וגם הופכת לט', מטעמי נוחות הגייה. **הַצְטַעֵר.**
- (8) בעברית כמעט שאין שורשים שהצירופים זד או צט קיימים בהם, ולכן כאשר אנו רואים צירוף כזה אנו יכולים להניח בוודאות שהד' או הט' שייכות לבניין התפעל ולא לשורש.

מקרים שבהם הת' נשארת

- (1) לעתים נדירות אין צורך להסיר את הת' מבניין התפעל. זה קורה כאשר אות השורש הראשונה היא ת, ד, או ט, שאז הת' נבלעת. למשל: **הַתַּמַּם מְשׁוֹרֵשׁ ת-מ-מ.**
- (2) בדרך כלל נדע להשאיר את הת' לפי היגיון בריא: ברור לנו שהשורש של התמם קשור לתמימות ולא לשורש מוזר חסר - מ-מ.
- (3) החוק המדויק הקשור לעניין הוא שת' (או ד', או ט') של בניין התפעל יורדות רק כאשר בבניין התפעל יש שווא נח. (למשל: הַתְאָכַזַב, הַסְתַּכֵּל, הַצְטַעֵר).
- (4) כאשר אין שווא, לא מורידים שום אות (הדרדר, הטגן).

תרגיל 1

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה. כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת העדים - אלה אותיות השורש. זכרו! אל תכניסו לשורש את ה-י הנודניקית של הפעיל ואת ה-ת החמקמקה של התפעל.

שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	משפט
		(1) אני אוֹהֶבֶת עוגות גבינה.
		(2) הסלטים האלה יִסְרִיחוּ בתוך יומיים.
		(3) לְכַדְנָה בבקשה את העכבר!
		(4) זה לא כל כך נעים לראות גן סָגוּר.
		(5) התאנים תִּבְשְׁלָנָה בעוד חודשיים.
		(6) איני רוצה לְהִשְׁקִיעַ במיזם הזה.
		(7) חסרונך יִרְגֵשׁ היטב.
		(8) הפיגועים סִפְּלוּ בזכות מודיעין איכותי.

		9) החולה הִתְפַּרְעָה במחלקה הכירורגית.
		10) נִשְׁכַּתִּי את השפתיים שלי ושתקתי.
		11) הִזְהַרְוּ, חברים.
		12) שני ילדים הִתְלַחְשׁוּ בקצה הכיתה.
		13) ההחלטה הזו תִּגְבֵּיל את החופש שלנו.
		14) קָרִיסַת המשטר הקומוניסטי הביאה לארץ יהודים רבים מברית המועצות.
		15) שלשום הוחלט על פְּרוֹק הגדוד.
		16) לא נִעְרִים קשיים על היוזמה.
		17) זו הייתה הַפְתָּעָה נעימה.
		18) מתי אקבל את הַפְּקֻדוֹן חזרה?
		19) אני מקווה שִׁתְּרַגֵּל מהר למציאות החדשה.
		20) אני מקווה שִׁתְּרַגֵּל פתרון בעיות מסובכות.
		21) משטח הרכיבה מצוי בִּשְׁפוּעַ .

		22) מה שמה של מנהלת הַסְנִיף?
		23) מִשְׁבֵּר הוא הזדמנות לצמיחה.
		24) איזה גֹרֵל אכזר!
		25) זה המְסַנֵּד המרכזי של הכפר.
		26) המְמַטֵּרָה מקולקלת.
		27) האלימות היא פְּרִסוּם יסוד הדמוקרטיה.
		28) ריצות ארוכות ישפרו את הַסְבֵּלַת של הלב שלך.
		29) הטרוריסט הזה על הַפְּוֹנֵת שלנו.
		30) מתי הַתְּחַלְתָּן לעסוק בספורט?

תרגיל 2

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה. כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. זכרו! אל תכניסו לשורש את ה-י הנודניקית של הפעיל ואת ה-ת החמקמקה של התפעל (שלפעמים מתחלפת ב-ט או ב-ד).

שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	משפט
		1) אל תתפחש לחלקך בעסקה.
		2) השתקנו במבוכה.
		3) כדאי שתמתני את עמדותיך.
		4) הכעסים המצטברים הם הרסניים.
		5) האשמה מוטלת על כתפיי.
		6) השעול הזה מרמז על מחלה.
		7) עדכן אותי בהתפתחויות.
		8) אוכלוסיית העולם מזדקנת.
		9) לכו להצטלם!

		(10) האיש נראה מְטָרָד מאוד.
		(11) שומעים אותך באופן מְקֻטָע .
		(12) הציפורים מְסִתְּרוֹת מפנינו.
		(13) הפירות האלה מְתַלְעִים .
		(14) הילד חזר מגן השעשועים חָבוּל .
		(15) הנגינה של נועם מְשִׁתְּפֶרֶת מאוד בחודשיים האחרונים.
		(16) תְּבִשִׁיל זה טעים באופן יוצא דופן.
		(17) קשה לי ל הִשְׁתַּלֵּב בתנועה.
		(18) עשינו למענך ה שְׁתַּדְלוּיֹת רבות.
		(19) כשראתה דנה את סימה, היא עברה מְדַרְכָּה .
		(20) הקיפוד יְצִטֵּן בתוך עצמו כשנתקרב.
		(21) מְסִתְּבֵר שיש לך שבר.

		22) האריות החולים הִזְדַּנְבוּ מאחור.
		23) בחורף המכוניות מתקשות לְהִתְנַיֵעַ .
		24) הַשְּׁבִיל הזה מתחיל כאן.
		25) איזהו גִּבּוֹר?
		26) הַרְחוֹב ייקרא על שם השחקנית המפורסמת.
		27) יהיו לך עוד הרבה הִזְדַּמְנוּיּוֹת .
		28) הקו הזה הולך וּמְסַתֵּלֶסֶל.
		29) פתחנו מְשֻׁרָד חדש.
		30) הנתונים צריכים לְהִשְׁתַּקְלֵל.

מהי גזרה?

מושג בסיס

גזרה : קבוצת שורשים בעלת מאפיין משותף. בשפה העברית יש 10 גזרות בסך הכול. כל שורש בעברית שייך לאחת מן הגזרות.

הגזרות

מושגי בסיס

רוב הגזרות (למעט השלמים והמרובעים) מתאפיינות בכך שהן מכילות אותיות שורש מסוימות. אותיות אלו עלולות לגרום לשורשים להתנהג בצורות מוזרות, וזוהי הסיבה העיקרית שעלינו לשלוט בנושא.

בדרך כלל שם הגזרה הוא צירוף של האות המאפיינת את הגזרה ושל מיקומה בשורש. ל"א – לי הפועל (האות האחרונה בשורש) היא א'. לי"ה – לי הפועל (האות האחרונה בשורש) היא ה'. פ"א – פי הפועל (האות הראשונה בשורש) היא א'. פ"נ – פי הפועל (האות הראשונה בשורש) היא נ'. פ"י – פי הפועל (האות הראשונה בשורש) היא י'. ע"א – עי הפועל (האות האמצעית בשורש) היא א'. ע"י – עי הפועל (האות האמצעית בשורש) היא י'. ע"ע – עי הפועל ולי הפועל זהות.

מה מיוחד בגזרה?	אילו שורשים כלולים בגזרה?	שורשים לדוגמה		שם הגזרה
אין	כל השורשים בעלי 3 אותיות שורש רגילות (שאינם שייכים לאף גזרה אחרת).	ג-מ-ר	ב-ר-ח	שלמים
אין	כל השורשים בעלי 4 אותיות שורש.	ב-ל-ב-ל	פ-ר-נ-ס	מרובעים
לפעמים הא' נעלמת. (רפוי, מצוי)	כל השורשים שמסתיימים בא'.	ר-פ-א	מ-צ-א	ל"א
הה' מתחלפת בהטיות השונות ב', ו', א', ות' (עליתי, עלו, עלתה, העלאה)	כל השורשים שמסתיימים בה'.	ע-ל-ה	פ-נ-ה	לי"ה
בבניין קל בצורת העתיד לא שומעים את הא' (תאכל, יאהב)	7 שורשים מסויימים שמתחילים בא': א-ב-ד, א-ב-ו, א-פ-ו, א-ח-ז, א-כ-ל, א-ה-ב, א-מ-ר.	א-ה-ב	א-כ-ל	פ"א
הנ' נעלמת לפעמים ובמקומה בא דגש באות שאחריה (יפל, הסיע).	כל השורשים שמתחילים בנ'.	נ-פ-ל	נ-ס-ע	פ"נ
הי' נעלמת לפעמים ובמקומה בא דגש באות שאחריה (תצר, מציג).	7 שורשים מסויימים שמתחילים בי-צ: י-צ-ב, י-צ-ג, י-צ-ע, י-צ-ק, י-צ-ר, י-צ-ת, וגם י-צ-ע.	י-צ-ב	י-צ-ק	פ"י
1. לפעמים מופיעה י' ולפעמים ו' (ילדתי, מולידה). 2. הי'ו עלולה להיעלם (לדה, מולד).	כל השורשים שהאות הראשונה שבהם היא י'ו.	ו-ל-ד	ו-ש-נ	פ"י
1. לפעמים מופיעה י' ולפעמים ו' (רוץ, הריץ). 2. הי'ו עלולה להיעלם (רץ, הוכן). 3. עלולה להצטרף ו' (התכונ).	כל השורשים שהאות האמצעית שבהם היא י'ו.	כ-ו-נ	ר-ו-צ	עו"י
1. אחת האותיות הכפולות עלולה להיעלם (הסב). 2. עלולה להצטרף ו' (סובב).	כל השורשים שבהם שתי האותיות האחרונות זהות.	ח-ג-ג	ס-ב-ב	ע"ע (כפולים)

שמות נוספים לגזרות

יש שמכנים את הגזרות בשמות מעט שונים מאלו שהזכרנו. גם בבגרות עשויים להופיע שמות ארוכים יותר. אין צורך להתרגש. השמות השונים הם וריאציות בלבד. השמות הקצרים והפשוטים שלמדנו הם תשובה מקובלת לחלוטין בבגרות.

יש שני מונחים נפוצים בשמות הגזרות: "נחיי" ו"חסריי". למשל: חסרי פי"נ, נחי עוי"י, או בקיצור: חפ"נ, נעו"י. משמעות המונחים האלה היא:

נחים – אות השורש ה"בעייתית" נכתבת בדרך כלל, אך לעתים אינה נהגית. למשל: הודיע, ראינו.

חסרים – אות השורש ה"בעייתית" עלולה להיעלם לחלוטין. למשל: יפל (השורש המקורי: נ-פ-ל).

הגזרה	כינויים נוספים	קבוצה
שלמים	-	-
מרובעים	-	-
לי"א	נחי לי"א, נלי"א	נחים
ליי"ה	ליי/ליי"ה, נחי ליי"ה, נליי"ה, נליי/נליי"ה	נחים
פי"א	נחי פי"א, נפי"א	נחים
פי"נ	חסרי פי"נ, חפ"נ	חסרים
פי"צ	חסרי פי"צ, חפי"צ	חסרים
פי"ו	נחי פי"ו, נפי"ו	נחים
עוי"י	נחי עוי"י, נחי עי"ו, נעו"י, נעי"ו	נחים
ע"ע	כפולים	-

שיר עזר לזכרון הגזרות

במנגינת "אלו אלו עשר המכות":

אלו אלו עשר הגזרות

פ"נ, פי"צ והמרובעים

פי"ו, פ"א והכפולים

עו"י, ל"א ולי"ה חיות רעות

שלמים אם אין שום בעיות

ולתלמידים היה טוב מאוד.

זיהוי גזרה

חוקי זיהוי גזרה

1) הגזרה נובעת ישירות מהשורש. לאחר שזיהינו את השורש, כל שעלינו לעשות הוא להתבונן באותיותיו. הגזרה טמונה בהן.

הודיע, מודיע, יודיע = יו-ד-ע = פי הפועל יו = גזרת פי"ו.

2) אם השורש אינו שייך לשום גזרה מיוחדת, בררת המחדל היא גזרת השלמים.

תרגיל 3

לפניכם שורשים. קבעו את גזרתם.

שורש	גזרה	שורש	גזרה	שורש	גזרה
יו-ק-ש		מ-צ-א		א-ו-ר	
נ-ס-ע		יו-ק-ע		ס-ב-ב	
ש-ל-ח		ק-ר-ר		ד-ו-נ	
ת-ג-ב-ר		נ-ט-ע		יו-ש-ע	
ס-ו-ר		א-ש-ר		ת-ר-ג-מ	
ק-פ-א		ח-ל-יה		נ-ס-ק	
ח-פ-ר		נ-ג-נ		מ-ו-ת	
ת-ע-ת-ע		פ-ק-ק		ר-צ-צ	
ר-ו-י-צ		פ-ת-יה		נ-ע-ל	
א-מ-ר		מ-ל-מ-ל		ג-ר-ב	
א-ת-ר		כ-ו-י-נ		י-צ-ב	
י-צ-ג		ב-ר-א		י-צ-ת	

שורש	גזרה	שורש	גזרה	שורש	גזרה
י/ו-ד-ע		נ-ג-ש		ח-ג-ג	
ק-ל-ל		פ-ר-ר		צ-ל-י/ה	
ז-ר-י/ה		צ-ב-ע		פ-נ-ט-ז	
פ-ק-ק		ש-ל-מ		י/ו-ל-ד	
י/ו-ט-ב		פ-צ-ע		ב-ר-א	
נ-צ-ר		נ-ג-ע		כ-ל-א	
נ-ז-ל		י/ו-ע-צ		ס-מ-א	
נ-ת-נ		י-צ-ג		א-ב-ד	
פ-ר-ק		ש-כ-ל-ל		פ-ל-י/ה	
ט-ר-ט-ר		צ-פ-י/ה		צ-י/ו-ר	
ר-פ-א		י-ז-ע		י/ו-ש-ב	

תרגיל 4

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה. כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. על בסיס זה ציינו את השורש ואת הגזרה של כל מילה. זכרו:

- י או ו בכל מקום בשורש נכתבות תמיד: י/ו.
- ה בסוף נכתבת בדרך כלל: י/ה.

גזרה	שורש	שלישייה	משפט
			1) ענף ה הַמְוִרִים הבלתי חוקיים משגשג בישראל.
			2) החולה ה פְּנֵתָה למחלקה הכירורגית.
			3) מְצַאתִי את הנעליים שלי.
			4) אימו של גדי ה צִטְחָקָה .
			5) אנחנו מְצַפִּים שתשפרי את התנהגותך.
			6) גלעד יֹדִיעַ לנו כשיגיע.
			7) יש לך ה וֹכְחָה שדבריך נכונים?
			8) זה האופי שלה: היא איננה נוֹטְשֵׁת גם אם קשה לה.
			9) הרבה אנשים מְפָרְסְמִים הגיעו לחתונה.

גזרה	שורש	שלישייה	משפט
			(10) בשנת 2000 צה"ל נסוג מלבנון.
			(11) בצהריים כל השפופים שברחוב ישנו.
			(12) האינטרנט מכריס במעמדה של העיתונות הכתובה.
			(13) הצטמררנו למשמע הבשורה.
			(14) עליה לארץ היא מעשה מורכב ואמיץ.
			(15) רצונו של אדם הוא כבודו.
			(16) הכובעים האלה יקרים מאד.
			(17) בכלל לא נהניתי מהמסיבה.
			(18) המבנה הזה אינו יציב.
			(19) הצבור יוכל לחלוק כבוד אחרון.
			(20) זוהי פלגת השריון הוותיקה ביותר.

גזרה	שורש	שלישייה	משפט
			(21) אני רוצה לומר שנהניתי מאוד.
			(22) הנושאים נדונו בישיבת הממשלה.
			(23) אינכם מפלים לרעה.
			(24) ראיתי אותך במועד הרחוב.
			(25) כדאי לך להתייעץ עם רופא נוסף לפני ההחלטה על ניתוח.
			(26) על פי הכתבה בעיתון, הפוליטיקאי הזה מצטייר כמושחת בקנה מידה עולמי.
			(27) אני מקווה שלא תאבד לכם התקווה.
			(28) מגיע לו פרס על כושר ההתמדה.
			(29) העירייה הציבה את העמוד הזה.
			(30) בכביש אל תהיו צודקים!
			(31) התצפיתנים משתמשים במשקפות משוכללות.

גזרה	שורש	שלישייה	משפט
			(32) מה התועלת בזה?
			(33) זו התרמית הגדולה ביותר שהייתה מעולם בבנק בארץ.
			(34) בימינו יש נשים שמעדיפות לדה ביתית.
			(35) כמה יפה התינוקת!
			(36) של מי הדאון הזה?
			(37) אסור לפגוע בחופש הבטוי!
			(38) האם קיבלת רשות לעשות זאת?
			(39) זו התחנה האחרונה.
			(40) זו מולדתנו שלנו.

שורשים מורכבים

חוקי השורשים המורכבים

שורש אחד יכול להיות שייך לשתי גזרות.

תודה = ג-ו-ד-ג/ה = פ"ו ולי"ה.

כאשר מתבקשים לציין את הגזרה של שורש כזה, יש לציין את שתי הגזרות.

לפעמים יש לבחור בגזרה הרלוונטית לשאלה שנשאלה.

שורשים מגזרת המרובעים שייכים לגזרת המרובעים בלבד, גם אם יש בהם מאפיינים מגזרות אחרות.

נ-פ-נ-פ ≠ פ"נ. ד-מ-י-נ ≠ עו"י.

תרגיל 5

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה. כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים. לאחר מכן, כתבו את השורש ואת הגזרה או הגזרות.

זכרו את כללי כתיבת השורשים:

- י או ו בכל מקום בשורש נכתבות תמיד: י/ו.
- ה בסוף נכתבת בדרך כלל: י/ה.

משפט	שלישייה	שורש	גזרה
(1) אין מוֹצֵא מהפרשה.			
(2) אינני מוֹצֵא היגיון בכך.			
(3) היא הוֹרְתָה לנו לעזוב את החדר.			
(4) היא הִרְתָּה בפעם השנייה.			
(5) אני מוֹדָה לך על הכנסת האורחים.			
(6) זו ממש הוֹנָאָה.			
(7) הִלְוָאָה לא הוחזרה.			

			8) הדגים מטגנים בשמן.
			9) אל תיךא!
			10) אל תירה!
			11) המורים ישבתו מחר.
			12) תודה רבה לך.
			13) זה ממש נורא .
			14) החיילות ישנו לפני היציאה למסע.
			15) אסור שמקרים כאלה ישנו .
			16) אני מוקיר את עזרתכם.
			17) העליתי את התמונה לאתר.
			18) אתן תראינה בחושך.

			19) אתן תיָראָנה מפניו.
			20) מְלוּי הטופס אורך דקה.
			21) הוא יאָבָה לבקר אתכם.
			22) החיילים מְסִתְּוּים היטב.
			23) החדר אינו מְאֹרָר.
			24) התוֹסָפֶת לשכר משמעותית.
			25) היא נוֹכָחָה לדעת שהיא טעתה.
			26) בכוונתו לְכַרֵּת חוזה עם החברה הזו.
			27) בכוונתנו לְכַרוֹת בור לאויבינו.
			28) שָׁבוּ בשקט!

			(29) אנחנו נאָפֿה לחם בתוך חצי שעה.
			(30) אסור לִידוֹת אבנים!

איתור האות הנעלמת

מושגי בסיס

דגש חזק: נקודה קטנה המופיעה לפעמים בתוך האות. משמעותה של הנקודה הזאת היא שיש לבטא את האות בחוזקה. מדיח.

דגש זה הוא משמעותי מאוד לזיהוי שורשים.

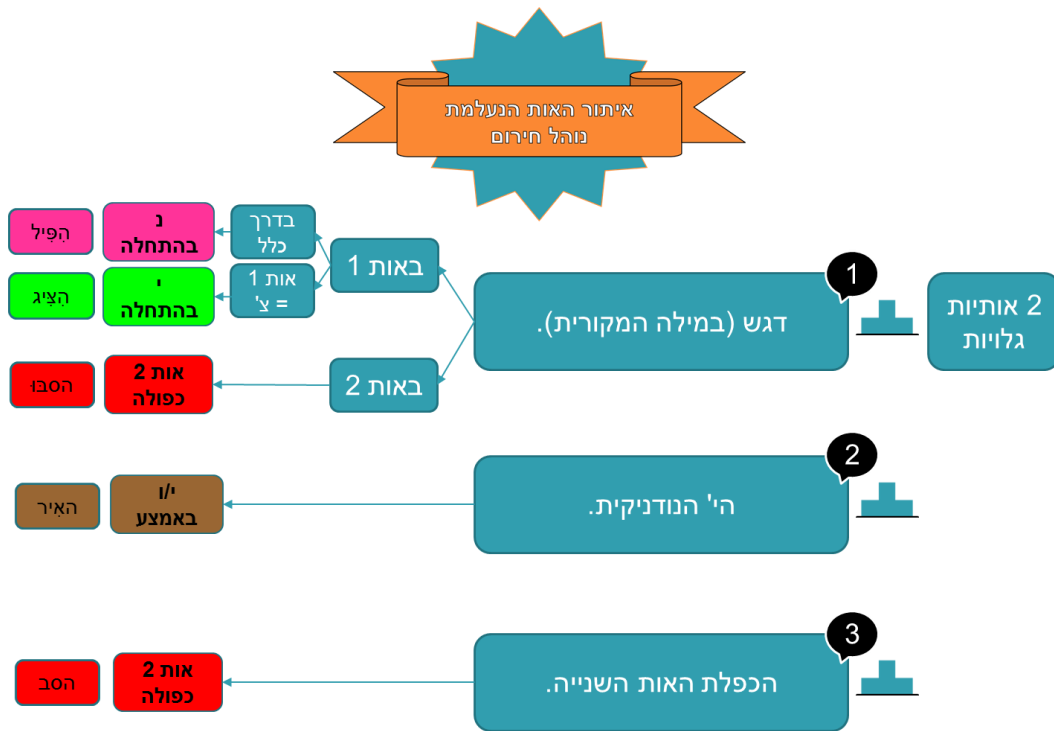
דגש קל: הוא דגש שמופיע באותיות מסוימות בעיקר כאשר הן נמצאות בתחילת המילה: כתב, פתוח, בא.

דגש זה הוא חסר כל משמעות לזיהוי שורשים.

חוקי איתור האות הנעלמת

- שורשים רבים נוטים "לאבד" את אחת מאותיות השורש שלהם.
- פעמים רבות שלושת העדים "מחזירים" את האות האובדת.
ראו = ראה, רואה, יראה = ר-א-י/ה.
- לעתים גם אחרי שנהפוך את המילה לשלושת העדים, נזהה שתי אותיות משותפות בלבד.
- האתגר במקרים אלו הוא לאתר את האות השלישית של השורש – האות הנעלמת.
- תזכורת: הי של בניין הפעיל והוי של בניין הופעל אינן אותיות שורש, ואין להיעזר בהן להשלמת השורש.
- תהליך איתור אות השורש החסרה:
כאשר חסרה לנו אות שורש, הדבר הראשון שנבדוק הוא אם יש דגש באחת האותיות שכבר זיהינו.
את הבדיקה יש לערוך במילה המקורית שאנחנו מנתחים ולא בשלושת העדים.
(דגש בתחילת המילה אינו דגש חזק והוא אינו נחשב).
א. בדרך כלל כאשר הדגש מופיע באות הראשונה, האות החסרה היא נ' בהתחלה (גזרת פי"נ).
מדיח = נ-ד-ח.
ב. כאשר האות הראשונה היא צ' עם דגש, האות החסרה היא י' בהתחלה (גזרת פי"צ).
הצעה = י-צ-ע.

- ג. כאשר האות השנייה עם דגש, יש להכפיל את האות השנייה (גזרת ע"ע - הכפולים).
 הספּו = ס-ב-ב.
- ד. כאשר אין דגש אך יש י' בין שתי האותיות, מוסיפים אותה לשורש.
 הגזרה היא עו"י.
 האיר = א-ו-ר.
- ה. אפילו אות ניקוד שמופיעה רק באחד משלושת העדים, מצטרפת לשורש.
 רץ, רץ, ירוץ = ר-ו-צ.
- ו. כאשר אין אות ניקוד חוזרת ולא דגש, יש להכפיל את האות השנייה (גזרת הכפולים). האט = א-ט-ט.

תרגיל 6

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה ומהי הגזרה של השורש. כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר. לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת המילים – זהו הבסיס לשורש. אם חסרה אות, חפשו אותה לפי השיטה שלמדנו, וכתבו את השורש הסופי. ציינו את גזרתו של השורש.

גזרה	שורש	האותיות החוזרות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
				1) החיילות הַצְּבוּ בבסיס בדרום.
				2) איך הוא דָּג כל כך הרבה דגים?
				3) פעילות זו מְפָּרָה את החוק.
				4) תְּפַלְתֵּךְ נענתה.
				5) חֲשַׁתִּי שאתם רוצים בטובתי.
				6) הספורטאית הִזְיָעָה כדי להגיע להישגיה.
				7) זו הַתְּשׁוּבָה הנכונה.
				8) יש להשתמש בַּמְצָקֵת.
				9) יש לדאוג לַמְצוּפִים לילדים.

גזרה	שורש	האותיות החוזרות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
				10) *איזו מדינה!
				11) טקס השקה יתקיים מחר.
				12) שמו של החשוד במעשה התר לפרסום.
				13) תרופה זו עלולה להזיק לך.
				14) אתם תכינו את המחנה לקראת בוא הרמטכ"ל.
				15) הם חפים מפשע..
				16) זה יהיה מסע ארוך.
				17) גן הילדים קרוב.
				18) אסור לגעת בפסלים.
				19) האצנו לקראת סוף הריצה.
				20) שכחתי להביא מגבת.
				21) הקלי עלינו!

גזרה	שורש	האותיות החוזרות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
				22) הַמַּעַז מנצח.
				23) שבועות הוא חג מִתֵּן תורה.
				24) הַמַּצְבָּה מכובדת.
				25) הגענו לַמִּפְּל בשעה ארבע.
				26) הקהל נָדַם.
				27) הייתה לי הָאָרֶה.
				28) המרצה ייעזר בַּמְצָנָה.
				29) הַמַּסּוּק חג ממעל.
				30) המסוק חָג ממעל.
				31) אני רוצה ללמוד בַּמְכִּינָה אוניברסיטאית.
				32) אינני אוהב הַטְּפֵת מוסר.
				33) העכבר נכנס לַמְחֵלָה שלו.

גזרה	שורש	האותיות החוזרות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
				34 יש לְהַמִּיר את השקלים לדולרים.
				35 מהו מַצֵּע הבחירות של המפלגה?
				36 זו הייתה הַפְּקָה מרהיבה.
				37 אין בינינו הַפְּרוּת קודמת.
				38 זו הייתה מַפְת מוות למיזם.

תרגיל 7

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה ומהי הגזרה של השורש.

כתבו את המילים המודגשות ב-3 צורות: הוא אתמול, הוא עכשיו, הוא מחר.

הקפידו שהמילים שכתבתם יוכלו להשתלב בתוך המשפטים הנתונים.

לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת העדים - אלה אותיות השורש הבסיסיות, כתבו אותן בעמודה "אותיות חוזרות". אם חסרה אות, זהו אותה לפי כללי איתור האות הנעלמת וכתבו את השורש המלא בעמודה "שורש". בעמודה "גזרה" ציינו את גזרתו של השורש.

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	האותיות החוזרות	שורש	גזרה
1) המשרתת הַגִּישָׁה למלכה את הסעודה.				
2) המכוניות מְאֻטּוֹת לקראת הכיכר.				
3) חוש הריח של הכלב יִנְבִּיל את השוטרים אל סוחר הסמים.				
4) בְּדַקּוֹ את כל האורחים!				
5) הסתיו מְבִיא עמו את הנחליאלי.				
6) אנחנו נשתדל לְהַגִּיעַ למסיבה.				
7) התלמידים ביצעו את הַמְטָלָה בהצלחה רבה.				
8) מְלוֹנְתוֹ של הכלב מצוחצחת.				

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	האותיות החוזרות	שורש	גזרה
(9) המוֹרְדִים יתקפו בלילה.				
(10) מְצִיתִי השריפה לא נלכדו.				
(11) בפסח כולנו מְסֻבִּים לשולחן.				
(12) אני גרה בַּבְּנֵינִים הגבוהים שבקצה העיר.				
(13) קשה לילד לְהִתְאַקֵּלם בגן.				
(14) זה מְשָׂא כבד.				
(15) יש כאן תְּבֻשִׁילִים שמדיפים ריח ניחוח.				
(16) תְּגוּבְתֶךָ הייתה חריפה מדי.				
(17) הַשְּׁתֵּלֶת הריאות עברה בהצלחה.				
(18) מהמטבח נִדְף ריח לא נעים.				
(19) הָרֶם ידיים!				
(20) כלב נוֹבֵחַ אינו נושך.				

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	האותיות החוזרות	שורש	גזרה
21 יש פיגור מולד ויש פיגור סביבתי.				
22 חבר הכנסת הזה מִיֵּצֵג אותנו נאמנה.				
23 סקרנים הִחֵלוּ לזרום למקום התאונה.				
24 האגסים שקנית רָכַיִם מדי.				
25 מוֹעֵצַת חכמי התורה התכנסה הערב.				
26 מְנִיפָה זו עשויה משי אמיתי.				
27 את רְצוּיָה כאן.				
28 האבן הַתְּגִלְגָּלָה במורד הגבעה.				
29 הִכְנֵתִי לנו ארוחה טעימה.				
30 האיש גָּר ברחוב עד לפני שנתיים.				
31 יש להשקיע יותר בְּתַאֲרָה.				
32 תּוֹפְעוֹת אינן נעלמות כשמתעלמים מהן.				

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	האותיות החוזרות	שורש	גזרה
33) רק שני אנשים מכל הספינה נצלו.				
34) המורה המסה את הבדיל לתוך המבחנה.				
35) די להציק!				
36) קיבלתי הצעה שאי אפשר לסרב לה.				
37) במדינה הקומוניסטית הזאת כל מי שקורא תיגר על המשטר נכלא.				
38) החיילים מגנים על העיר הנצורה בגבורה.				
39) אין לנו זכות לפגוע ברכוש במהלך האימון.				
40) על אף שהשר הדח, הוא התראיין לכל העיתונים.				
41) אתה ממנה למנהל האגף.				
42) אל תכה, זה לא נאה.				
43) וישן מפני חדש תוציאנו.				
44) המבט שלה היה מאיים.				

גזרה	שורש	האותיות החוזרות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
				45) החברה תִּטֵּה את הנחל לאפיק אחר.
				46) עצי הפיקוס מְצַלִּים על רחוב ביאליק.
				47) לא יכולתי לְהִתִּיק את מבטי מן הסרט.
				48) בשעה זו מתנהל מְצוּד אחר החשוד במעשה.
				49) המנהל הוֹדִיעַ לעובד שהוא מפוטר.
				50) קשה למצוא מוֹצֵא מן הביצה.

הופעל המבולבל

חוקי זיהוי השורש בבניין הופעל

- (1) בניין הופעל בעייתי כאשר הוא מביא אֶתו תוספת ו' (הו-מו-יו, אך לא ה-מ-ק).
- (2) כאשר רוצים לזהות שורש של מילה בבניין הופעל, עדיף לנתח את התאומה שלה מבניין הפעיל. זאת ניתן לעשות בעזרת המילים "כי מישהו..."
- הקוץ הוצא = כי מישהו הוציא אותו = יו-צ-א.**

תרגיל 8

לפניכם פעלים מבניין הופעל בתוך משפטים. עליכם לציין מהו השורש של כל מילה ומהי הגזרה של השורש. זכרו שהעברה לבניין הפעיל (באמצעות הנוסחה "כי מישהו...") תסייע לכם למצוא את השורש.

המשפט	כי מישהו: הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	אותיות גלויות	שורש	גזרה
(1) בידי מי הוֹזְזָה הגבינה?				
(2) ההזמנה מוֹכְנָה וניתן לבוא ולקחתה.				
(3) בתקופת הזקנה קצב חילוף החומרים בגוף מוֹאָט.				
(4) הכשרות הוֹסְרָה מן המסעדה.				
(5) בית הספר מוֹגֵן לחלוטין.				
(6) ההסכמים אתכם הוֹפְרוּ שוב ושוב.				

גזרה	שורש	אותיות גלויות	כי משהו: הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
				7) הוּבְלַתִּי אל חדר החקירות בידיים אזוקות.
				8) הספרים יוֹנְחוּ על שולחן המרצה.
				9) מערכות ההפעלה תוֹסַבְּנָה לגרסאות החדשות שיש בשוק.
				10) ידו של המחבל הוֹשְׁטָה לשלום.
				11) הרפסודה הוֹשְׁטָה במי האגם הרוגע.
				12) החוק החדש יוֹחַל גם בשטחי יהודה ושומרון.
				13) התלמידה הוֹצָאָה מן הכיתה בשל פטפטת מרובה.
				14) צעדיך הוֹצְרוּ בידי אלו המקנאים בהצלחתך.
				15) הלכלוכים בנחל הוֹרְמוּ על ידי תלמידי כיתה י'.
				16) המנהלת הוֹקְעָה בשל אמירותיה.
				17) אתם תוֹבְסוּ במשחק הקרוב.
				18) הדגלים יוֹרְדוּ לחצי התורן.
				19) המוסד מוֹקֵם בימים אלה.

המשפט	כי משהו: הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	אותיות גלויות	שורש	גזרה
20) השמועות תופצנה מהר.				

תרגיל 9

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. כתבו לכל מילה את שלושת העדים. לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת העדים - אלה אותיות השורש. כתבו אותן בטבלה וציינו את גזרתן של השורש.

זכרו שכאשר אתם מזהים את הופעל המבולבל, יש להעביר את המילה לבניין הפעיל (באמצעות הנוסחה "כי משהו...") וכך למצוא את השורש.

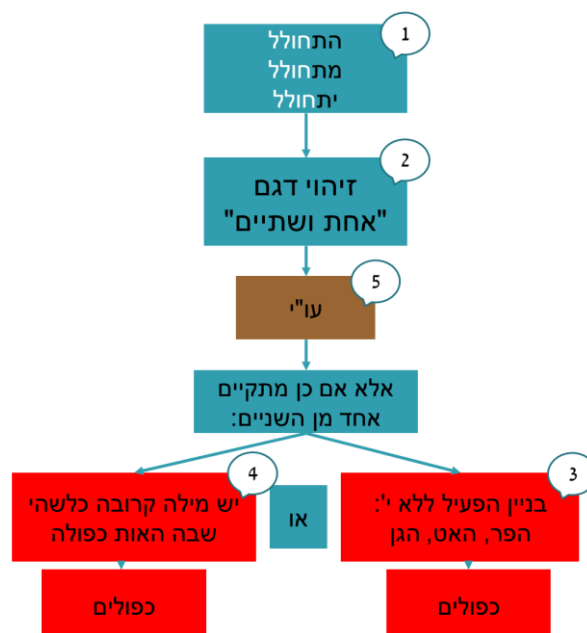
המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	אותיות גלויות	שורש	גזרה
1) רק מִסֹּק יכול לנחות כאן.				
2) ייתכן שישִׁקוּ מסקנות נגד האחראים.				
3) הוא אינו מוֹדֵע למצבו.				
4) פְּרָנְסֵת המשפחה נשענת עליי.				
5) אנחנו נוֹשֵׁע בעזרת הצבא.				
6) כל התהליכים בחברה מְחֻשְׁבוּ.				
7) תאריך התְּפוּגָה של המוצר קרוב.				
8) הוֹקֵל לי כשראיתי אותך.				
9) ברעידת האדמה נִזְקְוּ אתרים היסטוריים.				

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	אותיות גלויות	שורש	גזרה
(10) יותר משאבים מוֹסְטִים לחינוך.				
(11) הרכוש ה מוֹרָש אינו רב.				
(12) ההמון מוֹסֵת בידי המנהיגים.				
(13) זה עשוי ממִתְכַת .				
(14) אין לי מוֹרָא .				
(15) הטענה תוֹכַח בבית המשפט.				
(16) מי נתן את ה הוֹרָאָה ?				
(17) רוב הצעצועים מתוֹצֵרֵת סין.				
(18) זה ה שֵׁג חשוב בתחום הפיזיקה.				
(19) החלבונים ה וּסְפּוּ לתערובת.				
(20) זה אינו מוֹבָן מאליו.				
(21) השירים האלה יוֹשְרוּ עוד זמן רב.				
(22) תוֹשְבִים יקרים, בחרו בי!				
(23) המהנדסים תִּפְעְלוּ את המפעל.				
(24) לא אִישָן בלילה.				
(25) עליך להקיש על מִקָּש זה.				

דגם אחת ושתיים

חוקי דגם "אחת ושתיים"

- (1) לפעמים לאחר שנוציא למילה את שלושת העדים נגלה דגם שנקרא "דגם אחת ו-שתיים". את הדגם הזה צריך להכיר ולדעת שהוא מבלבל.
- (2) דגם אחת ושתיים: דגם שבו בכל שלושת העדים חוזרות על עצמן 4 אותיות שורש [אפילו לאחר שמסירים את אותיות הבניינים] כאשר האות השנייה היא ו' ושתי האותיות האחרונות זהות: קונן, מקונן, יקונן.
מילים מדגם זה שייכות לאחת משתי הגזרות ע"ע ועו"י.
- (3) את השורש של מלים בדגם "אחת ו-שתיים" יש לבדוק בעזרת בני משפחה רחוקים.
  1. הקרוב הבולט שבו ניעזר הוא בניין הפעיל (דגם ה').
התרוצץ, מתרוצץ, יתרוצץ = הריץ, מריץ, יריץ = ר-י-ו-צ (גזרת עו"י).
אבל: הסתובב, מסתובב, יסתובב = הסב, מסב, יסב = ס-ב-ב (גזרת ע"ע).
  2. אם אין למילה הנתונה קרוב משפחה מבניין הפעיל, נחשוב על מלים נוספות שנראות לנו מאותו השורש. במיוחד כדאי לשים לב לבניין קל (פֻעַל).
התבולל, מתבולל, יתבולל = בלל = ב-ל-ל (ע"ע).
- (4) אם לא מצאנו שום קרוב משפחה רלוונטי, ברירת המחדל היא עו"י.
התמוגג, מתמוגג, יתמוגג = מ-ו-ג (עו"י).

תרגיל 10

לפניכם פעלים בתוך משפטים. כתבו לכל פועל את שלושת העדים.
לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת העדים.

זכרו שכאשר אתם מקבלים משלושת העדים את דגם אחת ושתיים, השורש הוא מגזרת עויי, אלא אם כן מקבלים בבניין הפעיל פועל כמו הגן (שמעיד על גזרת עייע) או שקרובי משפחה אחרים (למשל, בניין קל) מעידים על אות שורש כפולה.

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	בניין הפעיל (ה_____)	קרובי משפחה אחרים	שורש	גזרה
1) הַתְּגוֹנְנוּ מַפְנֵי כוֹחוֹת הָאוֹפֵל.					
2) מְדוּעַ אַתָּה מְפוֹרֵר אֶת הַלֶּחֶם שֶׁלְךָ?					
3) מַה מְתַחַוֵּל כֵּאֵן?					
4) הַתִּינּוֹקֶת עִלּוּחַ לְהַתְּעוֹרֵר.					
5) הָעֶרֶב הִיָּה מְרוֹמֵם.					
6) אֲנַחְנוּ מְמוֹטָטוֹת לְחִלוּטִין.					
7) אֲנַחְנוּ מְתַגוֹרְרִים בְּכַרְמִיאל.					
8) הַחֶבְלָן פּוֹצֵץ אֶת הַמַּטְעַן.					

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	בניין הפעיל (ה_____)	קרובי משפחה אחרים	שורש	גזרה
9) הַצְטוּפְּפוּנוּ יחד במכונית הקטנה.					
10) נועה מְתַבּוֹדֶדֶת לאחרונה.					
11) דבריך מְעוֹדְדִים אותי.					
12) סוכר מְתַמוּסֵס במים.					
13) נְסִתּוּבָּה כל היום, עד אשר נמצא מקום.					
14) ההצגה מְשׁוּטָטֶת ברחבי הארץ.					
15) אין סיבה לְהִתְלוֹנֵן.					
16) אחרי שהעשן יִתְפּוֹגֵג, נדע יותר מה באמת קרה פה.					
17) האם הִתְפּוֹנְנֶתֶם לריצה?					
18) עליך לְאוֹתֵת בפניות.					
19) אֶתְמוּדֵד בבחירות הקרובות.					
20) בתחנת הדלק יש לְדוּמֵם מנוע.					

תרגיל 11

לפניכם פעלים ושמות בתוך משפטים. כתבו לכל מילה את שלושת העדים. לאחר מכן זהו את האותיות שחוזרות בשלושת העדים - אלה אותיות השורש. כתבו אותן בטבלה וציינו את גזרתן של השורש.

זכרו שכאשר אתם מזהים את הופעל המבולבל, יש להעביר את המילה לבניין הפעיל (באמצעות הנוסחה "כי משהו...") וכך למצוא את השורש.

זכרו שכאשר אתם מזהים את דגם אחת ושתיים, יש להיעזר בבניין הפעיל ובקרובי משפחה אחרים כדי לאתר את השורש.

המשפט	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	אותיות גלויות	שורש	גזרה
1) החופשה ה תְּמַצְתָּה ברביצה על חוף הים.				
2) מִסְתַּמֵּן ניצחון למפלגת השמרנים.				
3) כשמר גרוס מסביר את החומר, אפילו הנושא המסובך ביותר הופך מוֹבֵן .				
4) עליך ל טַעַת את האמונה בלב המאמינים.				
5) הארגון לא הוציא שום הודעת גְנוּי .				
6) עוד יִנְצוּ ניצנים.				
7) תַעֲנִית אסתר חלה ב-י"ג באדר.				
8) התחננו ל הַקְלָה בפסק הדין.				
9) ה מְטוֹסִים הישנים הוצאו משימוש.				

גזרה	שורש	אותיות גלויות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
				10) לא ידעתי כמה סוגי מנצחים יש בעולם עד אשר התחלתי לסחור בהם.
				11) הקרן הוותיק פרש לגמלאות.
				12) אבי הוא משרת מלואים פעיל.
				13) מומלץ לערוך צנאה בעזרת עורך דין.
				14) את תובאי לפני שופט והוא יחליט מה דינד.
				15) יש הרבה אמצעי מגון לכלי רכב.
				16) האם כולם חגורים?
				17) עליך להרפות את השרירים.
				18) טל קורה מבין עינד.
				19) מה מצבך?
				20) העצים מתנועעים ברוח הקלה.
				21) כיתת הכוננות כבר מתנגלת בהקפצות.

גזרה	שורש	אותיות גלויות	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	המשפט
				22) אנחנו מְרַעֵים לספורטאים הישראלים.
				23) היא פרופסור לענייני הַגּוֹת יהודית.
				24) דגל הלאום יוֹנֵף בערב בראש התורן.
				25) המנהלת הַשְׁעֵתָה מתפקידה.
				26) הן תלמידות מְחוֹנְנֹת.
				27) הטיפות נִתְזָזוּת לכל עבר.
				28) מה הַחֲזוֹן של הארגון?
				29) רַד אלינו, אווירון!
				30) זה סיפור ישן נוֹשֵׁן.

תרגיל 12

בכל שאלה יש קבוצת פעלים ושמות עצם.

1. הקיפו במעגל את המילה היוצאת דופן בשורשה.
2. ציינו את שורשן של המילים האחרות.

מוֹרְדָד	מוֹרְדוֹת הַהַר	(1) מוֹרְדוֹת בַּמַּלְךְ
יִצְפוּ	מְצוֹף	(2) מְצַפֶּה
לְמַצוֹת	תְּמַצִּית	(3) מְצוּיָה
מְצִית	מְתַמְצֵת	(4) מְתַמְצֵת
מְקַרְה	מְקַרְה	(5) קַרְגִּיית
אָמוּנָה	הַתְּאֵמְנוּ לַתְּחֵרוֹת	(6) הַתְּאֵמְנוּ בַּגְּדִים
צְנָאָה	הַצְּטוּנְתָנוּ	(7) הַצְּטוּיְתָם
מְעַלִּית	תְּעַלֶּה	(8) תּוֹעֵלֶת

שָׁב	נפל בשָׁבִי	(10) תְּשׁוּבָה
הִחֵל	יָחֹל	(11) מָחֹל
מִגְבִּית	מִגְבֵּת	(12) גְּבוּי
חֹלָה	מַחֲלָה	(13) מְחִילָה
מִתְנוּפֵף	מוֹנֵף	(14) מְנַפֵּה
תְּנוּעָה	לְהִתְנוּעֵעַ	(15) לְהִתְנַיֵּעַ
מְרִצָּה	הִרְצָאָה	(16) נְרַצָּה
תְּרַבִּית	הִתְרַבָּה	(17) מְרִיבָה
מִתְנַה	מִתְנָה	(18) מְתָן

למסק זיתים

הסקנו

20 מסוק

התגון

מגון

21 מגן

רשת

הרשאה

22 רשות

תרגיל 13

נתחו באופן מלא (שבג"ז) את הפעלים המודגשים במשפטים שבטבלה.

זמן/דרך	גוף	בניין	שורש	שלושת העדים	
					(1) הארוחה מְגֵשֶׁת בשש.
					(2) היא מְשׁוֹרְרֶת דגולה.
					(3) היא הַשְׁתַּוְּתָה לחברתה בהישגיה.
					(4) החדרים יְחַטְאוּ .
					(5) יש לְזַכּוֹת אותי.
					(6) דַּע מאין באת.
					(7) עליך לְשַׁבֵּת כאן.
					(8) אנחנו נוֹקְיעַ אותו.
					(9) אם נִזְכַּח שטעינו, נודה בכך.
					(10) המזוודות מוֹרְמוֹת למטוס.
					(11) לא כל ה נוֹצֵץ , זהב הוא.
					(12) החבלן פוֹצֵץ את המטען.
					(13) נוֹעֲדָתָ לגדולות.
					(14) השריונרים מְסֹיִם את הטנקים.
					(15) יש לוֹמַר רק את האמת.
					(16) פְּנוּ דרך!
					(17) רְצוּ אותי!
					(18) הם מאוד רְצוּ להצליח.
					(19) הרקפת חְבוּיָהּ בין הסלעים.
					(20) עליכם להיות מְעוֹדְדִים מהתוצאה.

זמן/דרך	גוף	בניין	שורש	שלושת העדים		
					בני ישראל הצטוו לעשות זאת.	(21)
					החולות תאשפזנה במחלקה.	(22)
					נובל אל האוצר באמצעות הרמזים.	(23)
					בעל החיים הזה נזון מחרקים.	(24)
					הקלנו עלייך.	(25)

מילים זהות עם ניתוח שונה

חוקי ניתוח מילים זהות עם שורש שונה

1) לעיתים נדרשים בבגרות לנתח שתי מילים זהות, שכל ההבדל ביניהן הוא ההקשר שלהן.

במקרה כזה כל שיש לעשות הוא להוציא לכל אחת מן המילים את שלושת העדים. הקפידו במיוחד לשמור על ההקשר, כי הוא זה שגורם לכל ההבדלים.
הציור מרשים אותי מאוד – הרשים, מרשים, ירשים = שורש ר-ש-מ, בניין הפעיל.
הורי אינם מרשים לי לצאת לטיול – הרשה, מרשה, ירשה = שורש ר-ש-י/ה, בניין הפעיל.

2) על מנת לזהות גוף וזמן יש לחזור אל המילה המקורית.

הציור מרשים אותי מאוד = הוא עכשיו = נסתר הווה.
הורי אינם מרשים לי לצאת לטיול = הם עכשיו = נסתרים הווה.

תרגיל 14

לפניכם זוגות של פעלים דומים שמשמעותם שונה. בחנו את ההבדלים ביניהם בעזרת טבלת השבג"ז.

גזרה	זמן/דרך	גוף	בניין	שורש	
					אני רוצה לְכַרֵּת את העץ.
					הם מתכננים לְכַרֵּת כאן פחם.

					הדג נִצְלָה על האש.
					החשודה נִצְלָה את מעמדה החברתי.

					עָנָה לי!
					עָנָה את השבוי!

					פעם שָׁרְתָה כאן אווירה נעימה.
					התוכנה שָׁרְתָה אותנו חמש שנים.

					אתם תקנו ממני מוצרים מעולים.
					הסנדלרים תקנו נעליים.
					האזרחים מורידים בממשלתם.
					השלטונות מורידים את המס.
					הפקידים מועלים בתפקידם.
					החפצים מעלים במעלית.
					המקום מוגן היטב מסערה.
					הרכב מגן באמצעים שונים.
					המקום הותר עזוב.
					לפני שעה הותר לפרסם שנעצר חשוד.

תרגיל 15

לפניכם זוגות של פעלים זהים שניתן לנתחם בשתי צורות שונות. נתחו אותם בעזרת הטבלה על פי המשפט שבו הם נתונים.

זמן	גוף	בניין	גזרה	שורש	
					הקבוצה חרתה את הנאמנות על דגלה.
					התעלמותו של המנהל חרתה לי מאוד.
					אנחנו לא נברא את העולם מחדש.
					טוב לו לאדם שלא נברא משנברא.

זמן	גוף	בניין	גזרה	שורש	
					הקוסם ועוזרו מְשַׁלִּים את הקהל.
					מי מְשַׁלִּים את התמונה?
					קחו כיסא, שְׁבוּ, נשמו עמוק והירגעו.
					שְׁבוּ את הטרוריסטים בהקדם.
					מי יוֹרֵה לי מה לעשות?
					השודד יוֹרֵה באוויר.
					הישגי ישראל יִצְגוּ בתערוכה.
					המדינות יִצְגוּ בידי שגריריהן.
					דברך תִּאָּמוּ לדבריי.
					תִּאָּמוּ את הפגישה!
					קוֹמְמָתֵי מדברך הקשים.
					קוֹמְמָתֵי את עמיתיי למקצוע.
					אחרי האסון נִתְּקוּ הקשרים עם העולם.
					הם נִתְּקוּ אתי את הקשר.
					הנהגים תִּדְּלְקוּ את מכוניותיהם.
					אתם תִּדְּלְקוּ אחרי החשוד.

זמן	גוף	בניין	גזרה	שורש	
					אנחנו תָּרִים אחרי פתרון.
					אתה תָּרִים את המסך.
					נוֹצְרֵת תחושה קשה.
					מדוע את נוֹצְרֵת את הכעס בלבד?
					אני נָחוּשׁ להצליח.
					אולי נָחוּשׁ את כאבך במהלך השיחה.
					התכנית ה נְחָתָה היטב.
					החללית ה נְחָתָה לפני שעה קלה.

מילים הנוטות על דרך השלמים

1) גם שורשי הגזרות עשויים להתנהג באופן נורמלי לפעמים. מצב זה נקרא שהם "נוטים על דרך השלמים".

2) כאשר מילה שייכת לגזרה מסוימת אך נוטה על דרך השלמים, ניתן לכתוב גם שהגזרה שלה היא "שלמים". התשובה הזאת תתקבל. **וידא, מנדא, ינדא = ו-ד-א = פייו / שלמים.**

שורשים ספציפיים

חוקי שורשים ספציפיים שכדאי להכיר

יש מילים שזיהוי השורש שלהן בשיטות המקובלות הוא מבלבל. מילים אלו מומלץ לזכור על פה.

1) שורשי קס"ם ח"ן:

יש חמש מילים שנראה ששייכות לגזרת לי"ה (כי הן מסתיימות ב"י) ולמעשה הן שייכות לגזרת לי"א (השורשים מסתיימים בא').

שורש	מילה
ק-ר-א	קרוא
ס-מ-א	סמוי
מ-צ-א	מצוי
ח-ב-א	חבוי
נ-ש-א	נשוי

2) שורשי מג"ן כת"מ:

בדרך כלל כאשר מסתיימים שלושת העדים בה', השורש נכתב עם י/ה בסופו, והגזרה היא לי"ה. למשל: ראה, רואה, יראה = ר-א-י/ה. עם זאת יש 6 שורשים בעברית שמסתיימים בה' שכן הוגים אותה, ושאינה מתחלפת ב"י לעולם. שורשים אלו שייכים לגזרת השלמים ולא לגזרת לי"ה. שורשים אלו הם:

שורש	מילים לדוגמה
מ-ה-מ-ה	התמהמה
ג-ב-ה	גבוה
נ-ג-ה	נוגה, מגייה, הגהה
כ-מ-ה	כמיהה
ת-מ-ה	תמהון, תמהתי
מ-ה-ה	מהוה

3) שורשים מגזרת ע"ע (הכפולים):

גזרת ע"ע (הכפולים) היא אחת הגזרות המבלבלות. יש סט של שורשים מגזרת הכפולים שמילים שנגזרות מהם מופיעות לעתים קרובות בבגרות, וכדאי תמיד לקחת אותם בחשבון. שורשים שכדאי לזכור על פה:

שורש	מילים לדוגמה
ע-ז-ז	תעוזה, העז, להעז
ד-מ-מ	דממה, נדס, דומם
ג-נ-נ	הגנה, להתגונן, מגן
ס-ב-ב	סב, נסב, סובב
ח-ל-ל	החל, תחילה
א-ט-ט	האט, להאט
ק-ל-ל	הקלה, להקל, קל
מ-ס-ס	תמיסה, המס, מומס

4) שורשים מגזרת עו"י:

יש כמה מילים שכדאי לשנן ולזכור שהן שייכות לשורשים מגזרת עו"י.

שורש	מילים לדוגמה
ע-ו-ד	עד, מעודד, התעודד
ק-ו-מ	קם, מקומם, התקומם
ר-ו-מ	רם, מרומם, התרומם
ש-ו-ב	שב, משובב, השתובב
ח-ו-ל	חל, החיל, חולל, התחולל
ש-ו-ט	שט, משוטט
ל-ו-נ	לן, התלונן
ב-ו-נ	נבון, התבונן
נ-ו-ע	נע, התנועע

5) שורשים יוצאי דופן:

3. השורש של המילה יקח הוא ל-ק-ח, על אף שבדרך כלל הדגש מייצג נ' חסרה.
4. השורש של המילים גישה, לקשת, נגש וכדומה הוא נ-ג-ש.
5. כמו כן, המילה "לגשת" היא בבניין קל.

שמות עצם מאתגרים - שיטת מנת תה

- (1) יש שמות עצם שקשה לזהות את שלושת העדים המתאימים להם. למשל: **מְסָבָה, מְכֹון, תְּכָלִית, מְטָרָה.**
- (2) שיטת מנ"ת ת"ה: שמות עצם שלא ברור מנין באו, כמעט תמיד מכילים אות מוספית בהתחלה, בסוף או בשניהם.
- (3) האותיות העיקריות שחשודות כמוספיות:
  - א. בתחילת המילה: מנ"ת.
  - ב. בסוף המילה: ת"ה.
- (4) לאחר שהסרנו מן המילה את המוספיות, נוכל לזהות את השורש בשיטות הרגילות. אם חסרה אות שורש, נפעל בשיטות המקובלות לאיתור האות החסרה.

מסבה = ס-ב = ס-ב-ב.
מכון = כ-ו/י-נ.
תכלית = כ-ל-י/ה.
מטרה = ט-ר = נ-ט-ר.
- (5) שיטה זו תעבוד רק כאשר המילה הנתונה מנוקדת.
- (6) שימו לב: שיטת מנ"ת ת"ה מיועדת אך ורק לשמות עצם שמקורם לא ברור. בכל מקרה אחר דרך המלך היא שיטת שלושת העדים.

תרגיל 16

לפניכם רשימת מילים.

מִשָּׁב	הַתִּישְׁבוֹת	לְשַׁבֵּת	לְשָׁבוֹת	הוֹשִׁיבָה
נוֹשֵׁב	תְּשׁוּבָה	מְשׁוּבָה	(משׁוּבַת נְעוּרִים)	מוֹשְׁבָה

א. הקיפו את כל המילים ששורשיהן יו-ש-ב.

ב. ציינו את המשמעות המשותפת למילים ששורשן יו-ש-ב.

ג. ציינו את השורש של המילים שלא הקפתם.

שמות עצם קצרים

חוקי שמות העצם הקצרים

- בעברית יש לא מעט שמות עצם קצרים, המכילים הברה אחת בלבד, למשל: **צוק, שן, הר, גב, גר, חץ, מס**. גם למילים אלה יש שורשים, והן מופיעות בבגרות מדי פעם.
- שימו לב! איננו עוסקים כעת במילים קצרות שניתן להוציא להן את שלושת העדים (למשל: אור, קר, עד). במקרה כזה הנוהל הוא להוציא את שלושת העדים ולעבוד על פי הכללים.
- הכלל הוא ששמות עצם קצרים שייכים בדרך כלל לאחת מגזרות הע': עויי או עייע (הכפולים).
- ההבחנה בין השתיים נעשית באמצעות הטיית המילה הנתונה לצורת רבים, שייכות, או כל צורה אחרת.
- כאשר חל שינוי בין המילה המקורית להטיה שלה – בדגש, בהכפלת האות או אפילו בניקוד – הגזרה היא עייע (הכפולים).
הר = הרַבִּי = ה-ר-ר.
גב = גִּבּוֹ = ג-ב-ב.
שן = שִׁינַיִים = ש-נ-נ.
- לעומת זאת, כאשר המילה המקורית נותרת ללא שינוי גם בהטיותיה, הגזרה היא עויי.
צוק = צוֹקִים = צ=י-ו-ק.
שוק = שוֹקִיִּים = ש-י-ו-ק.

תרגיל 17

בכל שורה הקיפו במעגל את המילה היוצאת דופן מבחינת גזרתה.

2) א. שְׁתוּיָה	ב. חֲבוּיָה	ג. סְמוּיָה	ד. נְשׂוּאָה
7) א. לְרִדָּת	ב. לְדַעַת	ג. לְגִשָּׁת	ד. לְלָדָת
8) א. גְּבָהָה	ב. מְכָרָה	ג. סְטָיָה	ד. תְּכָלִית
9) א. חָץ	ב. נִס	ג. דָּב	ד. יַעַד
10) א. מְשֻׁתָּה	ב. תְּסַכֵּית	ג. תַּעֲנִיית	ד. תְּקַרִית
11) א. מוֹרֵד	ב. מוֹרֵד	ג. מוֹקֵשׁ	ד. מוֹקֵד
12) א. מְרַב	ב. רַב (הרבה)	ג. רַב	ד. רַב (התקוטט)
13) א. מְמוֹן	ב. רְצוֹן	ג. חֲרוֹן	ד. תְּלִיָּה
14) א. חָף (מפשע)	ב. צָד	ג. מַס	ד. דָּג
15) א. מְרִיצָה	ב. מְרִיבָה	ג. מְשִׁימָה	ד. מְעִידָה (=נפילה)
16) א. מְצוּדָה	ב. תְּפוּקָה	ג. תְּחוּלָה	ד. תַּעֲזָה
17) א. תֵּל	ב. צֶל	ג. נֵר	ד. חוֹן
18) א. גְּלוּת	ב. חֲנוּת	ג. שְׁרוּת	ד. פְּדוּת
19) א. תְּפוּסָה	ב. תַּעֲוִדָה	ג. תְּרוּמָה	ד. תְּקוּמָה
20) א. תְּהַלָּה	ב. תַּעֲזָה	ג. תְּמַסָּה	ד. תְּחַקָּה

אותיות שורש ואותיות מוספיות

מושגי בסיס

אות שורשית: אות השייכת לשורש של המילה. **מדגיש**.
אות מוספית: אות המתווספת למילה מסיבות אחרות, כגון בניין או גוף. **מדגיש**.

חוקי זיהוי אותיות שורש ואותיות מוספיות

- 1) כאשר אתם נשאלים על תפקידה של אות, הכוונה היא בדרך כלל: האם היא שורשית או מוספית.
- 2) האותיות הנפוצות ביותר בשאלות מסוג זה הן מ' ות'.
- 3) בשאלה זו אין שום דבר מיוחד לדעת. יש לפעול על פי העקרונות הרגילים: נוציא לכל מילה את שלושת העדים.

תבלין = תיבל, מתבל, יתבל.
אות שחוזרת בכולם = בדרך כלל אות שורשית. ת-ב-ל.
אות שאינה חוזרת בכולם = אות מוספית. י, ן.

תרגיל 18

לפניכם מילים שבכולן מופיעה האות מ.
חלקו אותן לשתי קבוצות לפי תפקיד האות מ בכל אחת מהן.

מְתִין	מְפָרֵץ	מְלַכָּה	מְרַצָּה
מוֹנָה (=מרמה)	מוֹנָה (=סופר)	מְרִיץ	נְמָרֵץ
מְסִיק (זיתים)	מְסִיק (מסקנה)	מְכוֹן	מְמוֹן
		מְשָׁלִים (את הקהל)	מְשָׁלִים (את החסר)

מ מוספית	מ שורשית

תרגיל 19

בכל שאלה רשימת פעלים ושמות.
עליכם לחלק את המילים לשתי קבוצות.

שאלה 1:

חלקו את המילים המנוקדות שלפניכם לפי תפקידה של האות ת בכל אחת מהן:
תלות, תינוק, תשאלו את החשוד, תשאלו שאלה, משתתת, מתעד, תעדי תכשיט,
תעודה, תשושה, מתכנת, תקציבים, התנעה, תנועה, תבשיל טעים, ההחלטה תבשיל
בקרוב, תמצית

ת שורשית	ת מוספית

שאלה 2:

חלקו את המילים המנוקדות שלפניכם לפי תפקידה של האות מ בכל אחת מהן:

מצור, מדע, מתוג, מלון, מטע, מנוסה, מלוכה, החשוד מסגר למשטרה, הציור מסגר, מציאה, מקוד, מהירה, מאיר, מסיק זיתים, מסיק מסקנה, מורד במלך, מורד הרחוב, מקרה, מצוי, תמצות, ממננות, מעלים מס, מעלים משאות, ממקד, מנוף, מונף

מ שורשית	מ מוספית

שאלה 3:

חלקו את המילים המנוקדות שלפניכם לפי תפקידה של האות ה בכל אחת מהן:
התול, הלל, הבצה, הנדסה, השג, הוראה, המרה בקזינו, המרה את פיו, המירה

ה מוספית	ה שורשית

שאלה 4:

חלקו את המילים המנוקדות שלפניכם לפי תפקידה של האות נ בכל אחת מהן:
נקיון, מלון, נגינה, רצון, קמץ, עשיון, נגש, התנגש, קרין

נ מוספית	נ שורשית

תפקידים נוספים של אותיות במילה

- (1) כאשר נשאלים על תפקידה של אות מוספית, יש לרדת לפרטים ולהסביר את תפקידה המדויק של המוספית.
- (2) האפשרויות הבולטות בבגרות הן:
בפעלים:

1. מוספית – בניין
2. מוספית - גוף וזמן
בשמות העצם:

1. מוספית – משקל

תרגיל 20

לפניכם מילים שבכולן מופיעה האות ת. חלקן אותן לשתי קבוצות לפי תפקיד האות ת בכל אחת מהן. אם האות ת היא מוספית, ציינו את תפקידה המדויק של המוספית.

התְרַפֵּס	הַתְמָמָה	שְׁלַכְתָּ	מִתְנַיֵּעַ	מְתַנֵּיעַ
תְּקַלִּיט (חדש)	תְּמַצְוֶה	תְּקַלִּיט (את השיחה)	תְּסַכֵּיט (מעניין)	תְּסַכֵּיט (מעניין)
תְּמַצְוֶה	תְּמַצְוֶה	כְּרָתָה (חוזה)	תְּוַדָּה	תְּוַדָּה

ת שורשית	ת מוספית	תפקיד המוספית

שם העצם – דרכי התצורה

חמש דרכי התצורה

מושגי בסיס

- דרכי התצורה של שמות העצם: 5 הדרכים שבהן נוצרים שמות עצם בעברית: שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי, הלחם בסיסים, ראשי תיבות ושאילה מלעז.
- שורש ומשקל: תבנית שלתוכה יוצקים שורש. הרעיון של משקל הוא בדיוק כמו הרעיון של בניין – אבל בשמות עצם.
מנהג, הנהגה, התנהגות, נהיגה.
  - בסיס וצורן סופי: פירוש המילה "בסיס" הוא שם עצם. פירוש המילה "צורן סופי" הוא סיומת. זוהי דרך תצורה שבה לוקחים שם עצם קיים ומוסיפים לו סיומת, כך שמשמעותו משתנה מעט.
ספרד+ית = ספרדית, תצפית+ן = תצפיתן.
(בסיס וצורן תחילי*: כשם שיש צורן סופי יש גם צורן תחילי, כלומר תוספת המופיעה לפני שם העצם. על פי רוב הצורן התחילי מחובר למילה באמצעות מקף. למשל:
תת-מודע, תת-אדם. דו-משמע, דו-קומתי.
*נושא זה אינו מופיע בבגרות)
  - הלחם בסיסים: איחוד של שני שמות עצם למילה אחת.
חי+זר = חיזר.
  - ראשי תיבות: דרך תצורה שבה שם עצם שנוצר מן האותיות הפותחות במילים של ביטוי מקובל.
מפקד גדוד = מג"ד.
  - שאילה מלעז: דרך תצורה שבה שם עצם משפה זרה מועתק כפי שהוא לעברית, ורק נכתב באותיות עבריות.
אמבולנס, אנציקלופדיה, בנק.

מושגים נוספים:

- גזירה מסורגת: כינוי נוסף לדרך התצורה של שורש ומשקל, מפני שהשורש והמשקל מעורבבים זה בזה והפרטים שלהם מופיעים לסירוגין במילה.
- גזירה קווית: כינוי נוסף המשותף לדרכי התצורה בסיס וצורן והלחם בסיסים. שם זה נובע מכך שמילים בדרכי תצורה אלו מתפתחות בצורת קו – המילים והצורנים מתאחדים אך לא מתערבבים.

חוקי דרכי התצורה

- (1) שורש ומשקל היא דרך התצורה הבסיסית ביותר בעברית. כל מילה שאין לה סממן מזהה מיוחד, נוצרה כנראה בדרך זו.
- (2) הסימן המובהק של מילים שנוצרו בדרך התצורה של בסיס וצורן סופי הוא שכאשר קוצצים מהן את הסיומת, מקבלים את שם העצם שממנו נוצרו (לעתים בשינויים קלים).
- (3) לפעמים האות האחרונה של הבסיס (שם העצם) עלולה להישמט. **חידה+ון = חידון**.
- (4) בדרך כלל מסמנים ראשי תיבות בעזרת גרשיים (**צה"ל**), אבל לעתים עם הזמן נשמטים הגרשיים (**תפוז**).

שיטת פתרון שאלה בדרכי התצורה

- (1) הבולטים ראשונים: נבדוק אילו מילים שייכות לדרכי התצורה הבולטות לעין: הלחם בסיסים, ראשי תיבות או שאילה מלעז. **מגזין, טוקבק**.
- (2) קציצת הקצה: בנוגע למילים האחרות - נקצוץ לכל מילה את הסוף, ונראה אם מתחבא בתוכה שם עצם אחר. במקרה שכן, דרך התצורה היא בסיס וצורן סופי. **שבועי (שבוע+י) צהובון (צהוב+ון)**.
- (3) ברירת המחדל: מילים שלא נוצרו באף דרך תצורה אחרת – נוצרו בדרך של שורש ומשקל. **מאמר, ידיעה**.

חוקי פתרון שאלה בדרכי התצורה

- (1) במקרה של שם עצם שנוצר בכמה שלבים, דרך התצורה העיקרית של המילה היא האחרונה (לפי סדר האותיות במילה).
- טרקטורון – לא שאילה מלעז אלא בסיס וצורן סופי. (טקטור+ון).**
- (2) אם נתבקשתם לפרט כיצד נוצרה המילה, רשמו את התהליך כולו. **טרקטור (שאילה מלעז) + צורן סופי ון**.

הבדלה בין שורש ומשקל לבסיס וצורן סופי – מתקדם

חוקי הבדלה מתקדמים בין שורש ומשקל לבסיס וצורן סופי

- (1) יש מקרים שבהם נראה שלמילה יש צורן סופי, אבל למעשה מדובר במשקל.
  - (2) צריך לדעת, שלא כל כך קל להתקבל ל"מועדון הבסיס והצורן הסופי".
  - (3) דרך התצורה היא בסיס וצורן סופי רק אם מתקיימים שני תנאים:
  - (4) תנאי א': המילה הבסיסית, ללא הצורן היא שם עצם ולא פועל.
על מנת לוודא שהבסיס הוא אכן שם עצם, מומלץ להוסיף לו ה' הידיעה. אפשרי = בסיס = בסיס וצורן סופי.
לא אפשרי = אין בסיס = שורש ומשקל.
  - (5) **שליחות = השליחות = השליח = אפשרי = בסיס וצורן סופי.**
  - (6) **התנהגות = ההתנהגות = ההתנהג = בלתי אפשרי = שורש ומשקל.**
אם יש שתי אפשרויות לנקד את הבסיס, אחת אפשרית ואחת לא, מוטב להניח שמדובר בשורש ומשקל שהרי זוהי בררת המחדל.
  - (7) **זכרון = הזכרון = הזָכַר = אפשרי, הזָכַר = לא אפשרי = שורש ומשקל.**
  - (8) תנאי ב': הצורן הסופי צריך להיות מתוך רשימת הצורנים הסופיים (הרשימה מופיעה בנספחים לחוברת).
חוק הת"ה: הדבר העיקרי שיש לזכור הוא שהאותיות ת' וה' כשלעצמן לעולם אינן צורן סופי.
- קדחת, מקדחה ≠ צורן סופי. מהירות, משחקה = צורן סופי.**
כדאי לזכור גם שסיומת הבנויה מחזרה על אותיות השורש האחרונות אינה צורן סופי. **כלבלב, צהבהב, סמליל, קמטוט ≠ צורן סופי.**

תרגיל 1

לפניכם שמות עצם. מיינו אותם לפי דרך התצורה שלהם.
 זכרו: אם בתוך המילה מתחבא **שם עצם** – מדובר בבסיס+צורן סופי. אם **לא מתחבא**
בה כלום, או שמתחבא רק פועל – מדובר בשורש ומשקל.
 אדיבות, בוגדני, גשרון, דבשת, התנהגות, ותרון, ניצחון, חשבון, בכינות, כדורגל,
 ספונטני, מְנַפֵּל, נגר, סנדלר, עירוני, פסקול, צורמני, קטנוע, שלטון, תזמורת,
 נשיאות, התנשאות, לבביות, פצצה, גרעינית, מהנדס, מצבר, שלדג, שבועון, קבלן,
 מהירות, דרגנוע, דוח, חוואי, דליקטס, שכחן, כרטיסן, נְדָלָן, מזומן, חמשיר,
 מעלית, צלם, צִילוֹ, חֲבֵלָה, דחפור, סוכרייה, מיומנות, מדחן, חִפְּר, מדבר, ארמית,
 מילון, סופי, תמנון.

ראשי תיבות	שאי לה מלעז	הלחם בסיסים	בסיס + צורן סופי	שורש ומשקל

תרגיל 2

בכל שורה הקיפו במעגל את המילה היוצאת דופן מבחינת דרך התצורה שלה.

1) א. עקרונית	ב. מעלית	ג. חביתית	ד. ספרדית
2) א. התפטרות	ב. חזירות	ג. בריאות	ד. נשיאות
3) א. מלחמה	ב. לוחם	ג. הלחמה	ד. לחמנייה
4) א. משטרה	ב. מפלגה	ג. מלחייה	ד. מסבאה
5) א. טיפשי	ב. חלומי	ג. מקורי	ד. נקי
6) א. מעדנייה	ב. עוגייה	ג. קריה	ד. עירייה
7) א. מגבית	ב. תחתית	ג. טלפונית	ד. חללית
8) א. בנאי	ב. קנאי	ג. שנאי	ד. חקלאי
9) א. ישיר	ב. כשיר	ג. חמשיר	ד. עשיר
10) א. רפתן	ב. סָפֵן	ג. שתיין	ד. מרדן
11) א. מדחן	ב. מעיין	ג. מעגן	ד. מזגן
12) א. מודד	ב. מודל	ג. מוקד	ד. מונה
13) א. לוח	ב. רוח	ג. דוח	ד. משטח
14) א. בלון	ב. סלון	ג. גלון	ד. עלון
15) א. חזון	ב. דאון	ג. שעון	ד. גאון

עבודה עם צורת היסוד

בכל מקרה שאנו מתבקשים לנתח שם עצם, עלינו להעביר אותו קודם כל לצורת היסוד שלו, דהיינו זכר יחיד נפרד. במילים אחרות, עלינו להסיר מן המילה את כל צורני הנטייה (נדבר עליהם בפירוט בהמשך) שהתלבשו עליה, ולנתח את המילה כפי שהיא מופיעה בערך המילוני שלה.
למשל:

גבוהים = גבוה

רחוקה = רחוק

כדורך = כדור

חברותיי = חבר

המשמעות היא שהמשקל של המילה כדורך למשל הוא קטול, ולא קטולך.

תרגיל 3

לפניכם שמות עצם. מיינו אותן לפי דרך התצורה שלהן (שורש ומשקל / בסיס וצורן סופי)

נשיאות, התנשאות, לבביות, לבב, לבבות, פצצה, התפוצצות, גרעין, גרעיני, מקלף, קולפן, המקלפים, מצבר, צבירה, שבועון, שבועי, קבלן, קבלנות, שבריר, שברירי, מהירות, מהירויות, חוואי, חוויה, כלבלב, כלבייה, מעשייה, תעשייה, מזומנים, הזדמנות, מעלית, התעלות, מצלמה, תצלומים, מטרייה, סוכרייה, סוכריות, מיומנות, יומן, חשיבות, מחשבה, דבוראי, דבורים, פורטוגזית, תחזית, מילון, מילית, סופי, אסופי, דחיין, דחיינות.

שורש ומשקל	בסיס + צורן סופי

דרך התצורה של מלים ספציפיות

חוקי דרך התצורה של מילים ספציפיות

- (1) יש כמה מלים שמופיעות באופן קבוע בבגרות ומומלץ פשוט לזכור את דרך התצורה שלהן על פה.
- (2) דרך התצורה של מילים הנשמעות כמו דְּפֶאוֹן, היא לעולם שורש ומשקל (משקל קְטָלוֹן). דְּפֶאוֹן, קְמָחוֹן, שְׁמָמוֹן, זְפָרוֹן.
- (3) כלל זה אינו תקף לגבי מילים הנשמעות כמו סְפָרוֹן - שבהן יש לעבוד לפי השיטות הרגילות: דְּמִיּוֹן, יִתְרוֹן = שורש ומשקל. סְפָרוֹן, גְּשָׁרוֹן = בסיס וצורן סופי.
- (4) דרך התצורה של המלים מהות, כמות ואיכות היא בסיס וצורן סופי:
  - מה+ות = מהות.
  - כמה+ות = כמות.
  - איך+ות = איכות.
- (5) גם מילים אלה נוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי:
  - זהה+ות = זהות.
  - יש+ות = ישות.
- (6) סיומת ור אינה צורן סופי. לעתים קרובות סיומת זו היא פשוט המילה "אור" שהא' שבה נבלעה. לכן מדובר בהלחם בסיסים.
  - זרק+אור = זרקור.
  - רמז+אור = רמזור.
- (7) המלים שלפניכם נוצרו בדרך של הלחם בסיסים:
  - רכבת+כבל = רכבל.
  - אמן+ארגון = אמרגן.
  - מד+חניה = מדחן.
- (8) כאשר הבסיס הוא בעברית והצורן הסופית בלועזית או להפך, דרך התצורה של המילה היא בסיס וצורן סופי.
  - בנק + אי = בנקאי.
  - פלאפל + יה = פלאפלייה.
  - מושב + ניק = מושבניק.
  - ביטחון + יסט = ביטחוניסט.
- (9) כאשר הן הבסיס והן הצורן הסופי הם בלועזית, דרך התצורה היא שאילה מלעז.
  - צ'ופצייק, טוקבקיסט, פסיכולוג.

תרגיל 4

בכל שורה הקיפו במעגל את המילה שהיא יוצאת דופן מבחינת דרך התצורה שלה.

1) א. מהות	ב. הגות	ג. כמות	ד. כנות
2) א. יומן	ב. קטנטן	ג. סגלגל	ד. שתלטן
3) א. רכבת	ב. שמשה	ג. ראשון	ד. מרום
4) א. שיפוצניק	ב. מיליונר	ג. טרקטורון	ד. שמיניסט
5) א. חישכון (=בלק אאוט)	ב. שיגעון	ג. שיממון	ד. שירון
6) א. מיומנות	ב. צניעות	ג. התלהמות	ד. בוטות
7) א. פטפטן	ב. שרלטן	ג. אמרגן	ד. כלבלב
8) א. גבאי	ב. ימאי	ג. רמאי	ד. פלאי
9) א. מסתור	ב. רמזור	ג. תקליטור	ד. דיונון
10) א. רוקר	ב. חוקר	ג. ג'וקר	ד. שוקר
11) א. כדורסלן	ב. אלחוטן	ג. ראשית	ד. שאפתן
12) א. שריונר	ב. פסיכולוג	ג. סטייקייה	ד. קיבוצניק
13) א. בָּגֵץ	ב. תָּנָךְ	ג. בָּדָךְ	ד. מִפָּץ
14) א. מְלוֹן	ב. מלוּנה	ג. מְלוֹן	ד. מקוּם
15) א. חיצוֹן	ב. חריצוֹת	ג. שגרירות	ד. התפרצוֹת

שם העצם – משקלים

המשקלים

מושגי בסיס

משקל: תבנית שלתוכה יוצקים שורש כדי לקבל שם עצם. לציון המשקל משתמשים באותיות ק-ט-ל. יש מאות משקלים בעברית. **מקטל, קטלת, קטילה.** משקלים רבים נושאים משמעות. **למשל: מקטל = מקום. משךד, מקלט, מקדש.** טבלה מלאה של המשקלים הנדרשים בבגרות ומשמעויותיהם תמצאו בנספחים לחוברת.

זיהוי משקל – בסיס

חוקי זיהוי משקל:

- 1) על מנת לזהות משקל יש להחליף את אותיות השורש באותיות ק-ט-ל. **מקדחה = שורש ק-ד-ח = משקל מקטלה.**
- 2) משקל הוא תמיד בצורת הבסיס (יחיד נפרד). **משקלה של המילה פתרונות אינו "קטלונות" אלא קטלון.**

תרגיל 1

ציינו ליד כל מילה את השורש ואת המשקל שלה.

משקל	שורש	שם עצם	
		מִזְרֵק	(1)
		מִסְפָּנָה	(2)
		כָּחַל	(3)
		צָבַע	(4)
		תִּרְדָּמָה	(5)
		דָּאָגָה	(6)
		נְטִיעָה	(7)
		כְּלָבֵת	(8)
		מִקְדָּחָה	(9)
		צָחֹק	(10)
		שָׁבִיל	(11)
		הַחֲלָפָה	(12)
		תִּקְרָבֵת	(13)
		כְּסָפוֹת	(14)
		דְּכָאוֹן	(15)
		שָׁבִיר	(16)
		סַכִּין	(17)
		גְּזֻלָּנִית	(18)
		פֶּסַח	(19)
		מְשֻׁטָּרִים	(20)
		גְּבוּר	(21)
		מְכַלְכֵּלֵת- (הגליל)	(22)
		צְהַבָּה	(23)
		יִתְרוֹנוֹת	(24)
		מְרַפָּאָה	(25)
		תִּרְגִּיל	(26)
		הַתְּחַמְּקוֹת	(27)
		כְּדוּרֵי- (גומי)	(28)
		פְּמוֹט	(29)
		מְדַפְּסֵת	(30)

תרגיל 2

השלימו את הטבלה שלפניכם.

המילה	משקל	שורש		המילה	משקל	שורש	
	קִטְלַת	א-ד-מ	(2)		תִּקְטִיל	ר-ג-ל	(1)
נָצַחַן			(4)		קִטִּיל	ח-ב-ב	(3)
פְּתָרוֹן			(6)		מִקְטָלָה	ב-ר-ג	(5)
	מִקְטוֹל	ס-פ-א	(8)		קִטִּילָה	נ-ג-ע	(7)
	קִטֵּל	ח-ב-ר	(10)		קִטֵּל	ח-ש-ב	(9)
נוֹפֵשׁ			(12)	מִנְפָּטָה		נ-פ-ט	(11)
	קִטִּיל	ת-ד-ר	(14)		קִטֵּל	י-ר-ק	(13)
מִצְבֵּיא			(16)	צָנוֹר	קִטוֹל		(15)
מִפְתָּל			(18)	נִבְחָן		נ-ב-ח	(17)
תִּדְהָמָה			(20)		מִקְטֵל	ג-ר-ש	(19)

זיהוי משקל - ניקוד משתנה

חוקי זיהוי המשקל במצב של ניקוד משתנה

- בגזרות רבות המשקלים עשויים לקבל ניקוד שונה ועקב כך להישמע שונים לחלוטין. הדבר קורה גם כאשר השורש מכיל עיצורים גרוניים (אותיות הא"ח ר"ע).
למשל, למשקל מקטל משתייכות גם מילים כמו: מְחַלֵּף, מְבַנֶּה, מְלוֹן.
- הכלל הוא: התעלמו מן הניקוד. החליפו את אותיות השורש שזיהיתם באותיות ק-ט-ל כפי שלמדנו, גם אם המשקל שקיבלתם אינו נשמע לכם מתאים.

זיהוי משקל - גזרת המרובעים

- 1) בגזרת המרובעים יש בשורש אות מיותרת שאינה "נכנסת" במשקל.
- 2) לכן יש להתייחס לשתי האותיות האמצעיות כאות אחת לעניין המשקל.
פְּרָסוּם (שורש פ-ר-ס-מ) = משקל קטול.

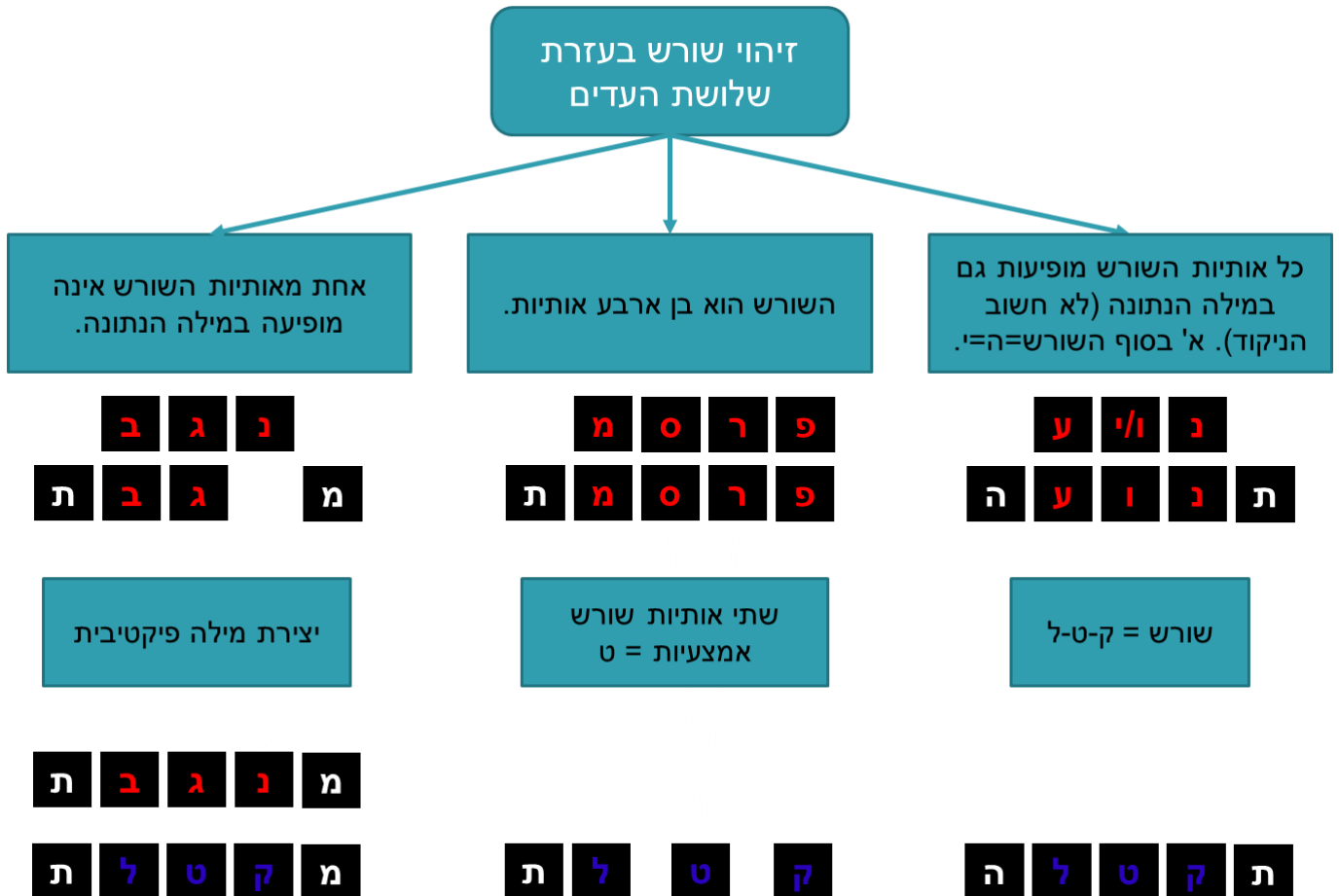
זיהוי משקל - אותיות חסרות

- 1) בגזרות מסוימות עלולה אחת מאותיות השורש להיעלם מן המילה.
למשל, למשקל הקטלה שייכות גם המילים: הַסְּעָה, הַעֲרָה.
- 2) הכלל הוא: צרו מילה פיקטיבית (לא אמתית) שבה מופיעה גם אות השורש החסרה.
קבעו את המשקל של המילה הפיקטיבית. זה יהיה אותו המשקל.
הסעה = *הנסעה = הקטלה.

זיהוי משקל - אותיות מתחלפות

- 1) גזרות ל"א ולי"ה נשמעות דומות לאוזן. מְצָא = פְּכָה.
- 2) בפעלים הן יחסית מקפידות לשמור על ההבדלים ביניהן, אבל בשמות העצם הן נוטות להתערבב.
- 3) מן הסיבה הזאת אנחנו נמצא בשמות עצם רבים י' במקום שבו אמורה להופיע א', או א' במקום שבו אמורה להופיע י'ה. הרשאה = שורש ר-ש-י'ה = משקל הקטלה.
- 4) מסיבות שונות האות ה' בסוף השורש בגזרת לי"ה עשויה להתחלף גם בסיומת אֵי.
בנאי = שורש ב-נ-י'ה = משקל קטל.

זיהוי משקל – סיכום

תרגיל 3

השלימו את הטבלה שלפניכם. אין צורך לנקד את המשקל.

משקל	גזרה	שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	מילה
				הוקרה
				מושבה
				מפנה
				מרפץ
				הגדה
				מצב
				תחבולה
				תצפית
				גלוי
				מריצה
				פרסמת
				תשובה
				תודעה

משקל	גזרה	שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	מילה
				מְרַפֵּא
				תְּמַסֵּה
				הַשְׂוֵאָה
				הַעֲלָאָה
				מוֹסֵד
				תְּפִלָּה
				הָאָטָה
				אֲרֻגוֹן
				הַסְתַּכְּלוּת
				נִסְיוֹן
				תְּדַמִּית
				תְּקוּמָה
				מָרוֹם
				מַפְלָגָה

משקל	גזרה	שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	מילה
				מלוי
				הנדסה
				מטלה
				התר
				מחבוא
				תקרית
				מדינה
				תאורה
				הרשעה
				מוכרת
				מוצא
				מפל
				הצעה
				הגנה

משקל	גזרה	שורש	הוא אתמול הוא עכשיו הוא מחר	מילה
				תְּהַלֵּךְ
				מַעֲלִית
				מַעֲמָסָה
				הַצְטַנְפוֹת
				מִמּוֹן
				הַנָּאָה
				תְּעוּדָה
				תִּכְלִית
				מִגָּע
				הַפְרָה

מילים דומות, משקלים שונים

- יש מילים שנשמעות דומה ממאוד אך משקלן שונה.
הגזמה (הקטלה), הנדסה (קטלה).
- אם תעבדו בזהירות ולפי הכללים ותזהו שורש לפני זיהוי המשקל, לא תטעו.

תרגיל 4

בכל שאלה הקיפו במעגל את השם היוצא דופן במשקלו.

1	א. הוֹקְרָה	ב. מוֹשְׁבָה	ג. הַדְּפָסָה	ד. הַעֲבָרָה
2	א. מְגֵלָה	ב. תְּחִלָּה	ג. תְּפִלָּה	ד. תְּחִקָּה
3	א. מַעֲלָה	ב. מְרָמָה	ג. מְשֻׁנָּה	ד. מְשֻׁחָה
4	א. תוֹכְחָה	ב. תַּדְהֵמָה	ג. תוֹפְעָה	ד. תְּרוֹמָה
5	א. מְרוֹם	ב. מְכוֹן	ג. מְקוֹם	ד. מְרוֹר
6	א. מוֹעֵד (an)	ב. מוֹצֵץ	ג. מוֹקֵד	ד. מוֹקֵשׁ
7	א. מְנִיָּה	ב. מְסַלָּה	ג. מְחַלָּה	ד. מְזַמָּה
8	א. תְּרַחֵשׁ	ב. תְּפַרִּיט	ג. תְּקַרִּית	ד. תְּסַכִּית
9	א. מְצוּדָה	ב. מְסַעֲדָה	ג. מְעַבְרָה	ד. מְלוֹכָה
10	א. תְּלִיָּה	ב. תְּחַנְּנָה	ג. גְּלִישָׁה	ד. נְהִיָּה
11	א. תְּנוּעָה	ב. תְּפֹאוֹרָה	ג. תְּבַעֲרָה	ד. תוֹכְחָה
12	א. הַסּוֹאָה	ב. הַלּוֹנָה	ג. הַאָּרָה	ד. הַלָּה
13	א. גְּלַגֵּל	ב. חֲזָאִי	ג. פָּרֵשׁ (על סוס)	ד. מְפָץ

תרגיל 5

בכל שאלה הקיפו במעגל את השם היוצא דופן במשקלו.

- (1) א. מַדָּד   ב. מַגֵּשׁ   ג. מַפְל   ד. מַקְשׁ
- (2) א. מַגְבֵּת   ב. רַכְבֵּת   ג. קַלְטֵת   ד. שַׁעֲלֵת
- (3) א. הַטָּלָה   ב. הַנְדָסָה   ג. הַסָּקָה   ד. הַכְּשָׁה
- (4) א. מְדָה   ב. שְׁמִשָּׁה   ג. פְּסָגָה   ד. מְטָה
- (5) א. סַכְסָכוֹן   ב. דְּבָרוֹן   ג. נֶגוֹן   ד. בִּזְבִּזוֹן
- (6) א. זְמַרִיר (גיינגל)   ב. סַכִּין   ג. סַמְלִיל (לוגו)   ד. חֵלְקִיק
- (7) א. תְּקִיפָה   ב. תְּהַלָּה   ג. תְּמַסָּה   ד. תְּחַנָּה
- (8) א. תְּפִוּקָה   ב. תְּשׁוּרָה   ג. תְּשׁוּמָה   ד. תְּפִוּסָה (מלאה)
- (9) א. פְּלַכָּלוֹת   ב. הַנְדָסוֹת   ג. קַבָּלוֹת   ד. הַשְּׁלָכוֹת
- (10) א. נְסִיווֹן   ב. פְּתָרוֹן   ג. עֲלִיווֹן   ד. יְתָרוֹן
- (11) א. הַכָּרָה   ב. הוֹלְדָה   ג. הַקְנָיָה   ד. הַנְדָסָה
- (12) א. מְהַלְדָּךְ   ב. מְנַנֵּן   ג. מְרַעָה   ד. מוֹסֵד
- (13) א. סַרְטָט   ב. גְּמֵד   ג. פְּרָנָס   ד. מְרַבֵּד

משקלים השייכים לגזרות מסוימות

חוקי המשקלים השייכים לגזרות מסוימות

- 1) יש משקלים ש"אוהבים" גזרות מסוימות ונפוצים בעיקר בהן.
- 2) משקל ששייך לגזרה מסוימת יהיה מורכב מניקוד ומאותיות מוספיות כמו כל משקל, אבל גם מאות השורש שמאפיינת את הגזרה.
- 3) במקרים אלה המשקל יכול להיקרא בשני שמות.

בגזרת לי"ה:

דוגמאות	יכול להיקרא גם	המשקל
בנאי, חזאי, גבאי	קטאי	קָטַל
תלות, זכות, ראות	קטות	קָטַלְתָּ
תגלית, תצפית, תכסית	תקטית	תִּקְטְטֵת
רצון, חזון	קטון	קָטַלְוֹן
ראוי, צפוי, פנוי	קטוי	קָטַלְוִי
זיהוי, כינוי	קטוי	קָטַלְוִי

בגזרת ל"א:

דוגמאות	יכול להיקרא גם	המשקל
מצוי, סמוי, נשוי	קטוי	קָטַלְוִי
מילוי, ריפוי	קטוי	קָטַלְוִי

בגזרת עו"י:

דוגמאות	יכול להיקרא גם	המשקל
תגובה, תנובה, תפוגה	תקולה	תִּקְטְלָה

תרגיל 6

לפניכם קטע לא מנוקד.

מחר תתקיים השקה של מיזם חדש שעתיד לצאת לדרך בתחילת שנת הלימודים הקרובה.

בעקבות פנייה של ארגון המורים לנדבנים תזכה מערכת החינוך בתרומה גדולה. עם הגעת הכסף יתאפשר שדרוגה של תשתית המחשבים במוסדות רבים במדינה. השיפור של מערכות המחשוב יאפשר הוראה שמותאמת יותר למאה ה-21.

מצאו בקטע:

- א. שני שמות במשקל קטול בגזרת המרובעים.
- ב. שם במשקל קטול בגזרה אחרת.
- ג. שם בגזרת עוי"י במשקל תקולה.
- ד. שם בגזרת עוי"י במשקל מקילה.
- ה. שם בגזרת פ"נ במשקל הקטלה.
- ו. שם אחר במשקל הקטלה. ציינו את השם ואת גזרתו.
- ז. שם בגזרת לי"ה במשקל תקטית.
- ח. שם בגזרת לי"ה במשקל קטילה.
- ט. שני שמות בגזרת פי"ו במשקל מקטל.
- י. שם בגזרת עי"ע.

שמות עצם בעלי בניין

מושגי בסיס

שמות פעולה: השם שבו נקראת הפעולה. **הליכה, הגברה, התחדשות.**

צורת הבינוני: פועל בזמן הווה, שבהקשרים מסוימים עשוי לשמש שם עצם או שם תואר. **השומר יושב בחדרו.**

חוקי זיהוי בניין של שמות עצם:

- 1) באופן עקרוני שיטת שלושת העדים לזיהוי בניין עובדת גם כאן.
הסכמה – הסכים, מסכים, יסכים – הפעיל.
המעצבת – עיצב, מעצב, יעצב – פיעל.
- 2) בצורות הבינוני השיטה הרגילה עובדת באופן כמעט מוחלט. יש לזכור רק שצורות בדגם פֶּעוּל (סָגוּר, רָאוּי) ובדגם פֶּעַל (יָשָׁן, צָמָא) שייכות לבניין קל.
- 3) לעומת זאת בשמות הפעולה קיימים יוצאי דופן רבים. לכן מומלץ להכיר את משקלי שמות הפעולה לעומק, אחד אחד, ולזכור לאיזה בניין שייך כל משקל (בהמשך).

תרגיל 7

לפניכם קטע לא מנוקד. זהו את צורות הבינוני שבו וקבעו את בניין:

לא ברור מדוע השופטים בישראל מאריכים כשהם כותבים את פסקי הדין שלהם.

הרי בניגוד לעורכי הדין שלפעמים גובים את שכרם על פי מספר המילים המופיעות בטקסט שהם כתבו, שכרם של נושאי המשרה השיפוטית הוא קבוע. השופטים אינם מחויבים להעלות כל טיעון אפשרי כדי לשכנע. בניגוד לעורכי הדין לשופטים אין מתחרים.

הסיבה העיקרית לכך היא שהשופטים נדרשים לנמק את פסקי הדין שיוצאים תחת ידיהם.

אך גם אם מוטב שפסקי הדין מנומקים, מדוע הנימוק לפעמים כל כך מייגע את מי שחפץ לקרוא את פסק הדין?

חוקרים ישראלים גילו שאחת הסיבות לכך היא שהשופטים סבורים שעורכי הדין מצפים לנימוק ארוך אשר מנתח כל טענה שהם מעלים ומסביר מדוע בית המשפט מקבל או דוחה אותה.

שמות הפעולה

חוקי זיהוי שמות הפעולה ובנייניהם

- 1) הסימן הכללי של שם פעולה הוא שניתן להוסיף לפניו את המילה "פעולת...", אולם האמת היא שמדובר בקבוצה ספציפית ומוגדרת של משקלים שיש להכיר.
- 2) פעמים רבות הסימן אינו עובד, וזאת משום שמות פעולה רבים קיבלו במהלך השנים משמעויות נוספות. **למשל: ישיבה, יישוב.**
- 3) מלבד זאת יש מלים שמשמעותן פעולה, אך אינם שייכים לקבוצה המוגדרת של משקלי שמות פעולה.
- 4) לכן יש חשיבות רבה להכרה מעמיקה של משקלי שמות הפעולה. זהו נושא נפוץ מאוד בבגרות.
- 5) כמו שמות עצם אחרים, גם שמות הפעולה עשויים לקבל צורות שונות בגזרות השונות.

צורות נוספות	דוגמאות	משקל	בניין
פנייה, טיסה	שמירה, גניחה, שקיעה, זריחה	קְטִילָה	קל
חֲנִיָּה אֲבֵדָה, עֲרָמָה, לְדָה	צעקה, יללה, נהמה שרפה, גנבה, גזלה	קְטָלָה קִטְלָה	
פְרוֹשׁ, בְּרוּר, בִּלְבוּל	דיבור, סיפור, פיתוי, פיצוי	קִטּוּל	פיעל
פרנסה, כלכלה	בקשה, קבלה, פרנסה, כלכלה	קִטְלָה	
הדחה, המרה, הודעה	השגחה, הפתעה, הצבעה	הִקְטָלָה	הפעיל
הִשָּׁג, הִצַּע	הסכם, הפסד	הִקְטַל	
הענות, החלשות, הסחפות	הימנעות	הִקְטָלוּת	נפעל
התרחשות, התבוננות, השתדלות	התחמקות, התלבטות	הִתְקַטְלוּת	התפעל

שמות הפעולה – שינון

הדרך הטובה ביותר לשלוט בשמות הפעולה היא כמובן... לתרגל.

תרגיל 8

לפניכם קטע ובו שמות עצם מודגשים הנוטים במשקלי שמות הפעולה. קבעו את השורש ואת הבניין של כל אחד מהם:

יצאתי לחנות כדי לבחור רהיטים לבית. הגיוון הרב בכסאות, שולחנות וארונות בחנות גרם לי לבלבול, ועל כן בסופו של דבר לא ביצעתי שום רכישה. לאחר התייעצות ארוכה עם בעלי, קיבלנו החלטה על מסגרת תקציב לריהוט. במילים אחרות, החלטנו להשקיע בריהוט הבית סכום כסף מוגדר וקבוע מראש שאותו לא נעבור בשום פנים ואופן. אילולא היינו מקבלים החלטה מוקדמת זו, נראה שהיינו מתפתים להוצאה מוגזמת שאינה בטווח היכולת שלנו, והיינו בסכנה של שקיעה בחובות. הגעה למינוס בבנק קלה משחושבים.

תרגיל 9

לפניכם קטע ובו שמות עצם רבים הנוטים במשקלי שמות הפעולה.
סמנו אותם וקבעו את השורש ואת הבניין של כל אחד מהם:

עם קבלת הידיעה על פריצת מערך האבטחה של מערכת המחשוב של החברה, החלו צוותי פיתוח ותכנות בשיקום מערך הגנה זה בשל ההכרח לשקמו מהר. בנייתו של המערך מחדש עלולה הייתה להימשך זמן רב, אך בשל הירתמותם של אנשי החברה והתגייסותם נראה שסיום העבודה קרוב, וזה הישג משמעותי. האירוע הוא הזדמנות לשינוי הנהלים בחברה. ההנחיות החדשות מורות על הסרת יישומונים (אפליקציות) שלא אושרו לשימוש ועל איסור פתיחת הודעות דואר אלקטרוני שהגיעו ממקור לא מזהה.

תרגיל 10

31) מי מהשמות האלה במשקל מקטיל?

1. מוֹרָה
2. מוֹקֵד
3. מוֹכֵר

מי מהשמות האלה במשקל מקטל?

4. מוֹקֵשׁ
5. מְעוֹרֵר
6. מוֹנֵה

הקיפו במעגל את השמות שבנויים במשקל של שם פעולה של בניין הפעיל:

הַסְתִּיחוּ	הִפְקִיחוּ	הִצִּיעוּ	צִוְּאוּ
הִשְׁעִרוּ	הוֹלְכוּ	מוֹכְנוּת	אַבְטָחוּ

הקיפו במעגל את השמות שבנויים במשקל של שם פעולה של בניין פועל:

וּפְחַח	אַכְזָּבָה	נְגִינָה	כְּבוֹשׁ
הִזְדַּכּוּת	רְקוּד	גְרוּי	פְּוֵנָה

תרגיל 11

לפניכם שמות פעולה. בכל שורה הקיפו בעיגול את שמות הפעולה שלהם ולפועל שלהם יש בניין שונה.

- 1) ספור פְּנִיסָה הַצְהָרָה חֲתוּנָה
- 2) כְּבִיסָה קִבְּלָה הַתְּבוּנָנוּת פְּרָדָה
- 3) הוֹצָאָה הוֹרָאָה רְפוּאָה אֲסוּר

שם פעולה במשמעות שם עצם

- 1) לעיתים קרובות שמות פעולה מקבלים משמעויות נוספות, של שמות עצם ממשיים, שהם תוצאה של הפעולה או קשורים אליה. לדוגמה: **עטיפה = 1. פעולת העיטוף של דבר מה. 2. שכבה העוטפת חפץ מסוים.**
- 2) כדי לבחון באיזה מן המשפטים שם הפעולה משמש במשמעות שם פעולה ובאיזה הוא משמש במשמעות של שם עצם רגיל, ננסה להוסיף לפניו את המילה "פעולת". אם זה נשמע בסדר – מדובר בשם פעולה במשמעות שם פעולה. אם זה נשמע מוזר – מדובר בשם פעולה במשמעות שם עצם.
- 3) דוגמה 1: **הסרתי את (פעולת) העטיפה מן המתנה = משמעות שם עצם.**
דוגמה 2: **המוכרת החדשה אלופה ב(פעולת) עטיפה של מתנות = משמעות של שם פעולה.**

תרגיל 12

לפניכם משפטים ובהם שמות פעולה. הקיפו בעיגול את המשפטים שבהם שם הפעולה אינו משמש במשמעות של פעולה.

1. א. נא להתקדם לעבר היציאה.
ב. היציאה מן האולם לקחה זמן רב.
2. א. יש לבצע בדיקת קורונה לפני הכניסה לאירוע.
ב. חילקו לנו בדיקות קורונה בבית הספר.
3. א. הסעת הילדים לבית הספר בבוקר לוקחת לי רבע שעה.
ב. עלייך לעלות להסעה הצהובה.
4. א. יונית המעצבת מספקת שירותים נוספים כגון בניית אתר.
ב. סליחה, איפה השירותים?

5. א. מייק פומפאו היה המינוי החדש של נשיא ארה"ב למזכיר המדינה, במקום טילרסון שפוטר.
ב. מינוי מזכיר המדינה החדש מייק פומפאו נעשה בחיפזון.
6. א. חתמתי על טופס ה**הצהרה**.
ב. בשעת ה**צהרת** הנאמנות, מקובל לעמוד.
7. א. הגעתי ל**עבודה** באיחור של שעה.
ב. הגשתי למורה את ה**עבודה**.
ג. בזמן **עבודה** פיזית קשה, הגוף מזיע.
8. א. **ישיבה** ממושכת אינה בריאה לגב.
ב. ביום חמישי תתקיים **ישיבה** דחופה בנושא חשוב.
ג. הרב שך עמד בראש **ישיבת** פוניבז'.

שם העצם – משמעויות המשקלים והצורנים הסופיים

משמעויות המשקלים והצורנים הסופיים

- 1) למשקלים ולצורנים הסופיים יש משמעויות. זה אינו מדע מדויק, אבל אנחנו משתמשים בכך לא מעט על מנת ליצור מילים חדשות.
- 2) בנספחים תוכלו למצוא טבלה מקיפה של משקלים וצורניים סופיים שונים ומשמעויותיהם.
- 3) כאן נדון במשמעויות העיקריות והנפוצות ביותר.
- 4) בכל מקרה זכרו שתמיד ניתן להפעיל את השכל הישר.
- 5) לצורן סופי או למשקל יכולות להיות מספר משמעויות, כך שבכל מקרה אין תחליף לשכל הישר.

9 המשמעויות העיקריות

- 1) **בעל מקצוע**
משקלים:
קָטַל - זגג, ציר, דיג.
קָטְלוּ - סדרן, בדרן.
צורנים סופיים:
ן - צוללן, משפטן.
אי - חקלאי, דבוראי, עיתונאי.
ך - סנדלר.
- 2) **תואר**
צורן סופי הופך כל מילה לתואר: מוסרי, חלבי, מקורי, משפטי, מעשי.
לצורן זה כמה וריאציות:
ני - רוחני, בוגדני.
וני - עירוני, צמחוני.
- 3) **מקום**
משקלים:

מְקַטֵּל - מקלט, מגרש, מחלף, מבנה.

מְקַטְלָה – מדרכה, מכלאה.

צורן סופי :

יָהּ – נגריה, סנדלריה, פלאפליה, פיצריה.

(4) כלי :

משקלים :

מְקַטֵּל – מברג, מסמר, מעדר, מגהץ.

מְקַטְלָה – מברגה, מקדחה.

(5) עצם מופשט

משקלים :

קְטָלוֹן - פתרון, דמיון.

צורן סופי :

ות – טפשות, מקצועיות, גאונות.

(6) בעל תכונה :

משקלים :

קְטִיל - רגיש, שביר, זהיר.

קְטָלוֹן – שקרו, סגפן.

צורן סופי :

ן – משקיען, מצליחן, בוגדן.

(7) שם פעולה

משקלים בולטים :

קְטִילָה (בניין קל) - פריצה, סגירה, פריחה.

קְטוּל (בניין פיעל) - שימוש, לימוד, חיסול.

הִקְטָלָה (בניין הפעיל) - השקעה, הפרעה, הנהגה.

הִתְקַטְלוּת (בניין התפעל) - התחמקות, התנהגות.

(8) הקטנה

משקלים :

קְטָטֵל – קטנטן, כלבלב.

צורנים סופיים בולטים :

ון - גשרון, ילדון, ספרון.

ית - כפית, מפית, ארונית.

9) אוסף פריטים

משקלים בולטים:

תקטלת - תזמרת, תלבשת, תחמשת.

קטלת - צנרת, שיטת.

צורנים סופיים בולטים:

-קה - עשבייה, צמחייה.

ון - חידון, מילון, ניבון.

משמעויות נוספות

דוגמאות	צורן סופי	משקל	
כחל, כתם, ירק, צהב		קָטַל	צבעים
גופיה, שכמיה, חזייה	-יָה		חלקי לבוש
עברית, צרפתית, ערבית, רוסית	-יֵת		שפות
מכונית, משאית, קלנועית, מונית	-יֵת		כלי תחבורה
פחמן, חנקן, זרחן, חמצן	-אֵן		יסודות כימיים
עיתון, שבועון, ירחון, שנתון	-וֹן		כתבי עת
קציר, בציר, מסיק, קטיף		קָטַל	פעולות חקלאיות
חרצית, כלנית, סתונית, חלמונית	יֵת		צמחים
עקרונית, מדעית, טכנית	יֵת		אופן
צהבת, חצבת, שעלת		קָטַלְת	מחלות

תרגיל 1

ציינו את השורש, את המשקל ואת המשמעות של השמות שבטבלה:

משמעות	משקל	שורש	
			כחל
			קבֵּלֵן
			מְגִרְפָּה
			מְקַלְטִים
			עֵלֵג
			שִׁפְעַת
			אֱלִימָה
			צָבַע
			שָׁבִיר
			נָדִיב
			חִישׁוֹן
			רִקְדוֹן
			הַפְרָדוֹת
			קִפִּיץ
			תְּזַמְרֵת
			מְרַפָּאָה
			רִכְבֵּת
			מִתְלַמְּדִים
			רִכִּיבָה
			צָרְבֵת

תרגיל 2

ציינו את השורש, את המשקל ואת המשמעות של השמות שבטבלה:

משמעות	משקל	שורש	
			שְׁמֵנוֹן
			מוֹשְׁבָה
			בְּצִיר
			מְטָע
			מִסְכָּה
			מְחוּגָה
			סְכֵסְכָנִית
			הֶאָרָה
			לִיָּצוֹן
			מִתְמוּדָד
			רְפוּיָה
			הִסְוָאָה
			לְוִיָּיִם
			מִגְב
			הֶקְלָה
			קִנְאִי
			גִּלְאִי
			מִצְקָת
			קִרְיָנִית
			שִׁפְשֵׁפֶת

תרגיל 3

בכל אחד מהשמות שלפניכם ציינו מה הצורן הסופי ומה משמעותו :

- אנושי
- ישות
- סנדלר
- פותחן
- צוללן
- מימן
- מונית
- הנדסאי
- ירחון
- צמחוני
- משיבון
- סולמית
- חוצפן
- ידית
- אימונית (טרנינג)
- שמשייה
- תקנון
- עוגייה
- צורפות
- שכמייה
- עירייה
- איטלקית
- ראשון
- משפחתון
- עשבייה

תרגיל 4

בכל שורה מספר שמות.

- א. ציינו את השם היוצא דופן מבחינת המשמעות.
- ב. ציינו את המשמעות של השם שהקפתם במעגל.
- ג. ציינו את המשמעות המשותפת לשאר השמות.
- ד. כתבו שם נוסף שנושא אותה משמעות כמו שציינתם בסעיף ב.
- ה. ציינו את דרך תצורתו של השם שכתבתם בסעיף ד.

לדוגמה:

אדמת שעלת רכבת

- א. השם היוצא דופן: רכבת
- ב. המשמעות: אוסף.
- ג. המשמעות של שאר השמות: מחלה.
- ד. שם נוסף: צמחייה.
- ה. דרך התצורה: בסיס+צורן סופי.

1) שירון, תקליטייה, שרון

1. השם היוצא דופן:
2. המשמעות:
3. המשמעות של שאר השמות:
4. שם נוסף:
5. דרך התצורה:

2) מעון, משוט, מערוך

1. השם היוצא דופן:
2. המשמעות:
3. המשמעות של שאר השמות:
4. שם נוסף:
5. דרך התצורה:

(3) מפית, משאית, חללית.

1. השם היוצא דופן:
2. המשמעות:
3. המשמעות של שאר השמות:
4. שם נוסף:
5. דרך התצורה:

(4) כמות, יתרון, עלון

1. השם היוצא דופן:
2. המשמעות:
3. המשמעות של שאר השמות:
4. שם נוסף:
5. דרך התצורה:

(5) יומן, קָוָן, דוקרן.

1. השם היוצא דופן:
2. המשמעות:
3. המשמעות של שאר השמות:
4. שם נוסף:
5. דרך התצורה:

(6) גלאי, קנאי, הרפתקן

1. השם היוצא דופן:
2. המשמעות:
3. המשמעות של שאר השמות:
4. שם נוסף:
5. דרך התצורה:

(7) חצאית, כתפייה, ספרייה.

1. השם היוצא דופן:
2. המשמעות:
3. המשמעות של שאר השמות:
4. שם נוסף:
5. דרך התצורה:

(8) כספית, רפתן, חמצן

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

(9) שטותי, אישי, מצביא

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

(10) נגן, קר, כספר

1. השם היוצא דופן :
2. המשמעות :
3. המשמעות של שאר השמות :
4. שם נוסף :
5. דרך התצורה :

צורן גזירה וצורן נטייה

מושגי בסיס

צורן : אות או מספר אותיות שאינן מילה עצמאית, אך עשויות להצטרף למילה קיימת ולהשפיע על המשמעות שלה. כאשר מוזכר המונח "צורן" בבגרות, הכוונה היא בדרך כלל ל"צורן סופי".

צורן סופי : סיומת, אות או מספר אותיות המצטרפות למילה בסופה. **ילד+ון = ילדון**.
צורן גזירה : צורן סופי שיוצר מילה בעלת משמעות חדשה (ערך מילוני נפרד). **מעדן – מעדנייה**.

צורן נטייה : צורן סופי שאינו משנה את משמעות המילה, אלא מצטרף למילה רק מכוח חוקי הדקדוק. **ילד – ילדים**.

חוקי צורן הגזירה וצורן הנטייה

- 1) כל הצורנים שהוזכרו עד כה כצורנים בעלי משמעות, הם צורני גזירה. **חשמלאי**.
- 2) צורני הנטייה הבולטים הם :

1. רבים (**ילד - ילדים, ילדות**)
2. מין (**מנהיג - מנהיגה, צייר - ציירת**)
3. שייכות (**ספר - ספרי, ספרו, ספרנו, ספרך...**)
4. סמיכות (**מלך – מלכי-, מלכת-, מְלָכוֹת-**)

3) כל צורן שאינו צורן נטייה הוא צורן גזירה.

- 4) על מנת לזהות צורן נטייה שאלו את עצמכם תמיד 3 שאלות :

1. האם המילה היא ברבים?
  2. האם למילה יש בן זוג זכר? (**למשל גדול - גדולה**)
  3. האם ניתן לחלק את המילה לשניים באמצעות מילה ממשפחת "שלי"? (**למשל: כלבי - הכלב שלי**)
- 5) שימו לב במיוחד לסיומת יֵי.

- סיומת זו יכולה להיות צורן גזירה במשמעות תואר (**רעיון מקורי, קושי משפטי**) אך יכולה להיות גם צורן נטייה במשמעות שייכות (**הילד שלי – ילדי**).
- 6) לעתים מצטרפים למילה גם צורן גזירה וגם צורן נטייה. הסדר הוא תמיד : קודם כל צורן גזירה ואחריו צורן נטייה. **חבר צרפתי – חברה צרפתייה**.

תרגיל 5

לפניכם רשימת מילים.
מיינו אותן לפי סוג הצורך שבסופן בעזרת הטבלה שמתחת לרשימת המילים.

חלוני	ספרן ילדות	ספרן זבנית אָרָד	ילקוטי חללית אָרָד	שולי דעתי פתרונות	מימן תברואתי זמרת	ילדן עירוני ילדות
-------	------------	------------------	--------------------	-------------------	-------------------	-------------------

צורך נטייה	צורך גזירה

תרגיל 6

ציינו את סוג הצורן בכל אחת מהמילים המודגשות שלפניכם :

(1)	טייסת יהודייה	אני מפקד טייסת
	_____	_____
(2)	יומן היה קשה	יומן אירועים
	_____	_____
(3)	האירוע הכיתתי	כיתתי מקסימה
	_____	_____
(4)	הכוס שבירה	שבירה של כוס
	_____	_____
(5)	הוא לא עמד בזה נפשית	מעמסה נפשית
	_____	_____
(6)	סודי שמור עמי חומר סודי	
	_____	_____
(7)	זו פגיעה קשה היא פגיעה	
	_____	_____
(8)	הכרטיסן נחמד כרטיסן אבד	
	_____	_____
(9)	שייטת ג'ינג'ית טייסת 13	
	_____	_____
(10)	שיטתי עובדת מחקר שיטתי	
	_____	_____

תרגיל 7

א. חברו שני משפטים שונים לכל מילה שלפניכם שבאחד מהם היא תשמש צורך גזירה ובאחר צורך נטייה.

(1) תפיסתי

גזירה: _____
נטייה: _____

(2) יהלומן

גזירה: _____
נטייה: _____

(3) אכילה

גזירה: _____
נטייה: _____

(4) מקצועית

גזירה: _____
נטייה: _____

(5) תשיעית

גזירה: _____
נטייה: _____

(6) ביתי

גזירה: _____
נטייה: _____

ב. לפניכם קבוצות של שלוש מילים, ובכל קבוצה מילה אחת דו משמעית.

איזו מילה היא דו משמעית ומדוע?

(1) טבעוני רצוני פרחוני

(2) תרבותי עפרוני חולצתי

(3) מדיני פוליטי ממלכתי

פירוט היווצרות המילה

חוקי פירוט דרך היווצרות המילה

- (1) כאשר אתם מתבקשים לפרט כיצד נוצרה מילה מסוימת, עליכם לציין את דרך התצורה אבל גם לפרט כיצד היא מיושמת במילה זו.
שקית : בסיס : שק + צורן סופי : ית.
מגהץ : שורש ג-ה-צ + משקל מְקַטֵּל.
- (2) ייתכן שהמילה הנתונה נוצרה בתהליך בן כמה שלבים. במקרה כזה עליכם לפרט את כל השלבים. **מסעדן : שורש : ס-ע-ד + משקל : מקטלה**
בסיס : מסעדה + צורן סופי : ין במשמעות בעל מקצוע.
- (3) אם יש במילה הנתונה צורן נטייה, יש לציין גם אותו.
מסעדנים :
שורש : ס-ע-ד + משקל : מקטלה = מסעדה.
בסיס : מסעדה + צורן סופי : ין במשמעות בעל מקצוע = מסעדן.
מסעדן + צורן נטייה רבים : ים = מסעדנים.
- (4) תמיד עדיף להתחיל לפתור את המילה מהסוף. לזהות קודם כל אם אפשר להסיר את האותיות האחרונות ביותר במילה, ומהו תפקידן, ורק אז לעבור לאותיות שלפניהן.
- (5) הסדר בעברית הוא תמיד :
1. משקל
  2. צורן/י גזירה (אם יש)
  3. צורן/י נטייה (אם יש).

תרגיל 8

פרטו את דרך התצורה של כל אחת מהמילים שלפניכם :

- 1) חקיינית -
- 2) טרקטורון -
- 3) תורני -
- 4) חריצות -
- 5) צהליות -
- 6) כדורגלנים -
- 7) כמותית -
- 8) ימאים -
- 9) מסוקו -
- 10) זכאי -
- 11) קטנטנות -
- 12) מילונאיות -
- 13) ניצחונו -
- 14) נשיאתו (של הארגון) -
- 15) זמרת -
- 16) מכחולי -
- 17) סבלנותה -
- 18) מכוניתם -
- 19) אנושי -
- 20) הקמתה -

חלקי הדיבור

חלקי הדיבור

מושגי בסיס

חלקי הדיבור : המילים בעלות המשמעות מתחלקות ל-3 קבוצות עיקריות : פעלים, תארים ושמות עצם. קבוצות אלו נקראות חלקי הדיבור.

פועל : מילה המספרת על פעולה : **החתול קפץ**.

תואר : מילה המציינת מאפיין מסוים של דבר כלשהו : **חתול שמן**.

שם עצם : מילה שהיא שמו של הדבר עצמו : **חתול**.

חוקי חלקי הדיבור

- (1) הפועל נמצא תמיד על ציר הזמן, והסימן שלו הוא שכאשר הזמן במשפט משתנה, גם הוא משתנה. **אתמול החתול קפץ**. **מחר החתול יקפוץ**.
- (2) התואר תלוי במין, מספר וביידוע של שם העצם שלפניו, שאותו הוא מתאר. **חתול שמן**. **חתולים שמנים**. **חתולה שמנה**. **החתול השמן**.
- (3) שם העצם אינו נמצא על ציר הזמן ואינו משתנה בגלל מילים אחרות במשפט. **החתול קפץ**. **החתול יקפוץ**. **עיניו של החתול נצצו**.
- (4) זיהוי חלק דיבור הוא בדרך כלל פשוט ואינטואיטיבי.

תרגיל 1

- לפניכם משפטים. ציין את חלק הדיבור של המילים המודגשות.
- 1) ארתור קונן דויל, הסופר הבריטי, כתב את הספר הנודע "שרלוק הולמס".
  - 2) העובדים קיבלו שי לחג.
  - 3) המנהלת לא פיטרה את ענת.
  - 4) במהלך הטיול אנחנו נלון באכסניית נוער נחמדה שתספק לנו גם ארוחות בוקר.
  - 5) העם היהודי מצפה לישועה כבר יותר מ-2000 שנה.
  - 6) ילדים (וגם מבוגרים) בכל הדורות אהבו לשחק בכדור.
  - 7) יצירת מערכת שעות לבית הספר היא אחת המשימות המורכבות ביותר שבנמצא.
  - 8) תפוחי האדמה ששכחנו במדף התחתון הרקיבו לחלוטין.
  - 9) מי יזכה להסיע את סבתא לתחנת הרכבת?
  - 10) בשמי ישראל חולפות מיליוני ציפורים נודדות מידי שנה.

זיהוי חלק הדיבור של צורת הבינוני

מושגי בסיס

חלק הדיבור: סוג המילה – שם עצם, שם תואר או פועל.
צורת הבינוני: פועל בזמן הווה. בהקשרים מסוימים עשוי לשמש כשם עצם או כתואר.

חוקי צורת הבינוני

- 1) צורת הפועל בזמן הווה יכולה לשמש כפועל, כתואר או כשם עצם – תלוי בהקשר.
- 2) הזיהוי באיזה תפקיד משמשת כל צורת בינוני נעשה לפי הכללים הבאים:
  1. אם ניתן לשנות למילה את הזמן, היא פועל.
  2. אם לא ניתן לשנות למילה את הזמן אך המילה משתנה בעקבות שינויי מין ומספר במילה שלפניה, היא שם תואר.
  3. אם לא ניתן לשנות את הזמן והמילה אינה מושפעת כלל מסביבתה, היא שם עצם.

החתול שלי טוֹרֵף עכשיו נחש = טרף אתמול = פועל.
הדיונאה היא צמח טוֹרֵף = צמחים טורפים = שם תואר.
הטוֹרֵף ארב לטרפו בין השיחים = שם עצם.

תרגיל 2

ציינו לגבי המילים המודגשות אם הן פועל, תואר או שם עצם.
 יוסי **שוכב** במארב בדממה. _____
 יוסי **יודע** שאסור לו לדבר בקול. _____
 לפתע, הוא מזהה תנועה **חשודה** בשיחים מלפניו. _____
 הוא **לוחש** לגולדמן בשיניים חשוקות: _____
 "הנה, הם **באים**". _____
 גולדמן מזדקף, רוכן קדימה, ומתבונן היטב היטב במשקפת **המגדילה** שלו. _____
 "לא" הוא לוחש "אני רואה זנב מורס. זה חתול **תועה**, כנראה". _____
המפקד מעביר סימן בחוליה: הס. _____
 יש שתיקה **מהדהדת**. _____
 יוסי מהרהר: מה אנחנו בעצם עושים כאן, שמונה **לוחמים** צעירים? _____
 הרי זה **מטורף** לחלוטין. _____
 מה אנחנו עושים כאן, באיזה חור **תקוע** על גבול לבנון? _____
 כן, בתחילת הלילה הייתה התראה **מפחידה**. _____
 אמרו **שמחבלים** מן החזבאללה עומדים לפלוש הלילה. הקפיצו אותם. _____
 אבל, הוא **מהרהר**, כל כך שקט פה. אף נפש חיה אין פה, אפילו לא אחת. _____
 מחשבותיו של יוסי **נוודות**. _____
 בעוד חודש הוא **מסיים** את השירות, וחוזר הביתה. _____
 לאוכל **המענג** של אימא. למיטה החמה. לחדר הנחמד שלו. לחיים שלו. _____
 קול נפץ **מחריד** את השקט. יריות בוקעות את הדממה. _____
 "לירות" **צועק** המפקד, ועכשיו כולם גם יודעים לאיזה כיוון. _____
 יוסי יורה בכל כוחו. אתו יורים חבריו. המפקד קורא "חדל, חדל! **הפולשים** חוסלו!" _____
 אין אבדות. אין פגיעות. כולם **רועדים**. כולם בריאים ושלמים. _____
 חודש אחרי כן יוסי **מגיע** הביתה, ללא מדים. אבל אין הוא אותו יוסי. _____

שיבוץ צורות בינוני במשפטים במשמעויות שונות - שיטה

- (1) משימה נפוצה בבגרות היא ליצור משפטים שבהם צורת בינוני כלשהי תופיע במשמעויות שונות – בחלקי דיבור שונים.
- (2) שאלות מסוג זה עלולות לבלבל, אבל ניתן להשתמש במספר חוקים פשוטים כדי להצליח בהן. החוקים קשורים למאפיינים של חלקי הדיבור.
- (3) **שם עצם**: מילה הנמצאת בתחילת משפט ופותחת בה' הידיעה חייבת להיות שם עצם.
לכן, אם ברצוננו ליצור שם עצם, ניקח את המילה הנתונה ונציב אותה בתחילת המשפט עם ה' הידיעה בתחילתה.
למשל: **השופט עלה למטוס**.
- (4) **פועל**: מילה שניתן להטותה גם בזמן עבר או עתיד היא בהכרח פועל.
לכן נמיר את צורת הבינוני הנתונה במילה בזמן עבר, ניצור סביבה משפט, ואז נחזיר אותה לצורתה המקורית. זה יבטיח לנו שהצבנו את המילה כפועל.
למשל: **המלך שופט (=שפט) את הנאשם**.
- (5) **תואר**: מילה הפותחת בה' הידיעה ונמצאת אחרי מילה שפותחת גם כן בה' הידיעה, היא בדרך כלל שם תואר.
לכן, אם ברצוננו ליצור שם תואר, ניקח את המילה הנתונה, נוסיף לה ה' הידיעה בתחילתה, ונציב אותה לאחר מילה נוספת הפותחת בה' הידיעה.
למשל: **העולם היהודי מתפתח**.
- (6) הערה: יש לשים לב שהה' בשני המקרים היא ה' הידיעה ולא ה' הזיקה – כלומר ה' שניתן להחליף בשי' (למשל: **הגבר העומד (=שעומד) על הסיפון אינו רב החובל**).
כדי למנוע טעויות רצוי להציב את הפועל שבמשפט מיד לאחר התואר.
- (7) הימנעו מלהשתמש באותה מילה פעמיים באותו משפט כשני חלקי דיבור שונים.
אם אתם מוכרחים לעשות זאת, סמנו קו מתחת למילה שבה אתם מתמקדים.
למשל:
פועל: השופט שופט את הנאשם.
שם עצם: השופט שופט את הנאשם.

תרגיל 3

לפניכם צורות בינוני. חברו משפטים שבהם צורת הבינוני הנתונה תשמש בחלקי הדיבור שמצוינים בשאלה.

דוגמה : עולים -

- שם עצם : העולים החדשים נחתו בנמל התעופה.
- פועל : אנחנו עולים במדרגות.

א. מטפל -

- שם עצם : _____
- פועל : _____

ב. מדליקה -

- פועל : _____
- תואר : _____

ג. קונים -

- שם עצם : _____
- פועל : _____

ד. מורכבת -

- פועל : _____
- תואר : _____

ה. גיבור -

- שם עצם : _____
- תואר : _____

ו. מתנגדות -

1. שם עצם: _____

2. פועל: _____

ז. מוזמנים -

1. פועל: _____

2. שם עצם: _____

3. תואר: _____

ח. ישנים -

1. פועל: _____

2. שם עצם: _____

3. תואר: _____

תרגיל 4

לפניכם צורות בינוני. חברו משפטים שבהם צורת הבינוני הנתונה תשמש בחלקי הדיבור שמצוינים בשאלה.

דוגמה : עולים -

- שם עצם : העולים החדשים נחתו בנמל התעופה.
- פועל : אנחנו עולים במדרגות.

א. מומחה -

- שם עצם : _____
- תואר : _____

ב. מנקה -

- פועל : _____
- תואר : _____
- שם עצם : _____

ג. מפתחים -

- פועל : _____
- תואר : _____
- שם עצם : _____

ד. מנותק -

- פועל : _____
- תואר : _____
- שם עצם : _____

ה. מדריכים -

- פועל : _____
- תואר : _____
- שם עצם : _____

יצירת מילים לפי הנחיות

יצירת פעלים לפי הנחיות - גוף וזמן

חוקי יצירת מילים לפי הנחיות

- 1) מומלץ להחליף את המונחים הדקדוקיים שבמשימה במילים פשוטות.
מדבר = אני.
- 2) שאלות מסוג זה מנוסחות לעתים קרובות כשאלות אמריקניות. יש לשים לב גם להבדלים דקים בניקוד. חֵזַק ≠ חִזַּק.
- 3) כאשר יש שתי אפשרויות שנשמעות בדיוק אותו הדבר, בדקו אם מופיע דגש באחת מהן. התשובה הנכונה היא זו שדומה למילה המקורית גם מבחינת הדגש. שִׁמַּח ≠ שִׁמַּח =

תרגיל 1

כתבו מילים על פי ההנחיות.

- 1) כתבו את שם הפועל של המילה **מוֹדָדָת** : _____
- 2) כתבו את המילה לְרִדָת בצורת ציווי נוכחים : _____
- 3) כתבו את שם הפועל של המילה **מְתַנְהָגוֹת** : _____
- 4) כתבו את צורת העתיד של המילה **רְצִיתִי** : _____
- 5) כתבו את צורת הבינוני של המילה **עֲזָבְתֶּן** : _____
- 6) כתבו את שם הפועל של המילה **הוֹלְכִים** : _____
- 7) כתבו את המילה הוֹדִיעַ בצורת ציווי נוכחת : _____
- 8) כתבו את המילה הַשְׁתַּבֵּשׂ בצורת בינוני נסתרות : _____
- 9) כתבו את שם הפועל של המילה **זָכִיתִי** : _____
- 10) כתבו את המילה לְהִזְדַּרֵּז בצורת עבר נוכחות : _____
- 11) כתבו את המילה **שִׁגַר** (שיגר) בצורת עתיד מדברים : _____
- 12) כתבו את המילה **מְשַׁפֵּר** (משופר) בצורת עתיד נסתרת : _____

יצירת פעלים לפי הנחיות – שורש ובניין

תהליך יצירת פועל משורש ומבניין נתונים:

- 1) כאשר אנו נדרשים ליצור מילה משורש ומבניין נתונים, עלינו להציב את אותיות השורש במקום האותיות פ-ע-ל שבשם הבניין.
שורש ק-פ-צ בבניין הפעיל = הקפיץ.
 התוצאה תהיה פעלים בזמן עבר ובגוף נסתר.
- 2) אם נרצה לשנות גם את הגוף ואת הזמן, נעשה זאת לאחר שיצרנו מילה כלשהי בבניין המתאים.
הקפיד – זמן עתיד גוף מדבר - אני מחר - אקפיד.
- 3) עיצורים גרוניים בשורש (ה', א', ח', ע' וגם ר') עשויים לגרום לכל מיני שינויים בניקוד, אך לא בכתיב. אין מה להתרגש מכך.
- 4) בבניין התפעל, כאשר פ' הפועל היא עיצור היוצא מן השיניים (ז, ס, צ, ש, ש) התי' של הבניין תתחלף במקום עם פ' הפועל: *הַתְּסַכֵּל – הַסְּתַכֵּל.
- 5) בנוסף, בבניין התפעל כאשר פ' הפועל היא צ', התי' תהפוך לט': *הַתְּצַבֵּר – הַצְּתַבֵּר – הַצְּטַבֵּר.
- 6) בדומה לכך, בבניין התפעל כאשר פ' הפועל היא ז', התי' תהפוך לד': *הַתְּזַמֵּן – הַזְּתַמֵּן – הַזְּטַמֵּן.

תרגיל 2

כתבו מילים על פי השורש והבניין הנתונים. את המילים כתבו תמיד את שם הפועל:

שם הפועל	עבר נסתר	בניין	שורש	
		קל (פעל)	ע-מ-ד	.1
		הפעיל	ד-ג-ש	.2
		נפעל	פ-ת-ח	.3
		התפעל	פ-ת-ח	.4
		פיעל	ש-מ-ש	.5
		התפעל	ש-ד-ל	.6
		קל (פעל)	ש-מ-ע	.7
		התפעל	צ-ר-ד	.8
		פיעל	ר-ג-ש	.9
		הופעל	ר-ג-ש	.10
		התפעל	ס-ג-ר	.11
		התפעל	ז-ח-ל	.12
		נפעל	ס-ג-ר	.13
		הפעיל	פ-ת-ע	.14
		פועל	ח-ז-ר	.15
		התפעל	ש-מ-ש	.16
		התפעל	ז-נ-ב	.17
		פיעל	ז-נ-ב	.18
		פועל	ג-ר-ש	.19
		הופעל	ר-ש-ע	.20

יצירת שמות עצם לפי הנחיות – שורש ומשקל

תהליך יצירת שם עצם משורש וממשקל נתונים

- 1) כאשר אנו נדרשים ליצור מילה משורש ומבניין נתונים, עלינו להציב את אותיות השורש במקום האותיות פ-ע-ל שבשם המשקל:
שורש ק-פ-צ במשקל מקטלה = מקפצה.
- 2) גם כאן, עיצורים גרוניים בשורש (ה', א', ח', ע' וגם ר') עשויים לגרום לכל מיני שינויים בניקוד, אך לא בכתיב. אין מה להתרגש מכך.
- 3) בשם הפעולה של בניין התפעל – משקל התקטלות – חלים כל חוקי השיכול וההידמות של בניין התפעל:
- 4) כאשר פ' הפועל היא עיצור היוצא מן השיניים (ז, ס, צ, ש, ש) הת' של הבניין תתחלף במקום עם פ' הפועל: *התְסַכְלוּת – הסְתַכְלוּת.
- 5) בנוסף, כאשר פ' הפועל היא צ', הת' תהפוך לט': *התְצַבְרוּת – הצְטַבְרוּת –
הצְטַבְרוּת.
- 6) בדומה לכך, כאשר פ' הפועל היא ז', הת' תהפוך לד': *התְדַמְנוּת – הדְדַמְנוּת –
הדְדַמְנוּת.

תרגיל 3

שם העצם	משקל	שורש	
	מְקַטֵּל	פ-ר-ק	.1
	תִּקְטָלַת (תקטולת)	ש-ל-ב	.2
	מְקַטֵּל	פ-ת-ח	.3
	הִתְקַטְּלוּת	פ-ת-ח	.4
	הִקְטָלָה	ח-ל-מ	.5
	קִטּוּל (קִיטוּל)	ש-ד-ל	.6
	הִתְקַטְּלוּת	ש-פ-כ	.7
	הִתְקַטְּלוּת	ס-כ-נ	.8
	קִטּוּל (קִיטוּל)	ר-ג-ש	.9
	מְקַטְּלָה	פ-ל-ג	.10
	מְקַטְּלַת	ס-ג-ר	.11
	קָטַל	ס-פ-ר	.12
	קִטְּלוֹן	נ-ד-ב	.13
	הִתְקַטְּלוּת	צ-נ-ע	.14
	קִטּוּל (קִיטוּל)	נ-מ-ק	.15
	הִתְקַטְּלוּת	ש-ת-פ	.16
	קִטּוּל (קִיטוּל)	ב-ק-ש	.17
	הִתְקַטְּלוּת	ז-ע-פ	.18
	הִתְקַטְּלוּת	צ-ר-פ	.19
	קִטְּיָלָה	ה-ל-כ	.20

תהליך יצירת מילים משורש ובניין נתונים – בגזרות

- 1) בגזרות השונות לעתים יהיה צורך "לשחק" קצת עם המילה (למשל לשנות את הניקוד, להחליף אותיות או להסיר אותיות) על מנת להגיע למשהו מוכר.
- 2) בגזרת המרובעים יש להוסיף אות נוספת לשורש. מקומה של האות הנוספת הוא באמצע השורש, כלומר: יש להמיר את עי' הפועל לשתי אותיות. **פ-ר-ס-מ - פועל = פורסם.**
- 3) בגזרת ל"א צורת בינוני פעול תיכתב עם י' בחמשת שורשי קס"ם ח"ן: **קרוי, סמוי, מצוי, חבוי, נשוי.** כמו כן, שם הפעולה של בניין פיעל - משקל קטול - ייכתב תמיד עם י': **מילוי, ריפוי.**
- 4) בגזרת ליי"ה הה' שבסוף עשויה להתחלף באות י' במקרים רבים: **בניתי, בנוי, בניוי, בנין ועוד.** כמו כן, בצורת עבר נסתרת הה' מתחלפת בת': **בנתה.** בשם הפעולה של בניין הפעיל - הקטלה - הה' מתחלפת באי' לפעמים: **הרשאה, הרצאה.** לעתים קרובות הה' נשמטת כליל - בעיקר לפני וי': **בנו, רצון, זכות.**
- 5) בשתי הגזרות ל"א ולי"ה עשויה להופיע הסיומת אי במקום אות השורש האחרונה: **ק-נ-א - קנאי. ש-נ-י/ה - שנאי.**
- 6) בגזרת פ"נ הנ' עשויה להיעלם - במקומה יבוא דגש באות שאחריה: **נ-פ-ל - הפיל.**
- 7) בגזרת פיי"צ הי' עשויה להיעלם - במקומה יבוא דגש באות שאחריה: **י-צ-ג - הציג.**
- 8) בגזרת פ"א הא' עשויה להפוך לשקטה, אך היא מיד נכתבת: **א-פ-י/ה - תאפה.**
- 9) בגזרת פיי"ו הי' עשויה להתחלף בו': **י/ו-ד-ע - ידע / הודיע.** בבניין קל לעתים הי' תישמט כליל: **לדעת, דע!, דעה.**
- 10) בגזרת עוי"י ה-ו/י נשמטת בבנייני פעל (למעט בציווי, שם פועל ושם הפעולה), הפעיל והופעל. מאידך, בבנייני פיעל, פועל והתפעל האות האחרונה של השורש מוכפלת: **כ-י/ו-נ הפעיל: הכין. כ-י/ו-נ התפעל: התכוון.** במשקלים השונים לעתים נראה י', לעיתים נראה ו', ולפעמים לא זה ולא זה: **מריצה, מרוץ, הרצה.**
- 11) בגזרת ע"ע (כפולים) לעיתים בבניינים הפעיל, הופעל ונפעל. שתי האותיות הכפולות מתאחדות לאחת, והי' של בין הפעיל נשמטת: **ג-נ-נ הפעיל: הגן.** מאידך, בבנייני פיעל, פועל והתפעל מתווספת ו לפני האותיות הכפולות: **ג-נ-נ התפעל: התגונן.** במשקלים השונים לעתים נראה את כל אותיות השורש ולעיתים האותיות הכפולות יתאחדו לאחת: **מגננה, הגנה.**

תרגיל 4

שם הפועל	עבר נסתר	בניין	שורש	
		התפעל	י-ו-ב-ש	.1
		הפעיל	ג-ל-י/ה	.2
		התפעל	מ-צ-א	.3
		הפעיל	ע-ו-ד	.4
		התפעל	צ-ל-מ	.5
		פועל	ק-ל-ק-ל	.6
		התפעל	ח-ז-י/ה	.7
		הפעיל	י-ו-ת-ר	.8
		נפעל	נ-צ-ל	.9
		פיעל (2 תשובות אפשריות)	ש-י-ר	.10
		הופעל	י-ו-ז-ל	.11
		התפעל	צ-ו-ת	.12
		התפעל	ר-ו-ש	.13
		פעל (קל)	מ-ו-ט	.14
		פיעל	מ-ו-ט	.15
		פועל	מ-ו-ט	.16
		הפעיל	נ-ג-ע	.17
		הופעל	נ-ת-ר	.18
		הפעיל	י-ו-צ-א	.19
		הפעיל	י-ו-ד-י/ה	.20

תרגיל 5

שם הפועל	צורת הבינוני (יחיד)	בניין	שורש	
		פועל	א-כ-ס-נ	.1
		הפעיל	פ-נ-י/ה	.2
		הופעל	ע-ל-י/ה	.3
		פועל	ע-ל-י/ה	.4
		פיעל	ש-ו-ט	.5
		הפעיל	י/ו-ר-י/ה	.6
		קל (פעל)	צ-ו-ד	.7
		נפעל	י/ו-ת-ר	.8
		נפעל	י/ו-ל-ד	.9
		קל (פעל)	ש-י-ר	.10
		התפעל	ל-ו-נ	.11
		התפעל (2 תשובות אפשריות)	ג-ו-ר	.12
		הפעיל (2 תשובות אפשריות)	נ-ג-ש	.13
		פעל (קל)	ת-מ-ה	.14
		נפעל	י/ו-ר-א	.15
		הופעל	נ-כ-ה	.16
		התפעל (2 תשובות אפשריות)	ע-ו-ר	.17
		פועל	צ-ו-ר	.18
		נפעל	כ-ו-נ	.19
*		פיעל	י/ו-ד-י/ה	.20

תרגיל 6

שם הפועל	פועל (עבר נסתר)	בניין	שורש	
		הפעיל	י-צ-ג	.1
		קל (פעל)	א-מ-ר	.2
		הופעל	מ-ס-ס	.3
		התפעל	מ-ס-ס	.4
		הפעיל	מ-ס-ס	.5
		נפעל	מ-ס-ס	.6
		הפעיל	ס-י/ו-ת	.7
		נפעל	י/ו-ד-ע	.8
		נפעל	י-צ-ת	.9
		הפעיל	ע-ז-ז	.10
		קל (פעל)	ד-מ-מ	.11
		פיעל (2 תשובות אפשריות)	ד-מ-מ	.12
		קל (פעל)	י-צ-ר	.13
		הפעיל	ס-ב-ב	.14
		הופעל	ג-נ-נ	.15
		פיעל	פ-ר-ר	.16
		הפעיל (2 תשובות אפשריות)	נ-ב-ט	.17
		קל (פעל)	ח-ג-ג	.18
		פיעל	ח-ל-ל	.19
		נפעל	ד-מ-מ	.20
	*	*		

תרגיל 7

כתבו פעלים על פי ההנחיות:

- 1) כתבו מילה משורש ב-ד-ל בבניין הפעיל, זמן עבר, גוף נסתר: _____
- 2) כתבו מילה משורש יו-ש-ב, בניין הפעיל, זמן עבר, גוף נסתרים: _____
- 3) כתבו מילה משורש ר-א-י/ה, בניין התפעל, שם פועל: _____
- 4) כתבו מילה משורש ב-נ-י/ה, בניין קל, צורת בינוני פעול: _____
- 5) כתבו מילה משורש יו-ר-ד, בניין הפעיל, זמן ציווי, גוף נוכח: _____
- 6) כתבו מילה משורש ע-ו-ר, בניין הפעיל, זמן עתיד, גוף מדבר: _____
- 7) כתבו מילה משורש נ-ב-ל, בניין קל, זמן עתיד, גוף נסתרת: _____
- 8) כתבו מילה משורש יו-ש-ג, בניין קל, זמן ציווי, גוף נוכח: _____
- 9) כתבו מילה משורש ש-ר-י/ה, בניין קל, בינוני פעול: _____
- 10) כתבו מילה משורש ש-נ-י/ה, בניין פיעל, שם פועל: _____
- 11) כתבו מילה משורש ד-ו-ג, בניין קל, זמן ציווי, גוף נוכחת: _____
- 12) כתבו מילה משורש נ-ת-ר, בניין הופעל, זמן בינוני, גוף נסתר: _____
- 13) כתבו מילה משורש ע-ו-ר, בניין התפעל, זמן ציווי, גוף נוכחת: _____
- 14) כתבו מילה משורש יו-ר-י/ה, בניין הפעיל, שם פועל: _____
- 15) כתבו מילה משורש נ-ג-ש, בניין נפעל, זמן עבר, נסתרים: _____
- 16) כתבו מילה משורש יו-ר-א, בניין נפעל, זמן בינוני, גוף נסתרים: _____
- 17) כתבו מילה משורש נ-ד-ר, בניין הופעל, זמן עתיד, גוף נוכחת: _____
- 18) כתבו מילה משורש נ-כ-ר, בניין נפעל, זמן הווה, גוף נסתרת: _____
- 19) כתבו מילה משורש נו-ע, בניין קל, זמן ציווי, גוף נוכחים: _____
- 20) כתבו מילה משורש נ-ק-פ, בניין הפעיל, זמן ציווי, גוף נוכחת: _____

תרגיל 8

כתבו שמות עצם על פי ההנחיות.

שם עצם	משקל	שורש	
	מקטל	ק-ו-מ	.1
	תקטלת	צ-פ-י/ה	.2
	הקטלה	ע-ל-י	.3
	תקטלה	ע-ו-ד	.4
	מקטל	י/ו-ר-ד	.5
	התקטלות	ר-ו/י-מ	.6
	קיטול	ד-ו-ר	.7
	קטילה	ש-י-ר	.8
	קטָלה	כ-ל-כ-ל	.9
	קטלון	ח-ר-י	.10
	קטילה	ש-ו-ב	.11
	הקטלה	ב-ו-א	.12
	הקטל	נ-ש-ג	.13
	תקטלה	י/ו-ד-ע	.14
	הקטלה	נ-כ-ר	.15
	התקטלות	מ-ו-ט	.16
	קטלה	י/ו-ל-ד	.17
	מְקַטֵּל	נ-ג-ב	.18
	מקטל	ר-י/ו-מ	.19
	הקטלה	נ-צ-ל	.20

תרגיל 9

כתבו שמות עצם על פי ההנחיות.

שם עצם	משקל	שורש	
	הקטלה (2 מילים)	ש-ר-י	.1
	קיטול	ח-ק-י/ה	.2
	תקטלה	ג-ו-ב	.3
	מקטלה	ל-ו-נ	.4
	קָטַל	ב-ד-י	.5
	הקטלה	נ-כ-י/ה	.6
	קטלה	מ-ח-י	.7
	התקטלות	מ-ח-י	.8
	קיטול	ח-ט-א	.9
	מקטלה	ב-ו-כ	.10
	הקטלה	י/ו-ר-י/ה	.11
	תקטלת	ר-מ-י/ה	.12
	מקטול	נ-ס-ע	.13
	קָטַל	ח-ז-י	.14
	קטלון	י/ו-ג-י/ה	.15
	קטלות	ז-כ-י	.16
	מקטלה	ד-ו-נ	.17
	קָטַל (2 מילים)	נ-י/ו-ד	.18
	קיטול (2 מילים)	י/ו-ד-י/ה	.19
	הקטלה	י/ו-נ-י	.20

תרגיל 10

כתבו שמות עצם על פי ההנחיות.

שם עצם	משקל	שורש	
	הקטלה	ג-נ-נ	.1
	מקטלה	י-צ-ב	.2
	מקטלה	ד-ו-ר	.3
	תקטלה	ע-ז-ז	.4
	מְקַטֵּל	נ-ז-ל	.5
	תקטלה	פ-ל-ל	.6
	מקטל	ח-מ-מ	.7
	התקטלות	ז-כ-י	.8
	קָטַל	ב-ד-י/ה	.9
	מקטלה	ג-ר-ר	.10
	תקטלה	י/ו-ד-י/ה	.11
	מקטלה	ג-ל-ל	.12
	התקטלות	ד-ד-ד	.13
	תקטלה	ח-נ-נ	.14
	הקטלה	נ-ט-י/ה	.15
	מְקַטֵּל	י-צ-ע	.16
	מקטלת	י-צ-ק	.17
	תקטלה	מ-ס-ס	.18
	מְקַטֵּל	י-צ-ב	.19
	קָטַלָּה	י-ז-ע	.20

תרגיל 11

השלימו את המשפטים שלפניכם בפעלים על פי השורשים הנתונים. שימו לב להקשר.

שארל דומרי, חייל בצבא הפרוסי, (פ-ר-ס-מ) _____ בזכות כמויות האוכל אותן
נהג לאכול ביום יום.

כך, לדוגמה, כשנפל בשבי הבריטי, אכל שארל מידי יום 7.4 ק"ג לחם, 2.3 ק"ג ירקות, ו-
1.7 ק"ג גבינה, פי עשרה מהמנה אשר (ק-צ-ב) _____ לאסירי מלחמה אחרים.

(ס-ב-ר) _____ שכל זה לא (ס-פ-ק) _____ לשארל, כי הוא טרח (י-ו-ס-פ)
_____ לתפריט שלו חתול, 20 עכברושים, ואפילו את הנרות שניתנו לו כדי (א-ו-
ר) _____ את תא המאסר שלו.

על אף תאבונו הגדול של שארל, הוא לא (ז-כ-י) _____ בגוף גדול במיוחד.
אמנם גובהו היה כ-1.90 מטר, אך הוא לא (ת-א-ר) _____ בתור אדם שמן
במיוחד. בעודו בצבא נהג (צ-ע-ד) _____ מעל 40 קילומטר ביום בלי
תלונות.

ומה (ע-ש-י) _____ שארל באזרחות, כשכבר לא (ס-פ-ק) _____ לו
כמויות כאלה של מזון חינם אין כסף? לא בעיה. הוא יצא לגן העירוני, ושם (ל-ק-ט)
_____ ואכל כשני קילוגרם דשא מידי יום.

תרגיל 12

השלימו את המשפטים שלפניכם בשמות עצם על פי השורשים הנתונים. שימו לב להקשר.

את צנתור הלב הראשון בהיסטוריה ביצע (מ-צ-א) _____ צנתור הלב - על עצמו.

הרופא הגרמני ורנר פורסמן סיים את לימודיו בגיל 24 וכעבור שנה השתוקק לפתוח ב(נ-ס-י) _____ שנועד לברר רעיון חדשני שעלה בדעתו. הרעיון היה להחדיר צינור דק דרך וריד שיגיע עד ללב ולהחדיר דרכו (ר-פ-א) _____ או לבצע (ב-ד-ק) _____ . השנה אז הייתה תרפ"ט (1929) והרעיון נתפס כ(ש-ג-ע) _____ . על כן, פורסמן לא קיבל (א-ש-ר) _____ מראש ה(ח-ל-ק) _____ שלו לבצע את הניסוי.

פורסמן היה נחוש לבחון את הרעיון שלו, אך ללא אישורים, לא היו לו קליינטים שבהם יוכל לערוך את הניסוי. לפיכך, פורסמן החליט שיערוך את נסיון הצנתור הראשון על... עצמו.

לצורך ההליך הרפואי, ורנר פורסמן נזקק (ס-י-ע) _____ . הוא ביקש מאחות בשם גרדה דיטזן לעזור לו. דיטזן עזרה לפורסמן להשיג (צ-י-ד) _____ לצורך הניסוי, אבל כשהבינה שפורסמן מתכוון לבצע את הניסוי בגופו שלו, היא דרשה להשתתף בו במקומו.

אולם פורסמן לא התכוון להעניק למישהו אחר את ה(כ-ב-ד) _____ שבלעבור את הצנתור הראשון בעולם. הוא אמר לדיטזן שהוא מסכים שהיא תחליף אותו, אבל אז קשר את האחות לשולחן ה(נ-ת-ח) _____ , הזריק לה זריקת (ר-ד-מ) _____ והמשיך בניסוי כפי שתכנן – על גופו שלו.

כשהצינור כבר היה בעומק של כ-30 סנטימטר בתוך גופו ואי אפשר היה לעצור את ה(ה-ל-כ) _____ , ורנר שיחרר את דיטזן וביקש ממנה ליצור קשר עם מחלקת הרנטגן לצורך (ת-ע-ד) _____ הניסוי.

על אף שהניסוי הצליח, מנהלי המחלקה רתחו מזעם. בהמשך חייו פוטר פורסמן מספר פעמים והתקשה לפתח קריירה רפואית ומדעית. הניסוי שלו דווקא פורסם בז'ורנל רפואי מכובד, אבל זה בדיוק מה שהפסיק את ההתמחות שלו בכירורגיה.

ואחרי הכול, בשנת תשט"ז (1956) הוענק לפורסמן פרס נובל ל(ר-פ-א) _____ . טכניקת הצנתור שהמציא משמשת את הרפואה עד היום, ומצילה את חייהם של אנשים רבים ברחבי העולם מידי יום.

יצירת פועל מאותו שורש בבניין אחר:

- (1) כדי למלא משימה מסוג זה יש לזהות קודם כל את השורש והבניין של המילה הנתונה.
  - (2) לאחר מכן יש לעבור על שבעת הבניינים ולחפש בניין אחר שבו אפשר להציב את השורש ולקבל פועל בעל משמעות.
  - (3) כאמור, לעתים יהיה צורך "לשחק" קצת עם המילה (למשל לשנות את הניקוד או להסיר אותיות) על מנת להגיע למשהו מוכר.
  - (4) כמו כן, יש לזכור שבגזרות מסוימות בניינים מסוימים מאבדים את אחת מאותיות השורש או מכפילים אותה.
- כ-יו-נ הפעיל: הכין. כ-יו-נ התפעל: התכונן.**

תרגיל 13

לפניכם פעלים בתוך משפטים.

- 1) נתחו את הפעלים לשורש ולבניין.
  - 2) כתבו פועל שהוא מאותו שורש של הפועל הנתון, אך בניינו שונה מהבניין של הפועל הנתון. כדי להקל עליכם תוכלו להיעזר בעצה הזו: אם הפועל סביל, אפשר בקלות ליצור ממנו פועל פעיל. אם הפועל פעיל, נסו ליצור ממנו פועל סביל.
  - 3) ציינו את הבניין של הפועל שכתבתם.
- הערה: ייתכנו מספר תשובות אפשריות בטור "פועל מאותו שורש אך בבניין אחר".

המשפט	שורש	בניין	פועל מאותו שורש אך בבניין אחר	בניינו
1) כל האמצעים מְצוּ .				
2) העניין ה תְּמַצֵּת לשתי שורות.				
3) שמרו על הילדים שלא י אֲבִדוּ .				
4) אם ת תְּנַדְדוּ , נקל עליכם.				
5) עלייך ל הַקְיִף את הבניין.				
6) הקוסמים כּוֹפְפוּ כפיות.				
7) אני מְבַרֵּא לאט לאט.				
8) הנר קָבַי .				

				9) החשודים יַעֲמְדוּ לדין.
				10) השיר הוֹשֵׁר ביום הזיכרון.
				11) אל תתוֹכַחִי!
				12) כִּוְנוּ למטרות!
				13) המנהלות יִשְׁבוּ את המחלוקת.
				14) אני מִיַּעֲדֶת אותך לתפקיד בכיר.
				15) נִתְרַתִּי משמחה.
				16) הנהגות מוֹנֹת את הכסף.

הצורה הנסתרת של בניין נפעל (למתקדמים)

- (1) בניין נפעל נחשב לבניין הקשה ביותר.
- (2) אחת הסיבות לכך היא שהמאפיין הבולט שלו, התחילית נ', אינו מתקיים אצלו תמיד.
- (3) **נָאֵבַק – נֶאֱבַק – יֵאָבֵק**
לעיתים הדבר גורם לבלבול בין בניין קל לבניין נפעל.
מרוב עבודה, המעדר כמעט דַבַּק לידיה = יִדְבֵּק / יִדְבֵּק?
- (4) כדי לעבוד נכון עם בניין נפעל, נוכל להשתמש בחוק "פִּנֵּק אותו".
פנק: פ' הפועל, נפעל, קמץ. נדבק = יִדְבֵּק
- (5) מן הצד השני, פועל שאין בו תוספת נ' ואין בו פני"ק, לא יכול להיות מבניין נפעל.
דבק = יִדְבֵּק

תרגיל 14 (למתקדמים)

בכל שאלה נתון משפט ובו פועל מנוקד, ונשאלת שאלה בנוגע לנטייתו של אותו פועל בזמן ובגוף שונים. הקיפו במעגל את התשובה הנכונה. שימו לב לניקודן של התשובות המוצעות.

כמו כן שימו לב שהתשובה שבחרתם זהה בשורשה ובבניינה לפועל המקורי, וכך תוכלו לבדוק אם עניתם נכונה.

- (1) את נִכְנָסְתָּ לאירוע - מה צורת ציווי נוכחים של הפועל?

1. תִּכְנָסוּ
2. כְּנָסוּ
3. הִכְנָסוּ
4. הִכְנָסְנָה

- (2) סַע לאט - מהי צורת שם הפועל?

1. לְהַסִּיעַ
2. לְנִסֵּעַ
3. לִיסֵּעַ
4. נְסִיעָה

3) כְּפִינוּ עֵלִיךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת - מֵהִי צוּרַת שֵׁם הַפּוֹעֵל?

1. לְכַפּוֹת
2. לְכַפֵּת
3. כְּפִיָּה
4. לְהַכְפִּית

4) אֲנַחְנוּ נוֹעְצִים בְּךָ לִפְנֵי שִׁנְחָלִיט - מֵהִי צוּרַת עֵתִיד מְדַבְּרִים?

1. יִנְעָצוּ
2. יִתְיַעְצוּ
3. נִתְיַעַץ
4. נִנְעָץ

5) אֹרְלִי נִמְלֵא לוֹטוֹ? - מֵהִי צוּרַת עֵבֶר מְדַבֵּר?

1. מְלִיתִי
2. מְלֵאתִי
3. מְלֵאתִי
4. נִמְלֵאתִי

6) הֵם יִגְנוּ עֲלֵינוּ - מֵהִי צוּרַת הוֹוֵה יַחִיד?

1. מְגֹן
2. מִגֵּן
3. מְגִן
4. מְגִנִּים

7) הָאוּהַל מוֹקֵם בְּרַגְעִים אֵלּוּ - מֵהִי צוּרַת עֵתִיד נִסְתֵּר?

1. יִתְמַקֵּם
2. יִמְקֵם
3. יוֹקֵם
4. יִקְוֵם

8) אֲסוּר לְהוֹתִיר פְּצוּעִים בְּשֵׁטַח - מֵהִי צוּרַת עֵבֶר נִסְתֵּר?

1. הַתִּירָה
2. נוֹתֵרָה
3. הוֹתִירָה
4. הוֹתֵרָה

9) אם לא נעשה דבר, תקרה תאונה - מהי צורת שם הפועל?

1. לקרות
2. לקרות
3. לקרה
4. להקרות

10) איך אתן מעזות? - מהי צורת עבר נסתר?

1. העז
2. העיז
3. העז
4. עז

11) הוא יוכל לשבור את השיא - מהי צורת עבר נוכח?

1. יכלת
2. יכלת
3. יכלת
4. יכלה

12) הוא נאלץ לעבור דירה - מהי צורת עתיד נוכחים?

1. יאלצו
2. יאלצו
3. תאלצו
4. תאלצו

13) מי יעיר אותי בבוקר? - מהי צורת ציווי נוכחות?

1. העירו
2. תעירו
3. העירו
4. עוררנה

14) אני מעמד לראשות העיר - מהי צורת עתיד נוכחים?

1. תעמדו
2. תעמדו
3. יעמדו
4. יעמדו

15) התאמנו לכס תכנית מיוחדת - מהי צורת ציווי נוכחת?

1. התאימי
2. תתאימי
3. התאמני
4. תאימי

שימושי הצורות

- 1) לחלק מן הצורות יש שימושים קבועים.
- 2) כאשר לשתי צורות יש שימוש משותף, ניתן להחליף בין הצורות.
- 3) הוראה או הנחיה ניתן להביע בעברית במספר צורות:
  - א. ציווי: **קח כדור אחד כל בוקר.**
  - ב. [יש/עליך] + שם פועל: **יש/עליך לקחת כדור אחד כל בוקר.**
  - ג. שם פעולה + היא חובה: **לקחת כדור אחד כל בוקר היא חובה.**
- 4) הדגשת הפעולה במקום מבצעה: כאשר מסיבה כלשהי איננו מעוניינים להדגיש את מבצע הפעולה, נוכל להשתמש באחד מן המבנים האלה:
  - א. סביל: **קולות הבוחרים נספרים הלילה.**
  - ב. שם פועל: **כדאי לספור את הקולות הלילה.**
  - ג. שם פעולה: **ספירת הקולות מתחילה.**
- 5) מכך עולה למשל שכאשר נרצה לכתוב הוראה אבל להפנות אותה לגברים ולנשים כאחד, יהיה הגיוני להשתמש בשם פועל או בשם פעולה.

תרגיל 15

לפניכם הודעת טקסט שתכנן פיקוד העורף לשלוח לכל אזרח ואזרחית בישראל. ההודעה כתובה בלשון זכר - עבדו אותה כך שתתאים לזכר ולנקבה כאחד.

אם אתה קונה בית, עדיף שתקנה בית שכבר יש בו מרחב מוגן. אם אין בבית שקנית מרחב מוגן, הוסף לו כזה. שמור את המרחב המוגן שבבית פנוי ומוכן תמיד. קח בחשבון שאתה עלול לשהות פרק זמן ארוך במרחב המוגן, ולכן אבזר אותך מבעוד מועד בפריטים כמו בקבוקי מים מינרליים, קופסאות שימורים, נייר טואלט ודלי לצרכים. אם אתה מתארח במקום אחר, ודא את קיומו של מרחב מוגן באזור, וברר איך אתה מגיע אליו. במקרה של אזעקה היכנס למרחב המוגן. שיה במרחב המוגן עד שתקבל הודעה מפיקוד העורף שמותר לצאת.

דרכי היווצרות השורשים

דרכי ההיווצרות של שורשים – מבוא

- (1) ברוב המקרים איננו יכולים לעקוב אחר מקור השורש.
- (2) עם זאת יש שורשים שנוצרו בתקופות מאוחרות יחסית (בעיקר בתקופתנו) ואחרי המקור שלהם בהחלט אפשר לעקוב.
- (3) דרכי היווצרות השורש הן :
שורשים מרובעים וגם שורשים בני 3 אותיות : שורש גזור שם, שורש תנייני.
שורשים מרובעים בלבד : הכפלת עיצור אחרון, הוספת עיצור לשורש, הכפלת הברה, חיקוי צליל.
- (4) שימו לב! דרכי היווצרות השורש ודרכי התצורה הם מושגים נפרדים.

שורשים גזורי שם

מושגי בסיס

שורש גזור שם : שורש שנוצר משם עצם שהגיע לשפה ממקורות שונים (בסיס וצורן סופי, הלחם בסיסים, ראשי תיבות או שאלה מלעז).

חוקי השורשים גזורי השם

- (1) כאשר שם עצם מתחיל "להצמיח" פעלים, זה סימן שנוצר גאן שורש גזור שם.
- (2) שורשים גזורי שם יזכירו לנו שמות עצם מוכרים.
בָּלְגָן ← ב-ל-ג-נ ← לבלגן.
- (3) על פי רוב השורש גזור השם לא יהיה דומה לשום שורש אחר בעברית.

שורשים תנייניים

מושגי בסיס

שורש תנייני: שורש שני, כלומר שורש שהתפתח משורש אחר + מוספית שמצטרפת אליו במילה נפוצה.

ק-ש-ר ← תקשרת ← ת-ק-ש-ר ← לתקשר.

חוקי זיהוי שורש תנייני

- בתוך שורש תנייני אנחנו נמצא בדרך כלל את האותיות העיקריות של השורש שממנו הוא התפתח.
- הכרת השורשים התנייניים חשובה גם לשאלות רגילות של זיהוי שורש.
- מילים רבות עלולות לבלבל אתכם באופן הזה. רבות מהן מופיעות בטבלה שלפניכם.

השורש המקורי	שם עצם מן השורש	השורש התנייני	מילים מן השורש התנייני
י-ו-ק-ד (יֻקְד)	מוקד	מ-ק-ד	לְמוֹקֵד, מְקוֹד
י-ו-ק-ש	מוקש	מ-ק-ש	לְמוֹקֵשׁ, מְקוֹשׁ
ע-י-ו-ד (לְהַעֲיִד)	תְּעוֹדָה	ת-ע-ד	לְתַעֲד, תַּעֲדוּד
ר-י-ו-מ (לְהַרְמִים)	תְּרוּמָה	ת-ר-מ	לְתַרְמֵם, תְּרֻמָּה
ר-ג-ל (לְהַרְגִיל)	תְּרַגֵּל	ת-ר-ג-ל	לְתַרְגֵּל, תְּרַגּוּל
ק-צ-ב (לְהַקְצִיב)	תְּקַצִּיב	ת-ק-צ-ב	לְתַקְצִיב, תְּקַצּוּב
ד-ר-כ (לְהַדְרִיךְ)	תְּדַרִּיךְ	ת-ד-ר-כ	לְתַדְרִיךְ, תְּדַרּוּךְ
י-ו-ס-ד (לְיַסֵּד)	מוֹסָד	מ-ס-ד	לְמוֹסֵד, מְסוּד
מ-צ-י-ה (לְמַצוֹת)	תְּמַצִּית	ת-מ-צ-ת	לְתַמְצִית, תְּמַצּוֹת
כ-ז-ב (לְכַזֵּב)	אֶכְזֵבָה	א-כ-ז-ב	לְאַכְזֵב, מְאַכְזֵב
ק-ר-א (לְקַרְא)	קַרְן	ק-ר-י-נ	לְקַרְנוּ, מְקַרְנוּ
ד-מ-י-ה (לְדַמּוֹת)	דְּמִיוֹן	ד-מ-י-נ	לְדַמּוֹן, מְדַמּוֹן
ב-ח-נ (לְהַבְחִין)	אֶבְחַנָּה	א-ב-ח-נ	לְאַבְחִין, אֶבְחִין
ב-ט-ח (לְהַבְטִיחַ)	אֶבְטָחָה	א-ב-ט-ח	לְאַבְטָח, מְאַבְטָח
ר-א-י-ה (לְרַאוֹת)	רְאִיוֹן	ר-א-י-נ	לְרַאוֹן, מְרַאוֹנֵת
ח-ז-ר (לְחַזֵּר)	מְחַזֵּר	מ-ח-ז-ר	לְמַחְזֵר, מְחַזְרוּר

השורש המקורי	שם עצם מן השורש	השורש התנייני	מילים מן השורש התנייני
צ-פ-י/ה (לְצַפּוֹת)	תְּצַפִּית	ת-צ-פ-ת	לְתַצְפֹּת, מְתַצְפֵת
ל-כ-ד (לְלַכְּד)	מְלַכְּדִת	מ-ל-כ-ד	לְמַלְכְּד, מְלַכְּדִים
ס-ק-ר (לְסַקֵּר)	סַקֵּר	ס-ק-ר-נ	לְסַקֵּרוּ, מְסַקֵּרִים
ח-ש-ב (לְחַשֵּׁב)	חֲשַׁבֵּן	ח-ש-ב-נ	לְחַשְׁבֵּן, מְחַשְׁבֵּן
ח-ש-ב (לְחַשֵּׁב)	מְחַשֵּׁב	מ-ח-ש-ב	לְמַחְשֵׁב, מְחַשְׁבוֹת
ג-ב-ר (לְגַבֵּר)	תְּגַבֵּרֵת	ת-ג-ב-ר	לְתַגְבֵּר, תְּגַבֵּרוּ
ס-פ-ר (לְסַפֵּר)	מְסַפֵּר	מ-ס-פ-ר	לְמַסְפֵּר, מְסַפֵּרוֹת
ס-ג-ר (לְסַגֵּר)	מְסַגֵּרֵת	מ-ס-ג-ר	לְמַסְגֵּר, מְסַגֵּרוֹת
ח-ז-י/ה (לְחַזוֹת)	מְחַזֵּה	מ-ח-ז	לְמַחְזֵה, הַמְחַזֵּה
ג-נ-נ (לְהַגִּין)	מְגַן	מ-ג-נ	לְמַגֵּן, מְגַנִּים
ע-ש-י/ה (לְעַשׂוֹת)	תַּעֲשֶׂה	ת-ע-ש	לְתַעֲשֶׂה, תַּעֲשֶׂה
ק-ו-י-מ (לְקוֹם)	מְקוֹם	מ-ק-מ	לְמַקְּוֶה, מְקוֹמוֹת
כ-ו-י-נ (לְהַכִּין)	מְכַוֵּן	מ-כ-נ	לְמַכְּוֵן, מְכַוֵּנִים
נ-ו-י-ע (לְהַנִּיעַ)	תְּנוּעָה	ת-נ-ע	לְתַנְוֵעַ, הַתְּנוּעָה
ר-ו-י-ע (לְהַרְיֵעַ)	תְּרוּעָה	ת-ר-ע	לְתַרְוֵעַ, הַתְּרוּעָה
ח-ל-ל (הַחֲלִיל)	תְּחַלֵּל	ת-ח-ל	לְתַחְלֵל, הַתְּחַלֵּל
ש-ת-י/ה (לְשִׁתּוֹת)	תְּשַׁתִּית	ש-ת-ת	לְשִׁתִּית, מְשַׁתִּית
ג-מ-ל (לְגַמֵּל)	תְּגַמּוּל	ת-ג-מ-ל	לְתַגְמֵל, מְתַגְמֵל

תרגיל 1

לפניכם שורשים. קבעו את דרך היווצרותם (תנייני או גזור שם). אם השורש תנייני, פרטו את דרך היווצרותו.

שורש	דרך היווצרות	פירוט דרך היווצרות
מ-ח-ז-ר	תנייני	ח-ז-ר ← מחזור ← מ-ח-ז-ר
ק-ר-ק-ע		
ח-ש-ב-נ		
ע-צ-ב-נ		
ע-ד-כ-נ		
מ-ג-נ		
ש-י-ו-ק		
מ-ג-נ-ט		
מ-ק-ש		
פ-ס-ט-ר		
פ-ל-ס-פ		
ת-כ-נ-ת		
ק-ר-י-נ		
ע-י-נ		
ח-ש-מ-ל		
פ-ח-ל-צ		
ת-ג-מ-ל		
ת-ר-מ		
ק-מ-צ-נ		
מ-ק-מ		
א-כ-ל-ס		
ת-ח-ז-ק		
ת-מ-ר-צ		

תרגיל 2

ציינו מהו השורש של כל אחת מהמילים שלפניכם :

המילה	השורש
מלפדת	
מלכוד	
מוקד	
ממקד	
תחזוקה	
לתחזק	
תמצית	
תמצות	
מוסד	
מסוד	
לתעד	
תעודה	
תחלה	
התחלה	
משג	
להמשיג	
מכון	
מכונה	
התניע	
תנועה	
תצפית	
לתצפת	
תקציב	
תקצוב	
תפקיד	
מתפקדת	

השורש	המילה
	אֶכְזָבָה
	מֵאֶכְזָב
	תִּעְשָׂיָהּ
	תַּעֲוֹשׂ

דרכי ההיווצרות של השורשים המרובעים

מושגי בסיס

- (1) הכפלת עיצור אחרון : לעתים אנו מכפילים את האות האחרונה בשורש קיים על מנת ליצור גון חדש של משמעות. **צ-ח-ק ← צ-ח-ק-ק**.
- (2) הוספת עיצור בתחילת השורש : לעתים מוסיפים עיצור כלשהו בתחילת שורש קיים. הדברים אמורים בעיקר בעיצור שי. משמעותו לפעמים (אך לא תמיד) שוב, פעם נוספת. **ח-ב-ר ← ש-ח-ב-ר**.
- (3) הכפלת הברה : שורשים מרובעים רבים מאוד עשויים מזוג אותיות שחוזר על עצמו. לעתים קרובות זוג האותיות נושא משמעות דומה בפני עצמו. **ד-פ-ד-פ, ר-ח-ר-ח**.
- (4) חיקוי צליל (אונומטופיאה) : יש שורשים מרובעים שמחקים צליל מן המציאות. **ז-מ-ז-מ, ש-ק-ש-ק**.

תרגיל 3

ציינו מה השורש של כל אחת מהמילים שלפניכם, ופרטו דרך ההיווצרות:

המילה	השורש	פירוט דרך ההיווצרות
שָׁקֵלוּ		
מְשַׁכְּלֵל		
לְשַׁקֵּשֵׁק		
תִּעְרָבֵב		
מְאַכְזָבִים		
שִׁכְפוּל		
מִתְזַמֵּר		
לְמַחֵזֵר		
מִתְרַגְּלוֹת		
קִטְלָגְתִי		
תִּצְרָצֵר		
נִתְקַשֵּׁר		
נִילְנֵת		
מְחַרְחֵרֵת		
סִקְרָנֵת		
לְפָרֵמֵט		
מְמַשְׁקֵפִים		
הִתְבַּכְּנָה		
נִסְנָדֵל		
מְאַכְלֵס		
תִּאֲבָטְחִי		
מְצַנְזָרִים		
לְדַמְּנוּ		
סִפְרָר		
הִתְאַרְגְּנוּ		
מְרַמְזֵר		

תקינות במערכת הצורות

מושגים בסיסיים לקראת פרק התקינות

מושגי בסיס

עיצורים : הצלילים שהאותיות השונות מסמלות. העיצורים נקראים כך מפני שהם עוצרים ומעכבים את זרימת האוויר מן הריאות החוצה.

למשל : ז, ג, ר, ש, פ...

(כאשר מדברים על שגיאות הגייה, "עיצורים" הוא פשוט המונח המדויק למה שבדרך כלל מכנים "אותיות").

תנועות : הצלילים שסימני הניקוד השונים מסמלים. התנועות נובעות ממבנה כלי הדיבור בשעת הוצאת האוויר מן הריאות.

למשל : א, או, א.

(כאשר מדברים על שגיאות הגייה, "תנועות" הוא פשוט המונח המדויק למה שבדרך כלל מכנים "ניקוד").

דגש : נקודה הבאה באמצע האות.

למשל : חבר, התחזק.

הדגש הוא סימן קטן אבל רב משמעות, ותמיד חשוב לשים אליו לב.

ידע מוקדם הנדרש בבגרות

- 1) יש לדעת לקרוא נכון מילים מנוקדות.
- 2) אין חובה להכיר את שמותיהם של סימני הניקוד.
- 3) בשום מקרה לא תידרשו לנקד בעצמכם (בוודאי לא ברמה של הבדלה בין קמץ לפתח וכדומה).
- 4) ככלל פרק התקינות מיועד למי שכבר מכיר את שאר החומר, לפחות ברמה בסיסית, ויודע לזהות שורש, גזרה, בניין ומשקל.
- 5) אין צורך להגיע לשליטה מלאה בכל הנושאים, אבל המושגים ושיטת העבודה הכללית צריכים להיות ברורים.

הגייה נכונה של גוף ראשון בעתיד

חוקי הגייה נכונה של גוף ראשון בעתיד

- 1 פועל בזמן עתיד מתאפיין בעיקר באות נוספת לפני השורש (בכל הבניינים ובכל הגזרות).
- 2 האותיות הן אותיות אית"ן. **אזכור**, **יזכור**, **תזכור**, **נזכור**...
- 3 כאשר אדם מדבר על עצמו בזמן עתיד, תופיע האות א' לפני השורש, ולא האות י'. **אני אזכור ולא אני יזכור**.
- 4 הניקוד של הא' משתנה מבניין לבניין ומגזרה לגזרה. עם זאת אין צורך להסתבך. העיקרון הבסיסי הוא פשוט: הניקוד של הא' הוא בדיוק כמו הניקוד של הי' (אילו הייתה שם י'). **הוא יִרְגִישׁ – אני אֶרְגִישׁ. הוא יֹכִיחַ – אני אוֹכִיחַ.**
- 5 לעיקרון זה יש 2 יוצאי דופן חשובים, שסביבם מתרחשות רוב הטעויות. העיקרון דומה לעקרון "הנמכת התנועה" באותיות הגרוניות.

יֶ-אֶ (יֶכְנֵס ← אֶכְנֵס)

יֶ-אֶ (יֶבְטֵל ← אֶבְטֵל)

תרגיל 1

- לפניכם משפטים. בחרו את הצורה הנכונה של המילים שלפניכם בכל משפט.
- 1 יש לי חום, אני יִלְדָּ/יִלְדָּ לרופא עוד מעט.
  - 2 הבנק יַעֲבִיר/אֶעֱבִיר לי את הכסף היום בצהריים.
  - 3 מחר אני אֶקַח/יִקַח את האוטו למוסך.
  - 4 אחי יִתְאַמֵּן/אֶתְאַמֵּן כל יום, ואני מקווה שהוא יִנְצַח/אֶנְצַח בתחרות.
  - 5 דוקטור, מתי אני אֶרְגִישׁ/יִרְגִישׁ טוב יותר?
  - 6 מי יַעֲבִיר/אֶעֱבִיר לי את המלח?
  - 7 תגידי לי את האמת, אני לא אֶפְגַּע/יִפְגַּע.
  - 8 כשאני אֶשׂיג/יִשׂיג מספיק כסף, אני אֶתְחִיל/יִתְחִיל את הפרוייקט.
  - 9 בסוף אני לא אֶסַע/יִסַע היום לראש העין.
  - 10 הילד אִישָׁן/יִישָׁן הלילה היטב.

תרגיל 2

כתבו את המשפטים שלפניכם בגוף ראשון יחיד בעתיד. נקדו את אות האית"ן.
דוגמה: אתה תתגייס בקרוב - אני אֶתגייס בקרוב.

- א. אנחנו נִתְרַם למען הנזקקים לכך.
- ב. הוא יוֹכִיחַ את טענתו בפרק הבא.
- ג. הַכְּנָסוּ לאתר החברה עוד היום ואולי תִּזְכּוּ בפרס.
- ד. כדאי שִׁתְּסִיִּם את המשימה בתוך שעה.
- ה. אני לא יִכְלֹתִי להסכים לכך.
- ו. שחקני הנבחרת יִבִּיאוּ לבית הספר כבוד רב.
- ז. את תִּגְשִׁימִי את כל חלומותייך אם תִּתְאַמְּצִי.
- ח. אני נִזְקֵק מאוד בלשוני.
- ט. אתם תִּתְקַנּוּ מאוד באירוע.
- י. אתן תִּנְמְקוּ את עמדתכן היטב.
- יא. אתם תִּאֲמְרוּ את דעתכם כשיגיע תורכם.

הגייה נכונה של בניין הפעיל

חוקי ההגייה הנכונה של בניין הפעיל:

(1) יש מספר דרכים להגות מילים מבניין הפעיל. מדובר בעיקר על האות הראשונה במילה.

1. בעבר: הפליג, הכין, הגן.

2. בהווה: מפליג, מכין, מגן.

(2) צורתו הבסיסית של בניין הפעיל היא בחיריק (צליל i): הפעיל ולא הפעיל.

(3) הצורה הנורמלית של בניין הפעיל אינה כוללת כלל את הצליל e! לא בזמן עבר ולא בזמן הווה!

(4) הדבר נכון גם לגבי שורשים מרוב הגזרות, ואפילו במקרים שבהם נעלמת אחת מאותיות השורש. **המציא ולא המציא, הפנה ולא הפנה.**

(5) יש שני מקרים בלבד שבהם בניין הפעיל נפתח בצליל e (צירה, סגול או שווא נע).

(6) במילים מגזרות הע' – עויי ועייע (הכפולים) **האיר, החלו.**

(7) כאשר השורש נפתח בעיצור גרוני (אחד מעיצורי האח"ע). **החליף.**

(8) בגזרת עייע (הכפולים) יופיעו שני צלילי e (פרט לצורת הווה רבים). **הגן, האט.**

(9) סימן: בניין הפעיל יכול צליל e בכל מקרה שבו מעורבת האות ע':

עויי – שם הגזרה כולל ע' אחת = צליל e אחד.

עייע – שם הגזרה כולל 2 ע' = 2 צלילי e.

ע' וחברותיה – השורש נפתח בגרונית = צליל e.

(10) כאשר אתם נדרשים לנמק את החלטתכם לגבי הצורה הנכונה בבניין הפעיל, כתבו רק: **בניין הפעיל, גזרת _____.**

(11) אם הסיבה היא עיצור גרוני, כתבו: הנמכת תנועה לפני עיצור גרוני.

תרגיל 3

הקיפו במעגל את הצורה הנכונה והסבירו מדוע היא נכונה :

א. הַגְעֵתָם / הִגְעֵתָם לנמל התעופה בשעה מוקדמת.

ב. אינני מְפִיר / מְפִיר אותך.

ג. המנוף מְרִים / מְרִים משאות כבדים.

ד. מי הַפְעִיל / הִפְעִיל את המכונה?

ה. האם הִסְכַּמְתָּ / הִסְכַּמְתָּ לכך?

ו. אנחנו מְכִינִים / מְכִינִים אתכם היטב.

ז. אתה מְפִיר / מְפִיר את הכללים.

ח. המדענית הִמְיָסָה / הִמְיָסָה את החומר במים.

ט. העישון מְזִיק / מְזִיק לבריאות.

י. השרה הִצִיעָה / הִצִיעָה שנחזור בנו מההחלטה.

יא. אמי הִזְמִינָה / הִזְמִינָה אתכם לארוחת שבת.

יב. הִרְגַּשְׁתִּי / הִרְגַּשְׁתִּי שזה ייגמר בכי רע.

יג. הוא מְבִין / מְבִין היטב את החומר.

יד. איך אתה מְעִז / מְעִז לדבר אליי כך?

טו. החברה הִחְפִיזָה / הִחְפִיזָה לנו את הקרקע.

טז. אתה מְקַל / מְקַל עליהם.

יז. מצבו הִחְמִיר / הִחְמִיר מאוד.

יח. הוא לא הִבִּיעַ / הִבִּיעַ את רגשותיו.

יט. אתה ממש מְצִיק / מְצִיק לי.

כ. הצילו את המְצִיל / מְצִיל.

כא. כשאתן מְגִיעוֹת / מְגִיעוֹת למקום, צלצלו אליי.

כב. את הַסְעָתָּ / הַסְעָתָּ אותי לשם.

כג. המכונית הַאִיֶּטָה / הַאִיֶּטָה כשהתקרבה לצומת.

גזרת לי"ה וגזרת לי"א

- (1) יש טעויות רבות שקשורות להגייה הנכונה של פעלים מגזרות לי"ה ולי"א.
- (2) הסיבה לבלבול היא שהעיצור האחרון בשתי הגזרות אינו נשמע לאוזן. **מצא – רצה. כולא – חולה.**
- (3) למרות הדמיון לכל אחת מן הגזרות לי"ה ולי"א יש חוקים משלה.
- (4) בכל מקרה של התלבטות מומלץ להחליף את אותיות השורש באותיות שורש כלשהו מגזרת השלמים. שורש מומלץ לעניין זה הוא ר-ג-ש.
 בגזרת לי"א התוצאה צריכה להיות דומה.
 בגזרת לי"ה התוצאה צריכה להיות שונה.
מְרַגֵּשׁ = מְמַלֵּא (לי"א). התְרַגֵּשׁ ≠ התַפְתֵּה (לי"ה).

תרגיל 4

הקיפו במעגל את הצורה הנכונה והסבירו מדוע היא נכונה:

- א. רצוי לְמַלֵּא / לְמַלֵּוֹת את היום בפעילויות.
- ב. האם מְחַאֵת / מְחַיֵּת כפיים?
- ג. חייל שִׁינָה / יִינָה בלי צורך ייענש.
- ד. קצין צה"ל אינו יכול צריך לְהַתְבַּטֵּאת / לְהַתְבַּטֵּא בעניינים פוליטיים.
- ה. קִנְאָתִי / קִנְיָתִי בהצלחתך.
- ו. אם אתה מְדַכֵּא / מְדַכֵּא, אבוא לרומם את רוחך.
- ז. הוא אינו נְמַנָּה / נְמַנָּה עם בוגרי בית הספר.
- ח. הוא טוען שהוא יכול לְנַבֵּאת / לְנַבֵּא מה תהיה תוצאת הבחירות.
- ט. העורף מְקַפֵּא / מְקַפֵּא במקפא.
- י. לא ניתן לְהַתְחַבֵּא / לְהַתְחַבֵּאת מפניי.

יא. נְרָאָה / נְרָאָה לי שאתה טועה.

יב. הרופא יכול לְרַפֵּאת / לְרַפֵּא אותך.

יג. דני הִתְנַשֵּׂא / הִתְנַשֵּׂא עלינו.

יד. הרחוב יִקְרָא / יִקְרָא על שם אביך.

טו. אל תגיד: "לי זה לא יכול לְקַרֵּזָה / לְקַרֵּזָה".

טז. הוא רִמָּה / רִמָּה אותנו.

יז. היא רִמְּאָה / רִמְּאָה אותנו.

יח. אחרי שתבקש משאלה, עליך לְכַבֵּה / לְכַבֵּה את הנרות.

יט. העניין הולך וְנַעֲשֶׂה / נַעֲשֶׂה מסובך עם הזמן.

כ. הוא נִקָּה / נִקָּה את הבית.

תרגיל 5

לפניכם קטע ממסרון ששלחה גילה לגיל:

נהננו מאוד בנופש. העלתי לרשת תמונות של כולנו.

א. שתי מילים במסרון נכתבו בצורה שגויה - אילו הן?

ב. בחרו במילה אחת מבין השתיים וכתבו כיצד נכון לכתוב אותה.

ג. הסבירו בעזרת מונחים ממערכת הצורות מדוע הצורה שכתבתם בסעיף ב היא הצורה הנכונה.

הבחנה בין עבר להווה בגזרת לי"ה

לפניכם טריק לזכירת נקודה ספציפית הקשורה לגזרת לי"ה.
פעלים בגזרת לי"ה בצורת זכר יחיד עשויים להסתיים בקמץ (ה) או בסגול (ה), ושתי הצורות יכולות להיות תקינות – זה תלוי בהקשר.
בזמן הווה, הסיומת הנכונה היא בסגול (ה): **בימים אלו נבנה המרכז החדש שלנו.**
בזמן עבר, הסיומת הנכונה היא בקמץ (ה): **המבנה נבנה בתקופת בית שני.**
גם פעולה שקורה תדיר נחשבת הווה: **מידי יום נבנה בעיר בית נוסף.**

תרגיל 6

- לפניכם משפטים. בחרו את הצורה הנכונה של המילים שלפניכם בכל משפט.
- 1) סוף סוף **הַתְּפִינָה/הַתְּפִּינָה** המנהל לעסוק בבקשתי.
  - 2) בכל יום **נִקְנָה/נִקְנָה** בסוכנות "עזריה" רכב אחד.
  - 3) עד שהגעתי, השייק **נִשְׁתָּה/נִשְׁתָּה** בשקיקה על ידי חבריי, ולי לא נשאר כלום.
  - 4) להפתעתי, הפקיד **נִעַנְּה/נִעַנְּה** לבקשתי וטיפל בה בלי להשתהות כלל.
  - 5) מה **שִׁנְעָשָׂה/שִׁנְעָשָׂה** כאן כעת הוא מסוכן מאוד, ואני דורשת להפסיק זאת מיד.
  - 6) איני **נִמְנָה/נִמְנָה** על אלה המשוחחים על פוליטיקה עם חבריהם.
  - 7) הבלנדר **נִקְנָה/נִקְנָה** באמזון ארה"ב, וכשחיברתי אותו לשקע הישראלי הוא נשרף מיד.
  - 8) קרצפתי שעות אבל הלכלוך העקשן לא **הִתְנַקָּה/הִתְנַקָּה**.
  - 9) ראיתי שלא **נִעַשָׂה/נִעַשָׂה** שום שינוי במבנה בית הספר מאז למדתי בו.
  - 10) המחשב הנייד שלי **נִקְנָה/נִקְנָה** ב"מזור אלקטרוניקה" לפני כשנתיים.

צורות תקניות על פי המשקל

- 1) על מנת ליצור סדר בשפה, עדיף דווקא להתרגל לצורות התקניות של שמות העצם.
- 2) כל מילה צריכה להיות מנוקדת באופן הכי דומה שאפשר לאופן שבו מנוקד המשקל שלה (אלא אם כן מדובר בשורש מגזרות כגון עו"י או ע"ע, או שיש בשורש עיצורים גרוניים).
- 3) המשקל של המילה הוא אחד מתוך המשקלים שבטבלה [בנספחים], והוא צריך להתאים למילה הנתונה גם מבחינת המשמעות. **משתלה ולא משתלה (משקל מקטלה – משקל המקומות). מגב ולא מגב (משקל מקטל – משקל כלי העבודה).**

תרגיל 7

הקיפו במעגל את הצורה הנכונה והסבירו מדוע היא נכונה:

- א. ברוכים הבאים ל**מְרַפָּאָה** / **מְרַפָּאָה** של ד"ר כהן.
- ב. המחיר נקבע לפי נקודת האיזון בין הביקוש ל**הַצָּע** / **הַצָּע**.
- ג. כל צנחן מתפלל ש**הַמְצָנָח** / **מְצָנָח** שלו ייפתח.
- ד. האם לכל **מְכַשְפָּה** / **מְכַשְפָּה** יש מטאטא?
- ה. זהו ה**מְחַלֵּף** / **מְחַלֵּף** הגדול ביותר בישראל.
- ו. אני אוהב את הצבע ה**סָגֵל** / **סָגֵל**.
- ז. כדאי לך ללמוד **מְחֻשְבִים** / **מְחֻשְבִים**.
- ח. מה ה**פְתָרוֹן** / **פְתָרוֹן** לתרגיל זה?
- ט. אין הרבה **דְמִיוֹן** / **דְמִיוֹן** בין שני ילדיך.
- י. ה**צְמִיג** / **צְמִיג** הזה שחוק לגמרי.
- יא. סבי היה **צָבֵע** / **צָבֵע** מוכשר.
- יב. לבעלי ניסיון יש **יְתָרוֹן** / **יְתָרוֹן** משמעותי בקבלה למשרה זו.
- יג. מגילת העצמאות קוראת ל**שְׂוִיוֹן** / **שְׂוִיוֹן** בין אזרחי המדינה.
- יד. בשכונתנו פתחו **מְסַפְּרָה** / **מְסַפְּרָה** חדשה.
- טו. לפני החורף רצוי שתקנה **מְגָב** / **מְגָב** חדש למכונית.

סיומת אֵי לעומת סיומת אַי

סיומת אֵי מציינת בדרך כלל בעל מקצוע: **עיתונאי, חקלאי.**

סיומת אַי מציינת אך ורק תואר: **יושר עיתונאי, ציוד חקלאי.**

תרגיל 8

לפניכם משפטים. בחרו את הצורה הנכונה של המילים שלפניכם בכל משפט.

- 1) מה מספר הטלפון של יובל **החשמלאי/החשמלאי?**
- 2) שלחו אותנו אל **היומנאי/היומנאי** במשטרה, ואנחנו סיפרנו לו את כל הסיפור.
- 3) הצוות **הגימלאי/הגימלאי** הוכיח יכולות מרשימות על אף גילו.
- 4) **הגימלאי/הגימלאי** החליט לעשות את שביל ישראל.
- 5) יש לי תואר **אקדמאי/אקדמאי**.
- 6) אימא של תרצה מעדיפה שהיא תתחתן עם **אקדמאי/אקדמאי**.
- 7) פעם קראו למגדל הדבורים כוורן, אבל היום קוראים לו **דבוראי/דבוראי**.
- 8) **המדינאי/המדינאי** הרוסי ייפגש עם עמיתו האיראני בבושהאר.
- 9) **נדאי/נדאי** שאגיע למסיבה.
- 10) התרחיש הזה הוא כמעט **נדאי/נדאי**.

דיוקי הגייה בבניין קל (פעל)

חוקי בניין קל (פעל):

- 1) לבניין קל יש 2 צורות נפוצות: פֶּעַל (שמר) וּפְעוּל (שמור).
- 2) עם זאת קיימות 2 צורות נוספות לבניין קל: פֶּעַל וּפְעַל. בדרך כלל יש להשתמש באפשרויות הראשונות, אולם לעתים חובה להשתמש באפשרויות האחרונות.
- 3) פֶּעַל: משמשת בעיקר בשורש י-כ-ל, גם בזמן עבר.
לכן: יְכַלְתִּי (ולא: יְכַלְתִּי), יְכַלְנוּ (ולא: יְכַלְנוּ) וכדומה.
ואפילו: בשנה שעברה הוא עדיין היה בכושר ויכל לנצח אותך (ולא: יכל).
- 4) בדרך כלל צורת ההווה בבניין פעל היא: פֹּעֵל: שוֹמֵר, זוֹכֵר, רוֹצֵה, פּוֹתֵחַ.
- 5) אולם יש פעלים מסוימים שבהם צורת ההווה (ולפעמים גם צורת העבר) היא פֶּעַל: רָעַב, חָסַר, שָׁמַח, קָרַב, יָשַׁן (ולא יושן), גָּדַל (ולא גודל) ועוד.
- 6) בשם הפועל בבניין קל בגזרת פ"נ אין להשמיט את האות נ'. לנסוע ולא ליסוע, לנגוע ולא ליגוע.
- 7) בשפת הדיבור נפוצים ביטויים כמו "שִׁתְּקוּ, זָרְקוּ". זוהי טעות שכן לעולם לא יבואו שני שוואים רצופים בראש המילה. במקרה כזה יחול "פיצוץ צרור שוואים" ואחד השוואים ייעלם. יש לומר: שִׁתְּקוּ. זָרְקוּ.
- 8) פעלים מגזרת פ"א מתאפיינים בכך שהא' בהם נחה בזמן עתיד. יאחז ולא יֶאֱחֹז.
- 9) מילים ספציפיות:
יש להגות לרֶפֶב, כי זאת הצורה הנורמלית של בניין קל:
לשמר, לזכר, לחזר לבדק ועוד.
הילד נוכַח בכיתה (ולא נוכח) – המילה נוכח מתאימה בהקשר אחר: נוכח לדעת ש...
אהיה כן אתך (ולא כְּנָה).

תרגיל 9

הקיפו במעגל את הצורה הנכונה והסבירו מדוע היא נכונה :

- א. אנחנו יִשְׁנִים / יוֹשְׁנִים זה ליד זה.
- ב. אתה חייב להיות כְּנֶה / כֵּן אתי.
- ג. אנחנו רוצות לִיסוֹעַ / לְנִסֵּעַ לצפון בשבוע הבא.
- ד. סְגָרִי / סָגָרִי את החלון.
- ה. התינוקת גְּדֵלָה / גּוֹדְלֵת מיום ליום.
- ו. מתי למדת לְרַכֵּב / לְרַכֵּב בלי גלגלי עזר?
- ז. אי אפשר לְנַגֵּעַ / לִיגוֹעַ במשטח החם.
- ח. סְמָכוּ / סָמְכוּ עלינו שאנחנו יודעות מה צריך לעשות.
- ט. האור כָּבֵה / כּוֹבֵה.
- י. עליכם לשמור על המפתח שלא יֵאבֵד / יֵאבֵד.
- יא. את לא יְכַלֵּת / יְכַלֵּת להגיע לישיבה.
- יב. לא נְתַתִּי / נְתַתִּי לו דבר.

בחירת הצורה הנכונה בהקשר

- (1) לעיתים תתבקשו לבחור את הנכונה מבין שתי אפשרויות, כאשר שתי האפשרויות הן מילים תקינות בעברית, אך בעלות משמעויות שונות ומתאימות להקשרים שונים. להלן שתי דוגמאות נפוצות שכבר הופיעו מספר פעמים בבגרות בעבר. ככלל שאלות מסוג זה מתבססות על ידע כללי.
- (2) נוכח-נוקחים (ב-ב): נמצא. **התלמיד נוכח בכיתה.**
נכח-נוכח-ינכח – שורש נ-כ-ח בניין קל.
נוכח-נוקחים (ב-א): נוכח לדעת, מלשון הוכחה. **האיש נוכח לדעת שטעה.**
נוכח-נוכח-יווכח – שורש יו-כ-ח בניין נפעל.
- (3) נוכח לְדַעַת – רצף a. "נוכח" במשמעות שקשורה ל"לדעת" יופיע קמץ כחלק מהרצף.
בצורה שאינה קשורה ל"לדעת" לא יופיע קמץ.
- (4) כנס: אָסוּף. בניין פיעל (כינס-מְכַנֵּס-יְכַנֵּס).
היכנס: בוא פנימה. בניין נפעל (נכנס-נכנס-ייכנס)
- (5) לעתים תקבלו שאלה שבה שני משפטים ובכל אחד מהם יש לבחור אפשרות אחרת.
במקרה כזה נוכל לפתור בקלות את אחד החלקים בתרגיל.
לאחר מכן נוכל לשער במידה רבה של ביטחון שהתשובה בחלק השני היא **התשובה האחרת.**

תרגיל 10

לפניכם משפטים. בחרו את הצורה הנכונה של המילים שלפניכם בכל משפט.

- (1) האם **מְחַאֵת** / **מְחִית** כפיים?
- (2) **מְחִינו** / **מְחַאֵנו** כנגד העוול בכל תוקף.
- (3) האם אתה **נוֹכַח** / **נוֹכַחַת** בכל ישיבות ההנהלה?
- (4) הפרופסור **נוֹכַחַת** / **נוֹכַח** לדעת שגם המדע עומד לפעמים נבוך מול הטבע.
- (5) **פְּנִסִי** / **הַפְּנִסִי** לאתר האינטרנט של החברה.
- (6) **פְּנִסוֹ** / **הַפְּנִסוֹ** את כל התלמידים לאודיטוריום עכשיו, יש הודעה חשובה.
- (7) הוא גדל בסביבה **נְחֻשָּׁלַת** / **נְכֻשָּׁלַת**.
- (8) בדרך כלל אינני **נְחֻשָּׁלַת** / **נְכֻשָּׁלַת** במבחנים.
- (9) כל **רְשוּת** / **רְשׁוּת** מקומית יכולה לנהוג בדרך אחרת.
- (10) אין לכם **רְשׁוּת** / **רְשׁוּת** להיכנס לכאן.

דגש באותיות בכ"פ - פתיחה

מושגי בסיס:

דגש באותיות בכ"פ: את אותיות בכ"פ ניתן להגות בשני אופנים – עם דגש או ללא דגש:

ב (B) – ב (V)

כ (K) – כ (CH)

פ (P) – פ (F)

אחת הטעויות הנפוצות היא בלבול בין הצורות.

חוקי דגש באותיות בכ"פ:

בררת המחדל היא שהאותיות בכ"פ אינן מנוקדות בדגש. כל עוד אין לנו סיבה לשים בהן דגש, לא נשים.

ישנם שלושה מקרים עיקריים שבהם יופיע דגש באותיות בכ"פ.

- 1) בתחילת מילה.
- 2) לאחר שווא נח.
- 3) בתבניות מסוימות.

דגש באותיות בכ"פ – העקרונות

מושגי בסיס:

שווא: השווא הוא סימן ניקוד שבו שתי נקודות זו על גב זו, למשל: **מְזֹמֵר, צְפוּנִי.**

שווא נע: לענייננו, שווא שמצוי בתחילת המילה. אמורים להגותו כצירה (e): **בְּכוֹר, מְלוּנָה.**

שווא נח: לענייננו, שווא שמצוי בכל מיקום אחר במילה, והוא נהגה בדרך כלל כשווא – עיצור ללא תנועה: **מְשֻׁקֵּעַ, פְּרָפֵר.**

חטף: חטף הוא סימן ניקוד שמופיע לעיתים בעיצורים הגרוניים. **אֶמֶת, הֶגְנָה, אֶנְיָה.**

חוקי דגש באותיות בכ"פ

- 1) כאשר האותיות בכ"פ מופיעות בתחילת מילה, הן מקבלות דגש. למשל: **בית, פרוב, פיתוי.**
- 2) במילים שהגיעו מלועזית הכלל הזה אינו תקף, ומה שקובע הוא האופן שבו המילה נהגית ונכתבת בלועזית: **פילוסופיה, כימיה.**
- 3) השווא הנח יוצר עצירה קטנה באמצעי המילה, ולכן האות שאחריו נחשבת לעניין זה כתחילתה של מילה חדשה. בהתאם לכך, אותיות בכ"פ שלאחר שווא כזה צריכות להיות דגושות. **לשפוד, חרבו.**
- 4) בבניינים ובמשקלים מסוימים מופיע דגש באופן קבוע. דגש זה נקרא דגש חזק והוא יכול להופיע כמעט בכל האותיות. עם זאת רק באותיות בכ"פ הוא משנה את ההגייה של המילה.
- 5) הבניינים והמשקלים שבהם מופיע דגש חזק הם:
נפעל בזמן עתיד: דגש בפי הפועל. : **יבדק, תכתב.**
פיעל, פעל, התפעל: דגש בעי הפועל: **שפר, שפר, השתפר. חפר, חפר, התחפר.**
לעתיים צורת הרבים גורמת לדגש באות האחרונה: **ארוך – ארופים, שלב – שלבים, אגף – אגפים**
- 6) לעולם לא יבוא דגש אחרי חטף. **נאכף ולא נאכפו.**

תרגיל 11

הקיפו במעגל את הצורה הנכונה והסבירו מדוע היא נכונה :

1. השר הַכְחִישׁ / הַכְחִישׁ שהוא מעורב בפרשה.
2. יש להשקיע יותר בַּאֲכִיפֶת / בַּאֲכִיפֶת החוק.
3. כִּבְסֶתָּהּ / כִּבְסֶתָּהּ את החולצה?
4. זה לא יִשְׁכַּח / יִשְׁכַּח במהרה.
5. הוא יִבְאֵא / יִבְאֵא לארץ את הצעצוע החדש.
6. אם לא תלבשי סוודר, את תִּקְפְּאִי / תִּקְפְּאִי מקור.
7. כִּבְּוֹ / כִּבְּוֹ את האור!
8. לא תוכלו לִּכְפּוֹת / לִּכְפּוֹת עלינו את דעתכם.
9. עליכם לִּכְפֹּת / לִּכְפֹּת את בולי העץ זה לזה.
10. הסופה שְׁכָּחָה / שְׁכָּחָה.
11. העדות נִגְבְּתָהּ / נִגְבְּתָהּ בחו"ל.
12. אנחנו מעריכים שהביקוש למוצר הזה יִגְבֵר / יִגְבֵר.
13. הן רוצות לִּרְכֹּשׁ / לִּרְכֹּשׁ את הקרקע.
14. אסור לְהִכְנִיעַ / לְהִכְנִיעַ לטרור.
15. שְׁכַח / שְׁכַח את מה שאמרתי לך.
16. אני חוֹפֵךְ / חוֹפֵךְ בדעתי אם להשתתף באירוע.

17. מי יקבע / יקבע מה נכון?
18. עליכם לכוון / לפנון גבוה.
19. אינכם יכולים להכשיל / להפסיל במבחן מכיוון שלמדתם אליו היטב.
20. זו חיה בסכנת הקהדה / הקהדה.

תרגיל 12

- הקיפו במעגל את הצורה הנכונה והסבירו מדוע היא נכונה:
- א. אנחנו חפים / חפים מפשע.
- ב. קנינו מכחול / מכחול חדש.
- ג. הביטו במספים / במסכים שמולכם.
- ד. יש להשתמש בחומרי סיפה / סיפה.
- ה. רצוי לפנות רק למוספים / למוסכים מורשים.
- ו. פסטיבל / פסטיבל הקולנוע יפתח מחר.
- ז. יש שלושה שלבים / שלבים בתחרות.
- ח. שנת הלימודים מתחילה באחד בספטמבר / בספטמבר.
- ט. את עלולה להדבק / להדבק במחלה.
- י. המשטרה משקיעה משאבים / משאבים רבים כדי להילחם בתאונות הדרכים.
- יא. התאונה הסבה / הסבה למכוניתי נזק רב.

תרגיל 13

בחרו בצורה הנכונה מבין השתיים: מי **מְכַבֵּב** / **מְכַבֵּב** בסדרה?
הסבירו מדוע הצורה שבה בחרתם נכונה.
הסבירו מה הסיבה להיווצרות הצורה השגויה.

העיצורים הגרוניים - פתיחה

מושגי בסיס

עיצורים גרוניים: בעברית יש מספר עיצורים שנהגים באמצעות הגרון. העיצורים הם: האח"ע. העיצור ר' נכלל גם כן בקבוצה הזאת לעניינים מסוימים.

חוקי העיצורים הגרוניים

- 1) לעתים קרובות לפני עיצורים גרוניים יחולו שינויים בניקוד.
- 2) עיצורים גרוניים נובעים מן הגרון, ונדרש מאמץ גבוה מן הרגיל באזור הגרון כדי לבטא אותם. כהכנה למאמץ הזה נוח לנו יותר שהתנועות שבאות לפני העיצורים הגרוניים תבואנה מאזורים נמוכים יחסית בחלל הפה.

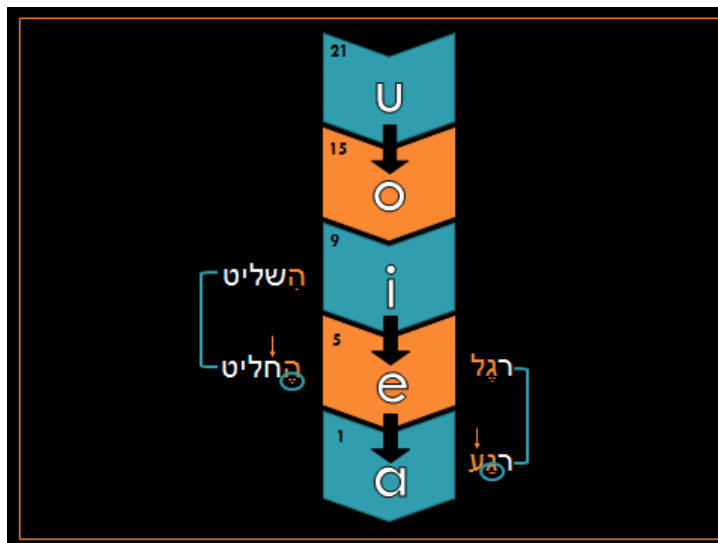
העיצורים הגרוניים – הנמכת תנועה

מושגי בסיס

הנמכת תנועה: שינוי של הניקוד לפני אותיות גרוניות, כך שיהיה קל יותר להגות אותן.

חוקי הנמכת תנועה בעיצורים הגרוניים

- 1) הכלל הוא: יש להנמיך בדרגה אחת כל תנועה בעייתית המופיעה לפני עיצור גרוני. **האקדח יישלף. אבל: המכתב יישלח.**
- 2) כדי שלא תתבלבלו, חשבו על הסדר של אותיות הניקוד באנגלית.

- (1) יש כללים רבים הנוגעים להנמכת תנועה, אבל חלק גדול מהם אנחנו מיישמים ממילא.
- (2) השגיאה הבולטת ביותר נוגעת לבניין הפעיל כאשר השורש מתחיל באות ח'.
יש לומר: **החליט (ולא החליט)**. **החשיב (ולא החשיב)**. **החזיר (ולא החזיר)**.
- (3) נושא זה נידון יותר בהרחבה בשיעור שעוסק בהגייה הנכונה של בניין הפעיל.

העיצורים הגרוניים - תשלום דגש

מושגי בסיס

תשלום דגש: שינויים בניקוד בעיצור שלפני עיצור גרוני שהיה אמור להופיע בו דגש.

חוקי תשלום הדגש

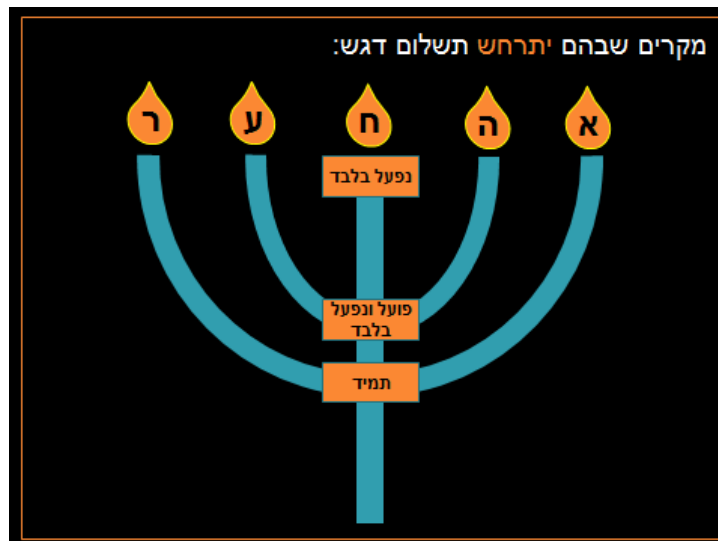
- (1) ישנה תופעה נוספת הקשורה לעיצורים הגרוניים, שבה נפוצות הרבה יותר טעויות. התופעה נקראת "תשלום דגש". יש קווי דמיון מסוימים בינה לבין הנמכת תנועה אבל הן תופעות שונות.
- (2) העיצורים הגרוניים אינם מקבלים דגש.
- (3) כאשר עיצור גרוני אמור לקבל דגש בגלל הבניין או המשקל של המילה, הוא "מעיף" את הבעיה לעיצור שלפניו, שיתמודד.
- (4) מבחינתנו התוצאות בשטח דומות מאוד להנמכת תנועה רגילה. **סרב ולא סרב**.

- (5) על אף שתשלום דגש מתנהג באופן דומה להנמכת תנועה, כאשר נשאלים בבגרות על שמה של התופעה יש לציין את המונח "תשלום דגש" דווקא.
- (6) הכלל הבסיסי הוא די פשוט: בכל שאלת תקינות שבה נדרשת הכרעה בין שתי אפשרויות, יש לשים לב להבדל המדויק ביניהן. אם מדובר בהבדל בניקוד לפני עיצור גרוני, סביר להניח שיש לבחור באפשרות ה"נמוכה" יותר. הדבר אינו נכון במאה אחוז, אבל אם אינכם זוכרים את כל הפרטים, זוהי האפשרות המועדפת. **יחסם ולא יחסם.**
- (7) אם ההבדל בניקוד אינו לפני עיצור גרוני, אלא לפני כ' - סביר להניח שהאפשרות ה"גבוהה" יותר היא הנכונה. **עורכת דין ולא עורכת דין.**

העיצורים הגרוניים – תשלום דגש – המנורה

חוקים מפורטים של תשלום דגש

- (1) למעשה, בעניין תשלום הדגש יש הבדלים בין העיצורים הגרוניים השונים ובין הבניינים השונים.

- תשלום דגש מתרחש רק כאשר מתקיימים כל שלושת התנאים האלה:
1. יש במילה עיצור גרוני (האח רע).
  2. בניין שיש בו דגש: פיעל/פועל/התפעל/נפעל.
  3. יש לשלם על הדגש על פי תרשים המנורה.

הערה: כללי תשלום הדגש תקפים גם לגבי שמות הפעולה של הבניינים המדוברים.

1. פיעל – פיעול (גרש)
2. נפעל – היפעלות (החשפות)

תרגיל 14

הקיפו במעגל את הצורה הנכונה מבין השתיים והסבירו מדוע היא נכונה :

- א. הוא נְכָשֵׁל / נְכָשֵׁל במבחן.
- ב. למדנו שלושה שְׁעוּרִים / שְׁעוּרִים עם המורה הזה.
- ג. התוצאה הַמְשַׁעֶרֶת / מְשַׁעֶרֶת הפתיעה אותנו.
- ד. אני נראה מְפַחֵד / מְפַחֵד.
- ה. היא הִסְמִיקָה / הִסְמִיקָה מבושה.
- ו. מספר הטלפון שממנו התקשר החשוד טרם זָהָה / זָהָה.
- ז. התרופה הזו מְשַׁכֶּכֶת / מְשַׁכֶּכֶת כאבים.
- ח. הִרְגַּשְׁתִּי / הִרְגַּשְׁתִּי זרה בכיתה החדשה.
- ט. הוא הִחְנָה / הִחְנָה את מכוניתו במקום אסור.
- י. אני קצת מְשַׁחֶדֶת / מְשַׁחֶדֶת.
- יא. פנינו לַמְתַּנְּכֶת / מְתַנְּכֶת דירות.
- יב. איפה נמצא הַכְּרֵךְ / כְּרֵךְ החסר?
- יג. המערכת עוזרת לאדם הַחֵרֵשׁ / חֵרֵשׁ.
- יד. החברה סובלת מַגְרָעוֹן / גְּרָעוֹן.
- טו. אני סוֹמְכֶת / סוֹמְכֶת עליך.
- טז. הוא הִרְאָה / הִרְאָה לי את התמונות הללו.
- יז. פנינו לַעוֹרְכֶת / עוֹרְכֶת דין מצוינת.
- יח. זו טענה מְפַרְכֶת / מְפַרְכֶת.
- יט. לדעתי, התלמידים הַפְּנִימוּ / הַפְּנִימוּ את המסר החינוכי.
- כ. הוא גָּחַד / גָּחַד כששמע את הבדיחה.

תרגיל 15 (תרגיל לסיכום)

הקיפו במעגל את הצורה הנכונה והסבירו מדוע היא נכונה :

א. האם אתה **נוֹכַח** / **נוֹכַח** בכל ישיבות ההנהלה?

ב. העגלה **מְסוּבֶּבֶת** / **מְסוּבֶּבֶת** באמצעות מנוע.

ג. **כְּבָדִי** / **כְּבָדִי** את האורחים.

ד. כשהקוון **מְנִיף** / **מְנִיף** את הדגל, הוא מסמן שאחד השחקנים נמצא במצב נבדל.

ה. הנהגים **יוֹשְׁנִים** / **יוֹשְׁנִים** רק ארבע שעות.

ו. אני ממש **מְעוֹדָד** / **מְעוֹדָד** מהמצב.

ז. מה ה**פְּתִירוֹן** / **פְּתִירוֹן** לתעלומה?

ח. מדוע אינך **מְכַבֵּה** / **מְכַבֵּה** את האור?

ט. **שְׁתַּקִּי** / **שְׁתַּקִּי** כשאני מדברת אלייך.

י. עלינו להר **בְּרִכְבֵּל** / **רִכְבֵּל**.

יא. מקומם אותי שטענה כזו **מְפְרַחַת** / **מְפְרַחַת** לאוויר.

יב. **כְּנָסִי** / **הֶכְנָסִי** לאתר האינטרנט של החברה.

יג. האם ה**פְּקֻדָּתִי** / **הֶפְקֻדָּתִי** את כל הכסף בבנק?

יד. לא **יְכַלְנוּ** / **יְכַלְנוּ** להסכים לעמדה זו.

טו. אני **נִתְנַתֵּי** / **נִתְנַתֵּי** את כל חיי לילדה הזו.

טז. זה ממש **מְגַחֵד** / **מְגַחֵד**.

- יז. הרופא רפא / רפא את המחלה.
- יח. הבניין הולך ונבנה / נבנה.
- יט. באנו לכאן להנות / להנות.
- כ. העתונאי / עתונאי רק עשה את עבודתו.
- כא. הגלידה תמס / תנמס בשמש.
- כב. המנהלת החליטה / החליטה לפטר אותי.
- כג. אירן השתמשה במשגר / משגר מיוחד לצורך שיגור הטיל הבליסטי.
- כד. קשה לאכף / לאכף את החוק הזה.
- כה. קנינו את הפרחים במשתלה / משתלה הקרובה למקום מגורינו.

תרגיל 16 (תרגיל לסיכום)

א. הקיפו במעגל את הצורה הנכונה מבין השתיים: אני מִגֵּן / מִגֵּן עליך בגופי.

ב. שלבו את המילה שלא הקפתם בסעיף א, במשפט פרי עטכם.

ג. הקיפו במעגל את הצורה הנכונה מבין השתיים: מְשִׁיב / מְשִׁיב הרוח ומוריד הגשם.

ד. שלבו את המילה שלא הקפתם בסעיף ג, במשפט פרי עטכם.

ה. הקיפו במעגל את הצורה הנכונה: הוא גדל בסביבה נְחֻשָּׁלַת / נְחֻשָּׁלַת / נְכֻשָּׁלַת / נְכֻשָּׁלַת.

ו. בסעיף ה יש מילה שהגייתה תקינה אך אינה מתאימה למשפט. שלבו מילה זו במשפט פרי עטכם.

ז. הקיפו במעגל את הצורה הנכונה מבין השתיים: הַדְחֵתִי / הַדְחֵתִי אותו מתפקידו.

ח. שלבו את המילה שלא הקפתם בסעיף ז, במשפט פרי עטכם.

ט. הקיפו במעגל את הצורה הנכונה מבין השתיים: אני מְחִיתִי / מְחִיתִי כף.

י. שלבו את המילה שלא הקפתם בסעיף ט, במשפט פרי עטכם.

יא. הקיפו במעגל את הצורה הנכונה מבין השתיים: כל רְשׁוֹת / רְשׁוֹת מקומית יכולה לנהוג בדרך אחרת.

יב. שלבו את המילה שלא הקפתם בסעיף יא, במשפט פרי עטכם.

תרגיל 17 (תרגיל לסיכום)

לפניכם קטע ובו נוקדו מילים אחדות. תקנו את המילים השגויות מבין המילים המנוקדות (לא כל המילים המנוקדות שגויות).

לא יֵאָמֵן שאתם, תושבי קריית שמונה שנוֹכְחִים באולם, הייתם צריכים לְסוֹעַ לצפת כדי לקבל טיפול רפואי. זה פשוט לא הגיוני, שתושב העיר לא יִכַּל לממש את זכותו לקבל שְׂרוּתֵי רפואה באזור מגוריו. נִרְאֶה לי ששרד הבריאות לא שֶׁר כמה חזקה תהיה מחאתנו. אחרי שִׁמְחִינוּ, שִׁבְתָּנוּ וְהִפְגַּנוּ נמצא הַפְתָּרוֹן - הקמת מְרַפָּאָה חדשה בעיר. הקמת המרפאה מְתַנֶּת בכך שהתקציב למיזם יִפְלָל בחוק התקציב שִׁחֻקֵק בקרוב בכנסת. אם אינכם מאמינים לי, פְּנֹסוּ לאתר משרד האוצר ותוכלו לראות את הצעת חוק התקציב. אני מודה לכולכם על הסיוע בקידום הַשְׁוִיוֹן בין הפריפריה למרכז. וְסִמְכוּ עליי - זו רק ההתחלה!

נספחים – מערכת הצורות

המשקלים והצורנים הסופיים ומשמעויותיהם

משמעויות נפוצות וחשובות במיוחד מסומנות בקו.

שמות הפעולה

המשקל	המשמעות	דוגמות	וריאציות נוספות
קטילה קטלה קטלה	שם פעולה – קל	שמירה, קפיצה גנבה, שרפה יללה, צרחה	חשיבה, עללה, גישה לדה, דעה אנחה
הקטלות	שם פעולה – נפעל	הזכרות, המנעות	הרדמות, האחזות
הקטל הקטלה אקטלה	שם פעולה - הפעיל	הפרש, הבדל הבטחה, הצלחה אבחנה, אבטחה	השג, הצע הודעה, הסרה, הערה
קטול קטלה	שם פעולה - פיעל	ספור, בקוש בקשה, קבלה	פרסום, ברור פרנסה
התקטלות	שם פעולה - התפעל	התבגרות, התלקדות	השתדלות, התמודדות

צורות הבינוני

וריאציות נוספות	דוגמות	המשמעות	המשקל
מְשׁוֹרֵר, מְעוֹדֵד	מְפַקֵּד, מְאַמֵּן	בעל מקצוע - פיעל	מְקַטֵּל
מְצַיֵּל, מְפִיק, מוֹרֵה	מְצַבֵּיא, מְנַהֵיגָה	בעל מקצוע - הפעיל	מְקַטִּיל
אוֹרֵחַ, רוֹפֵא, קוֹנֵה	שׁוֹמֵר, סוֹהֵרֶת, שׁוֹפֵט	בעל מקצוע - קל	קוֹטֵל
יָפָה, מְלֵא	רָעַב, צָמָא, עֵיפָה	מצב - קל	קָטַל
רְפוּי, מְצוּי	שָׁמׂוּר, בְּדוּק, חָמוּר	בעל תכונה - קל	קָטוּל
נוֹרָא, נְבוֹדָ, נְבוֹן	נְפֵלָא, נְהַדָר, נְחָשֵׁב	בעל תכונה - נפעל	נְקָטַל
מְעַתֵּק, מוֹכַח, מוֹנֵן	מְשַׁלֵּם, מְחַלֵּשׁ	בעל תכונה - הופעל	מְקַטֵּל
מְלַעֵר, מְפַרְסֵם, מְרוֹמֵם	מְגַשֵּׁם, מְיַחְדֵּת	בעל תכונה - פועל	מְקַטֵּל
מְתַמּוֹדֵד, מְשַׁתְּנֵה, מְתַפּוֹצֵץ	מְתַלְמֵד, מְתַנַּגֵּד, מְתַבַּגֵּר	בעל תכונה/מקצוע - התפעל	מְתַקְטֵל

משקלים בולטים

המשקל	המשמעות	דוגמות	וריאציות נוספות
קטל	בעל מקצוע בעל תכונה כלי	נגר, ספר, ציידת, נהג חלש, חזק קטר	בנאי, פלאי קנאי, בדאי שנאי
קטלון	בעל מקצוע בעל תכונה	רקדן, חקן צרכן, נקמון, שקרן	
קטלון	בעל מקצוע בעל תכונה	סדרן, קבלן, חבלן דברן, קפדן	
קטלת	מחלה אוסף פריטים כלי	אדמת, חצבת, צרבת סיירת, טיסת, רכבת כספת, רתכת	שפעת, קדחת, שפשפת כרטסת שבשבת
מקטל	מקום	מגדל, מסגד	מחלף, מקום, מוסד, מטע, מרעה
מקטלה	מקום	מדרכה, משטרה	מושבה, מלונה, מחלה, מעברה
מקטל	כלי	מברג, מסרק	מגב, מטוס, מחס, מוקש
מקטלה	כלי	מסרנה, מבחנה	מצבה, מניפה, מסלה, מכולה
מקטלת	כלי	מדפסת	מצקת, מגבת
קטלון	שם עצם מופשט	פתרון	חשבון
קטלון	שם עצם מופשט מצב מחלה	נצחון, זכרון תמהון, חדלון שגעון, דכאון	דראון תאבון, הריון

משקלים נוספים

וריאציות נוספות	דוגמות	המשמעות	המשקל
עריץ רהיט	אמיץ, כביר סכין, פטיש	בעל תכונה כלי	קטיל
פגיע קליע	רגיש, מהיר אכיל, שביר, דליק בציר, קטיף, חריש עגיל, צמיד	בעל תכונה בעל תכונה פוטנציאלית עונה/פעולה חקלאית כלי	קטיל
	תלבשת, תזמרת	אוסף פריטים	תקטלת
	צהב, ירק, אדם אים, ארז	צבע בעל תכונה	קטל
פסח, חרש, קרח גאה	אלם, חגר טפש	בעל מום בעל תכונה	קטל
	צנור, כנור שכור, גבור צפור	כלי בעל תכונה בעל חיים	קטול
תנועה, תוכחה	תדמה, תדהמה	שם עצם מופשט	תקטלה
	כלבלב, ירקרק, שמנמן	הקטנה	קטלטל
חלקיק	סמליל, דחליל	הקטנה	קטליל

משמעויות הצורנים (בדרך התצורה בסיס+ צורן)

הסיומת	משמעות	דוגמה
-י	שם תואר מוצא	שְׂכָלִי, חֲלוּמִי, חִתִּי אֲנָגְלִי, סִפְרָדִי
-נִי	שם תואר	רוֹחֲנִי, בּוֹגְדָנִי
-וֹנִי	שם תואר	עִירוֹנִי, צְמַחוֹנִי
-וֹן	הקטנה כתב עת אוסף פריטים כלי תור וסדר מקום	יֵלְדוֹן, סִפְלוֹן יוֹמוֹן, שְׁבוּעוֹן, עֵתוֹן נִיבּוֹן, תִּקְוָוֹן שְׁעוֹן, סְבִיבוֹן רֵאשׁוֹן, אֲחֵרוֹן גִּנוֹן, פְּעוּטוֹן
-יָהּ	מקום אוסף פריטים חלקי לבוש כלי דבר מאכל קטן	נִגְרָיָה, מִסְגְּרָיָה סִפְרָיָה, עֵשְׂבִיָּה גּוֹפְיָה, שְׂכָמִיָּה סְבוּנָיָה, מְטָרָיָה נִקְנִיקָיָה, סִפְרָיָה, עוֹגֵיָּה
-וֹן	בעל מקצוע בעל תכונה יסוד כימי כלי	יִרְקוֹן, רִפְתָּוֹן, תַּעֲשִׂיָּוֹן בּוֹגְדָוֹן, מַעֲתִיקוֹן פְּחָמוֹן, אֲשֵׁלְגוֹן יוֹמָוֹן, פּוֹתָחוֹן
-וֹיָת	הקטנה כלי תחבורה שפה תיאור אופן כלי צמח חלקי לבוש שבר	מְפִיָּת, קִשִׁיָּת מוֹנִיָּת, מְשָׂאִיָּת צְרָפְתִּיָּת, יִנְיָת עֶקְרוֹנִיָּת, רִשְׁמִיָּת יָדִיָּת, מְחִסְנִיָּת פְּלָנִיָּת, סִתְנִיָּת אֲמוֹנִיָּת, חֶרְמוֹנִיָּת חֲמִישִׁיָּת, שְׂשִׁיָּת
-וֹת	שם עצם מופשט תכונה מקצוע	מוֹזְרוֹת, יֵלְדוֹת נְחָמְדוֹת, קִמְצָנוֹת, חוֹלְמָנוֹת גִּנְנוֹת, סִפְרוֹת
-וֹאִי	בעל מקצוע	חֲשִׁמְלָאִי, חוֹאִי
-וֹר	בעל מקצוע	סִנְדָּלָר, כְּסָפָר

שמות שנוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי שכדאי להכיר:

מהות = מה+ות
 כמות = כמה+ות
 איכות = איך+ות
 ישות = יש+ות
 זהות = זהה+ות

מרכיבים חשובים בהלחם בסיסים:

כדור : כדורסל, כדורגל, כדוריד.
 מד : מדחן (מד+חנייה), מדחום
 אור : רמזור (רמז+אור), זרקור (זרק+אור), מגדלור (מגדל+אור)
 נון (=דג בארמית) : דיונון (דיו+נון), תמנון (תמניא (8)+נון)
 נוע : אופנוע (אופן+נוע), קולנוע, דרגנוע
 קול : פסקול, רמקול
 אל (ללא) : אלחוט, אלמוות.

שמות נוספים שנוצרו בדרך של הלחם בסיסים שכדאי להכיר:

אמֶרְקָן = אמן+ארגון	חֶמֶשׁ+שיר = חמש+שיר
תַּפּוּזִינָה = תפוז+קלמנטינה	מַחְזָזָה+זמר = מחזה+זמר
חִיזָר = חי+זר	יַעַל+עז = יעל+עז
אֶלוּ = אם+לו	עֶרְפֵּיחַ = ערפל+פיח
בְּרִזָּה = בר+אווז	קֶרֶן+אף = קרן+אף
בְּרִנָּשׁ = בר+אנש	מִדְרָחוּב = מדרכה+רחוב
מוֹתֵג = מוצר+תג	שֶׁנֶּהָב = שן+הב
דְּחָפוֹר = דחף+חפר	